89. 8. 18

Jövedelmező az USA-ban az autós szórakoztatóelektronika

New York-i tudósítónktól:

Az Egyesült Államok autórádió-gyártóit tömörítő szakmai szövetség jelentése szerint idén az országban az autóvásárlók 5,25 milliárd dollárt költenek gépkocsijuk „hangosítására", vagyis különböző szórakoztatóelektronikai berendezések megvásárlására és beszerelésére. Tíz esztendővel ezelőtt az amerikaiak még csak 800 millió dollárt fordítottak ilyen célra.

Az autórádió-szövetség számításai szerint az autótulajdonosok 1985-ben átlagosan 230 dollárt fordítottak gépkocsijuk „elektronizálására", idén ez az összeg az előrejelzés szerint meg fogja haladni a 400 dollárt. A hagyományosnak mondható magnós autórádiók mellett gyors ütemben terjednek a gépkocsikba szerelhető kompaktlemezjátszók, s szinte havonta jelennek meg a piacon az új hangszórócsodák, amelyek teljesítménye megközelíti a rockkoncerteken használatos hangszórókét.

Korábban az autógyárak maguk választották ki és szerelték be a kommersz szórakoztatóelektronikai cikkeket a gépkocsikba. Napjainkban viszont az autórádiókat, a magnós rádiókat, a kompaktlemezjátszókat és a hangszórókat gyártó amerikai és külföldi vállalatok olyan készülékeket ajánlanak kedvező áron és nagy mennyiségben az USA autógyártóinak, amelyeket korábban csak „profi" szakboltokban lehetett beszerezni. A Car Stereo Review című szakmai folyóirat szerint az amerikai autógyártók és a szórakoztatóelektronikai cikkeket gyártó vállalatok kezdenek szorosan együttműködni. Ennek eredményeként az USA autógyártói tavaly már az autóelektronikai piac 70 százalékát tartották ellenőrzésük alatt, míg 1978-ban ez az arány csak 30 százalék volt. Az „ellenőrzés" ebben az esetben azt jelenti, hogy az autógyártók határozzák meg – az elektronikai cégeket versenyeztetve –, hogy milyen készülékeket szerelnek be az új kocsikba. (Érdemes megjegyezni, hogy a japán autógyárak amerikai üzemeiben készülő „japán" kocsik kivétel nélkül a szigetországból származó autóelektronikai berendezésekkel felszerelve hagyják el a szerelőszalagokat.)

Az autóaudio-ipar vezető terméke tavaly a rádiós magnó volt, amelyből 3,7 millió darabot szereltek be az amerikai gépkocsikba. 110 ezer kompaktlemezjátszó talált gazdára tavaly az autósok körében az USA szakboltjaiban. Az előrejelzések szerint 1992-re az eladások elérik majd a 890 ezer darabot, a kompaktlemezjátszók ára ugyanis a következő három esztendőben 20 százalékkal fog csökkenni. (Jelenleg az autóba szerelhető lemezjátszók ára jó minőségű hangszorókkal együtt átlagosan 725 dollár.)

Gonda György

ɛrül az ÁPISZ

ımi vállalatnak a vállalatvezetők és
aló privatizálása – jelentette be a
ban. A hír szerint a Citibank Budapest
telmében olyan befektetési konzor-
Z vezetői, több alkalmazottja, vala-
vesz részt. Ez utóbbiak ugyancsak
ereskedelmi cégben érdekeltek. Az
sárolják meg. A Citicorp alig több
tani a vállalkozásnak. Adataik szerint
ma 5 milliárd forint. *(Reuter)*

*

ıtársának telefonon feltett kérdésére
Rt. ügyvezető igazgatója, Robin M.
ɔrp anyavállalat központja az Egyesült
Budapesti leányvállalatát, a Citibank
gyezték be. Az utóbbi vagyona jelenleg
ı Citicorp részesedése 80 százalékos.

nűködés

okat folytat a Capital Trust Limited
dési forma kialakításáról, amelynek
csadói és konzultációs szolgáltatásokat
Indiában. A kidolgozás alatt lévő
s indiai pénzintézetek között az első,

gbízást kapna arra, hogy különböző
magyar bank emellett rendelkezésre
irányuló kivitel finanszírozásához, a
tana hasonló kapcsolatok kiépítéséhez

1992-re készül a Hunga

Európán kív

Az egységes nyugat-európai be
magyar közúti fuvarozók tevéken
vezérigazgatójával folytatott beszé
Európában, hanem a Közel- és a
zösségen kívüli fuvarozók lehető
hogyan készül fel a Hungarocam

– Milyenek lesznek a közúti árufu-
varozás lehetőségei az egységes Közös
Piac országaiban?

– A vámhatárok lebontása, az árufu-
varozási engedélykontingensek Közös
Piacon belüli megszüntetése nagyfokú
liberalizálást jelent. Egyes vélemények
szerint azonban szükség lesz az egyes
közös piaci országokban ma is működő
közúti árufuvarozási licencrendszer ál-
talános érvényű alkalmazására. A bel-
földi és a nemzetközi fuvarozás új ér-
telmezést kap a Közös Piacon belül.
Francia szállítmányozó- és fuvarozócé-
gek vezetői elmondták, hogy a Közös
Piacon belüli fuvarozás számukra jövőbe
a belföldi fuvarozás szerepét jelenti, ezé
érdeklődnek a Közös Piacon kívül –
szó jövőbeni értelmében vett – külföld

Külföldi beruházók az USA-ban

89. IV. 25.

New York-i tudósítónktól:

Miközben az amerikai sajtóban a japán tőkeberuházások és ingatlanfelvásárlások kiemelt és gyakran vészharangokat kongató publicitást „élveznek", a statisztikák tanúsága szerint a legtöbb tőke Nagy-Britanniából áramlik be az országba. A brit beruházók 1988-ban mintegy 400 amerikai vállalatot vásároltak meg, illetve szerezték meg részvényeik több mint 10 százalékát, összesen 32,5 milliárd dollár értékben. Ezzel szemben a japán befektetők 12 milliárd dollárt fordítottak az Egyesült Államokban cég- és ingatlanfelvásárlásra.

A British-American Deal Review szerint az elmúlt öt esztendőben a britek többet fordítottak beruházásra az USA-ban, mint saját hazájukban. Tavalyi amerikai beruházásaik összege a szigetország bruttó nemzeti termékének mintegy 2,5 százalékával volt egyenlő. Az angol beruházók azt mondják, azért fektetik be pénzüket szívesen az óceán túlsó partján, mert az Egyesült Államokban „otthon érzi magát" a tőke. Az sem mellékes szempont, hogy az USA hatalmas és stabil felvevőpiac, és a befektetések megtérülése, valamint a nyereség szinte „garantált". A tartósan gyengélkedő dollár egyúttal vonzóvá teszi az amerikai értékpapírok vásárlását az erős valutával rendelkező országok vállalatai, beruházói számára.

1988-ban a brit cégek több, úgynevezett megafelvásárlási üzletet hajtottak végre. A Grand Metropolitan élelmiszeripari és szállodai óriáscég 5,75 milliárd dollárért vásárolta meg a minneapolisi székhelyű Pillsbury vállalatot, amely az USA egyik legnagyobb élelmiszer-ipari és vendéglátó-ipari konglomerátuma. Az ugyancsak brit BAT Industries – amely elsősorban a dohányiparban és a biztosítási üzletágban érdekelt – 5,2 milliárd dollárt fizetett a Los Angeles-i Farmers Group biztosítótársaságért. A legnagyobb japán felvásárlást 1988-ban a Firestone „szenvedte el", a gumiipari vállalatot a Bridgestone vette meg 2,65 milliárd dollárért.

FONTOS !!

A közvetlen és a közvetett nyugat-európai beruházások összesített értéke az Egyesült Államokban 785 milliárd dollár volt, a japán tőke pedig 194 milliárd dollárral képviseltette magát. (Ezekben az összegekben a működőtőke-beruházások mellett az értékpapír-, kormánykötvény-, kincstárjegy- stb. vásárlások is szerepelnek.)

Jól jellemzik a brit tőke behatolását az USA kereskedelmi minisztériumának adatai: 1979-ben 9,8, 1987 végén pedig már 74,9 milliárd dollárnyi brit tőke „működött" az országban. Ezzel a szigetország a listavezető. A második helyen Hollandia áll 47 milliárd dollár közvetlen befektetéssel, a harmadikon Japán 33,3 milliárd dollárral.

VISA–MCI MEGÁLLAPODÁS: TELEFONÁLÁS HITELKÁRTYÁVAL

89.8.18.

New York-i tudósítónktól:

Az Egyesült Államok második legnagyobb telefontársasága, az MCI Communications Corp. az amerikai telekommunikációs cégek közül elsőként megállapodott a Visa hitelkártya-vállalattal, hogy a hitelkártyák telefonálásra is igénybe vehetők. Ismeretes, hogy korábban az amerikai telefontársaságok az előfizetőket saját telefon-hitelkártyával látták el, s ezek számának bemondásával vagy letárcsázásával lehetett és lehet hitelbe – későbbi számlázás ellenében – telefonálni.

A megállapodás tovább bővíti a Visa hitelkártyák sokrétű felhasználási lehetőségeit, egyúttal feleslegessé teszi, hogy az MCI telefon-hitelkártyával lássa el azokat, akiknek van már Visa plasztiklapocskájuk. Az USA-ban mintegy 150 millió a Visa kártyák száma.

Az amerikai telefontársaságok már meglehetősen hosszú ideje szeretnének megállapodni a nagyobb hitelkártya-vállalatokkal. A saját kibocsátású telefonkártyákat ugyanis elsősorban a vállalatok „váltották ki" és adták oda vezető beosztású alkalmazottaiknak. A háztartásokban, vagyis az egyéni telefon-előfizetőknél viszonylag kevés a telefonkártya. Az MCI és a Visa megállapodása most viszont lehetővé tette, hogy minden kártyatulajdonos igénybe vehesse a „hiteltelefonálást". (Az American Express hitelkártyacég bejelentette, hogy hamarosan a Visáéhoz hasonló megállapodást köt az MCI-vel.)

Az USA első számú telefontársasága, az A.T. & T. egyelőre nem kíván szerződést kötni egyik hitelkártyacéggel sem. Az A.T. & T. ez ideig 40 millió telefon-hitelkártyát bocsátott ki, a Visa–MCI megállapodás tehát – legalábbis ami a kártyatulajdonosok számát illeti – egyértelműen hátrányosan érinti. A vállalat, hírek szerint, úgy kíván „visszavágni", hogy saját, általános felhasználhatóságú hitelkártyát fog kibocsátani, ezzel nemcsak árut vásárolni, hanem szolgáltatást kiegyenlíteni, tehát telefonálni is lehet. A Visa szerint a megállapodás azért is nagy jelentőségű, mert egy lépéssel közelebb kerül megvalósításához a „nagy álom": a plasztiklapocskát a tulajdonos minél szélesebb körben, minél több funkcióra használhassa. A Visa és az MCI megállapodását követően a US Sprint bejelentette, hogy tárgyalásokat kezd egy meg nem nevezett hitelkártya-vállalattal saját telekommunikációs szolgáltatásainak hasonló módon való „árusításáról".

G. Gy.

szó jóvoltából értelmében vett – külföldi fuvarozási lehetőségek iránt. Szívesen dolgoznának együtt velünk a magyar–francia fuvarok fejlesztésében.

– Változnak-e az engedélykontingensek, a különböző adók és autópályadíjak ?

– A Közös Piacon belül az engedélykontingensek megszűnnek. Az eddigi ismereteink szerint viszont az EK-n kívüli országokkal továbbra is fenntartják a közúti államközi engedélykontingensek rendszerét. Nem tudjuk ma még, hogy a kapott engedélyek a közös piaci országokon belül szabadon felhasználhatók-e.

A különböző adók, autópályadíjak a

...ZÁSBAN

...i a KIOSZ

hogy javaslataikban sok olyan elem van, amely más érdekképviseleti szervek korábbi állásfoglalásaiból „visszaköszön". Ez azt is jelzi, hogy a szabályozásnak ezek a kifogásolt elemei nemcsak a magánvállalkozók, hanem általában a gazdálkodók érdekeit is sértik, s beszámoltak arról: keresik annak lehetőségét, hogy más szervekkel (például MGK, KISOSZ) közösen lépjenek fel ezek megváltoztatásáért.

Mindehhez kapcsolódik – s a tájékoztatón is szóba került az a napilapokból már ismert hír –, hogy a KIOSZ kapuvári alapszervezete 1989. július 27-én kezdeményezte a Magyar Magánvállalkozók Uniójának megalakítását. A

...lenünk is mindenképpen figyelembe kell vennünk.

– Milyen egyéb hátrányokra számítanak?

– Nem számolunk a Közös Piacon belüli fuvarozóknak adott előnyökkel, amilyen például a cabotage lehetősége. Ez a belső piac egységéből természetszerűleg következik. További hátrányt jelent majd, hogy az Európán kívüli térségek, például a közel- és a középkeleti rendeltetésű közúti árufuvarozásban a Közös Piacon kívüli fuvarozók lehetőségei, köztük a mieink is, csökkennek. Minket ez azért is kellemetlenül érint, mert a hetvenes évektől itt az egyik vezető fuvarozó szerepét töltöttük be. Nagy tapasztalatokkal rendelkezünk ezekben a relációkban, s készek lennénk az árufuvarozási láncban akár a mainál nagyobb kapacitással is részt venni.

A HUNGAROLUX ...

A belgiumi Ziegler speditőrcéggel megalapított vegyes vállalatot Luxemburgban Hungarolux néven jegyezték be.

A korlátolt felelősségű társaság formájában létrejött vegyes vállalat alaptőkéje

A Canon 100 millió dollárt invesztál a Next Inc.-be

89. IX. 21

Japán egyik vezető fényképezőgép- és irodafelszerelés-gyártó nagyvállalata, a Canon bejelentette, hogy 100 millió dollár beruházást hajtott végre a Next számítógépgyártó cégbe. A Next annak a Steven Jobsnak a cége, aki a legendás Apple Computer vállalat egyik alapítója volt.

A beruházás „pikantériája", hogy a Canon olyan vállalatba invesztál, amely még nem jelent meg termékeivel komplexen a piacon. A kaliforniai Palo Altóban alapított Next tavaly októberben nagy teljesítményű személyi számítógépet dobott a piacra, a berendezés szoftverje azonban még mindig nem készült el. A Canon a Next alapítása óta szoros kapcsolatot épített ki e céggel, optikai adattároló berendezéseket és lézernyomtató részegységeket szállít számára. A beruházás eredményeként a Next alaptőkéje 600 millió dollárra emelkedett, s a Canon a vállalat részvényeinek 16,67 százalékával rendelkezik.

Amerikai beruházási szakemberek véleménye szerint a Canon invesztíciója jól beleillik egy új jelenségbe: a japán vállalatok az utóbbi időben előszeretettel ruháznak be „kezdő" cégekbe, annak érdekében, hogy megszerezzék az amerikai innovációs tevékenység legújabb eredményeit. Nemrégiben például a Kubota traktorgyár 70 millió dollárt invesztált az Ardent Computer amerikai vállalatba, amely a közelmúltban kezdte meg a kisméretű szuperszámítógépek gyártását. A Canon és a Next megállapodása értelmében a következő 10 esztendőben a japán cég részesedése nem haladhatja meg a 20 százalékot, és – a hasonló szerződésektől eltérően – a két vállalat nem ad át egymásnak technológiát.

G. Gy.

ELBOCSÁTÁSOK AMERIKAI CSÚCSTECHNIKAI CÉGEKNÉL

Az amerikai félvezetőgyárak és egyéb csúcstechnikai vállalatok egy részénél elbocsátásokat jelentettek be. A legnagyobb mértékű leépítésre a Motorola cégnél kerül sor, ahol az alkalmazottak 2,4 százalékának, azaz mintegy 2500 főnek szüntetik meg a munkaviszonyát. A vállalat ezen túlmenően 43 millió dollár értékű különleges tartalékot különít el a harmadik negyedévi eredménye terhére, hogy finanszírozhasson önkéntes kilépési programot.

A műszaki bázis tekintetében rendkívül erősnek tartott Motorola cég azonnali hatállyal léptette életbe a döntést. Az igazgatóság úgy nyilatkozott, hogy „egyszeri akcióról" van szó, amelynek az a célja, hogy a gazdálkodás belső feltételeit egyensúlyba hozza a változó üzleti és piaci körülményekkel. A legtöbb foglalkoztatottnak a távközlési eszközöket, illetve félvezető-alkatrészeket gyártó részlegnél kell búcsút mondania munkahelyének. A bejelentés hallatán csökkenni kezdtek a Motorola-részvények jegyzései a New York-i tőzsdén. A Motorola bejelentése talán nem is keltett volna olyan nagy feltűnést, ha nem esik egybe két másik fontos elektronikai cég hasonló tartalmú közleményével. Az IBM olyan tervet hozott nyilvánosságra, hogy ösztönözni fogja a foglalkoztatottak egy részének korai nyugdíjazását. A nagyvállalat 600–1000 fő közötti alkalmazottól szeretne megszabadulni ily módon. Az intézkedések főleg a New York államban, illetve Virginiában és Kentuckyban lévő IBM-telephelyeket érintik. Legfontosabb céljuk, hogy tovább áramvonalasítsák a nagyvállalat gazdálkodását és csökkentsék a költségeket.

A másik meglepő bejelentés a Cray Research cégtől származik, amely mintegy 400 főt kíván az utcára tenni. A leépítés a vállalat Wisconsin államban lévő üzemeit érintené, ahol ez idő tájt még mintegy 2800 főt foglalkoztatnak. Világszerte egyébként 5400 főnek ad munkát az USA említett szuperszámítógép-gyártója. A döntést azzal indokolták, hogy a kereslet nem tart lépést a technológia fejlődésével, emiatt kevesebb szakemberre van szükség az új Y-MP sorozat gyártásához. *(Reuter)*

1989. okt. 4.

sági rendeletek rendkívül hátrányos helyzetbe hozzák a szövetkezeteket – megalkotóik szándéka szerint az állami monopóliumokkal szemben, de ténylegesen a virágzó „árnyékgazdasággal" szemben is.

Először is – mondotta Tyihonov – a világon alighanem példa nélkül álló módon a Szovjetunióban a szövetkezetek nem a haszon, hanem a bevétel után fizetik az adót. Béralapjukat kétszeresen adóztatja meg az állam: először a bruttó jövedelem részeként, majd pedig a kifizetett bérek után is. Megcsapolják bevételük azon részét is, amelyet a termelés korszerűsítésére fordítanak. (A szövetkezetek adóztatásán ezeken a pontokon a vonatkozó rendelet azóta elfogadott módosítása sem változtatott, mint másik anyagunkból kitűnik.) Az „állami rövidlátás" megnyilvánulása az is, hogy ha egy állami vállalat szövetkezetnek ad megrendelést, a számlát csak béralapja terhére rendezheti. Ezt, Tyihonov érvelése szerint, elsősorban a vállalat sínyli meg, mert az adott piacon a szövetkezetek egyelőre a vállalati megrendelések nélkül is boldogulnak. Úgy látszik, egy „láthatatlan valaki" egymásnak szeretné ugrasztani a nagyüzemi munkásságot és a szövetkezeti dolgozókat.

Tyihonov meggyőző érvekkel szállt szembe a sok helyütt megnyilvánuló szövetkezetellenes hangulattal és az állami megszorító rendszabályok – azzal jórészt összecsengő – indokaival.

megint az előremutató célkitűzés felvillantásával válaszolt: ha majd a vállalatok valóban önállóak lesznek – ami addig nem lehetséges, amíg a minisztériumok rendelkeznek az erőforrásokkal –, és a vezetők lehetőséget kapnak arra, hogy szövetkezeti típusú népi vállalattá alakítsák át őket, az emberek nem fognak elmenni...

Tyihonov elmondta, hogy a szövetkezetek három programmal szeretnének hozzájárulni a gazdaság fejlesztéséhez. Először is részt kívánnak venni a mezőgazdasági gépgyártásban, legfőképpen a különböző vontatmányokkal ellátott közepes teljesítményű traktorok gyártásában, amelyekre a majdani farmer típusú paraszti szövetkezeteknek különösen nagy szükségük lesz. A második terület a falusi építkezés. Ma a leendő farmer 50 ezer rubel építési kölcsönt kaphat a banktól. Az állami építőipari vállalat ezért a pénzért csak a házat építi fel, a szövetkezetek a házon kívül a gazdasági épületeket is, s még 8-10 ezer rubel tiszta nyereségük is van az üzleten. Részt kérnek a szövetkezetek a könnyűipari termelésből is, de ez nem valósulhat meg addig, amíg az állami vállalatok kizárólagosan rendelkeznek az erőforrásokkal.

Ami a szövetkezetek jogállásának szabályozását illeti, a megannyi rendelet és utasítás Tyihonov szerint nem csupán a szövetkezeteknek árthat, hanem a legfelsőbb államapparátus presz-

Az USA-ban a K+F kiadások növekedési üteme elmarad az inflációétól

A Data Resources piackutató intézet tanulmánya szerint az amerikai vállalatok továbbra sem fordítanak kiemelt figyelemet a kutatási és fejlesztési tevékenységre. Legalábbis erről tanúskodnak a K+F tevékenységre költött pénzeszközök statisztikái.

Az amerikai cégek 1988-ban kiadásaik 4,7 százalékát, idén pedig – az előrejelzés szerint – 5,5 százalékát fordítják kutatásra és fejlesztésre. Ez azt jelenti, hogy reálértékben a növekedés üteme tovább csökken. A piackutató intézet számításai szerint az amerikai vállalatok K+F kiadásai reálértékben 1987-ben 3,7, tavaly 1,3 százalékkal növekedtek, az idén pedig várhatóan 1 százalékkal bővülnek.

1976 és 1985 között – folyó áron – az USA cégei átlagosan évi 12,7 százalékkal növelték K+F kiadásaikat, s az évtized közepén mintegy évi 6 százalékos növekedésre „álltak be". Az idei esztendő lesz a negyedik, amikor az USA vállalati K+F kiadásainak növekedési üteme elmarad az inflációétól.

Természetesen nagy az eltérés az egyes iparágak K+F kiadásainak növekedése között. Folyó áron számolva a fémbányászat 15,6, az üvegipar 15, a gumi- és műanyagipar 13,5, az üzleti tevékenységgel kapcsolatos szolgáltatási ágazat pedig 13,8 százalékkal növeli 1989-ben kutatási és fejlesztési kiadásait az előző évhez képest. Kevésbé látványos növekedésről adnak számot az úgynevezett húzóágazatok: a repülőgépipar 6,1, az elektromosgép-gyártás pedig 3,1 százalékkal bővíti az idén K+F kiadásait. A gépkocsigyártók, a vegyipari cégek, valamint a nem elektromos gépeket gyártók átlagosan 5,6 százalékkal fordítanak idén többet kutatásra és fejlesztésre.

A Data Resources modellszámításai szerint bizonyos körülmények megléte esetén a K+F kiadások növekedési ütemének 1 százalékos visszaesése a gazdasági növekedésben 0,85 százalékos csökkenést eredményezhet. (Az amerikai K+F kiadások egyéb vonatkozásairól lásd VILÁGGAZDASÁG, 1989. szeptember 27., 1. oldal)

G. Gy.

89. okt. 31

NAPI EGYMILLIÁRD ÜZLETKÖTÉS A TŐZSDÉN

Részvények és számítógépek

Az 1929-ben kirobbant gazdasági válság idején *naponta 12 millió részvény cserélt gazdát a New York-i* tőzsdén, napjainkban viszont átlagosan *200 millió részvény adásvétele* bonyolódik le a *Wall* Streeten. Az 1987 októberi *„fekete hétfőn" — a* nevezetes tőzsdekrach napján *— 600 millió fölé emelkedett az ügyletek száma.* Ekkora forgalmat — de még egy átlagos tőzsdenap forgalmát is — az alkuszok természetesen képtelenek hagyományos módszerekkel lebonyolítani. Ezért *az elektronika, a számítógépes üzletkötés évtizedünkben a tőzsdei élet egyik főformája lett.*

Az időeltolódás miatt, a világon valahol mindig nyitva van tőzsde. Ezek eseményeit, a részvényjegyzések állását, az árfolyamok irányzatát és a többi fontos információt *éjjel-nappal elektronikus úton továbbítják a világ minden szegletébe.* Amikor a New York-i tőzsde *nyit,* Tokióban már *bezárt* az aznapi. S a részvények vásárlói és eladói számára az amerikai üzleti élet központjában távolról sem mellékes, miként alakultak a részvényárfolyamok *ugyanazon a napon* — a világ másik végében.

TELEFONOK TÍZEZREI

A tőzsdék üzletkötő csarnokaiban viszonylag kevés alkusz teljesíti az adásvételi megbízásokat, ők csak egy hosszú láncolat végállomásán működnek. *Gyorsaságuk, hangerejük és természetesen kapacitásuk véges.* S miután a fejlett országokban az emberek megtakarított pénzük mind nagyobb részét részvényekbe fektetik, s azt így forgatják, a tőzsdei műveletek száma annyira megnövekedett, hogy hagyományos módszerekkel nem is lehetne már lebonyolítani.

A nyugati világ nagyobb városaiban működő tőzsdeügynökségek munkatársai óránként *tízezerszámra* kapják telefonon a megbízást ügyfeleiktől részvények vételére és eladására. A megbízók — akárcsak az ügynökségek munkatársai — a legtöbb országban *külön televíziós csatornán követhetik nyomon az árfolyamok alakulását, s ennek ismeretében adnak utasítást vételre, eladásra.* (Az Egyesült Államokban például a Headline News 24 órás híradócsatorna a New York-i tőzsde nyitvatartása idején *a képernyő alján folyamatosan sugározza a részvényárfolyamok pillanatnyi állását.* Tehát amit az alkuszok a Wall Street-i tőzsde üzletkötési csarnokának falain elhelyezett villanyújságon látnak, a részvénytulajdonosok is figyelemmel kísérhetik ugyanabban a másodpercben.)

A sokszázmilliós napi részvényforgalmat azonban ma már nem lehet *számítógépek nélkül* lebonyolítani. Évtizedünkben megteremtették a komputeres, automatizált üzletkötést, amely gyakorlatilag *emberi közbeavatkozás, közreműködés nélkül történik.* A megbízónak lehetősége van rá, hogy az ügynöki vállalattal közölje, milyen árfolyamnál adja el részvényeit, illetve milyen árfolyamon vásároljon bizonyos cégrészvényeket. *Ezeket a „határokat", valamint a megcélzott vállalatokat betáplálják a számítógépbe.* Pontos utasítást adnak arra vonatkozóan is, hogy bizonyos árfolyamokon mennyi részvényt adjanak el, illetve vásároljanak meg.

KÖZBELÉP A KOMPUTER

Amikor a tőzsdén az árfolyamok elérik a közölt értéket, működésbe lép a *„számítógépes üzletkötő".* A tőzsde központi számítógépén át lebonyolódik az üzlet, amelynek nyoma marad a mágneslemezeken — tehát dokumentumként bármikor felhasználható — s természetesen a rendszerbe bekapcsolt minden számítógép regisztrálja az eladást, vagy a vételt. *Az eladás, illetve a vétel nyomán emelkedik, illetve süllyed az adott részvény árfolyama, az új árfolyam azonnal megjelenik a számítógép révén a tőzsdei képernyőkön, a villanyújságokon.* Az új árfolyam viszont *új határt jelent,* s ekkor működésbe lépnek az addig szunnyadó adásvételi megbízások. A számítógépek tehát éberen „figyelik" az árfolyamok alakulását, s a program szerint adott pillanatban *„akcióba lépnek".*

Tőzsdei ügyletet csak ügynökségen át lehet kötni. *Annak viszont nincsen akadálya, hogy a megbízó saját számítógépén adjon megbízást, vagy új utasítást az ügynökség komputerének.* Szakértők véleménye szerint az 1987 októberi tőzsdekrízis egyik oka éppen az volt, hogy a számítógépes üzletkötést kapacitás nem volt képes kezelni a hirtelen rázúduló megbízásokat. *Néhány hónappal az összeomlás után, az amerikai tőzsdebiznisz számítógépes kapacitását bővítették, s a rendszer ma már napi egymilliárd üzletkötés elvégzésére alkalmas.* Az idei októberi *„majdnem-tőzsdekrach"* kapcsán tehát nem lehetett volna a számítógépes rendszert okolni. *De nem is volt rá szükség, hiszen a Dow Jones részvényárfolyam index mintegy 190 pontos zuhanására 200 millió darabos részvényforgalom mellett került sor.*

SZENTÉLY ÉS EGÉSZSÉG

Szakmai körökben úgy tartják, hogy *egészségi károsodás nélkül nem lehet 5-8 évnél tovább alkuszként dolgozni a tőzsde üzleti csarnokában, s az ügynökségek szentélynek nevezett üzletközpontjában sem lehet a nyomást, a feszültséget elviselni 15 esztendőn túl.* (A „szentély" egy hatalmas terem, ahol többszáz ügynök fogadja és igazolja vissza a telefon-megbízásokat, s ezzel párhuzamosan utasítja a tőzsdén tartózkodó alkuszokat az üzletek nyélbeütésére. *A telefoncsengéstől és a kiabálástól morajló teremben az ügynökök szeme rátapad az előttük lévő, árfolyamalakulást közlő monitorra, s közben figyelik a fali képernyőkön megjelenő híreket a világ többi tőzsdéjéről is.* E sorok írója többször töltött el néhány percet a New York-i tőzsde akciótermében, a *Paine—Webber* és a *First Boston* tőzsdeügynökség szentélyében, s *még látogatóként is érezte vérnyomása emelkedését . . .*)

A számítógépes üzletkötés nagy fizikai és lelki terheket vesz le az ügynökökről és az alkuszokról, *de a szakértelmet nem helyettesíti;* az automatikus üzletkötésnek is megvannak *a maga határai,* legalább is, ami az ügyletek mennyiségét illeti. Mert földrajzi értelemben vett határok nincsenek, a számítógépes üzletkötés már megvalósult a világ jelentősebb tőzsdéi között.

A mind gyakoribb tőzsdeválságok elvben arra kényszeríthetnék a kisembereket, hogy óvatosabban forgassák pénzüket, s fokozatosan visszavonuljanak a tőzsdézéstől. A gyakorlat azonban nem ezt igazolja: *a nyerési vágy, a tőzsdézés varázsa millió és millió új „játékost" vonz a tőzsdékre . . .*

Gara Szabolcs

éleményekolajexportról

vetkezhet be — vélik nyugati energetikai szakértők. Hozzáteszik azonban azt is, hogy *koránt sincs ok apokaliptikus látomásokra a szovjet olajexportot illetően,* olyanokra, mint amelyeket a hetvenes évek végén a CIA vázolt fel egyik jelentésében.

Az energiahordozók nyugati piacain a kereskedők azt tapasztalják, hogy

a tavalyihoz képest az idén valamelyest visszafogottabbá vált a szovjet olaj- és olajipari termékek exportja, a nyersolaj minősége pedig romlott.

Nyugati szakértők megjegyzik, hogy balesetek, karbantartási munkák és sztrájkok az export átmeneti akadozásához vezethetnek, ám tartós visszaesés nem valószínű, márcsak azért sem, mivel a Szovjetuniónak nagy szüksége van az olajeladásból származó keményvalutára.

A Szovjetunió *tavaly* rekordmennyiségű, naponta legalább 2,2 millió hordónyi olajat exportált a nem szocialista országokba. Szovjet becslések alapján az *idén* 200-300 ezer hordóval mérséklődhet ez az exporttétel. Nyugati vélemények szerint a csökkenés 500 ezer hordónyi is lehet.

Tekintettel arra, hogy a szovjet ipar *pazarlóan* használja az energiát —

komoly takarékossági eredményeket lehetne elérni a gazdasági reformokkal.

Csupán *a szovjet acélipar korszerűsítése annyi energiát szabadítana fel, amennyit a Szovjetunió összes atomerőművei termelnek* — mutatnak rá nyugati szakértők.

S LEHET

ital „rabjai"

ány éve a fiatalokra vetettek szet és Brüsszelben most nyilvánosrtelműen bizonyítja, hogy a köllentős többsége előbb-utóbb eladó rabja lesz. Az így bajba kerülő szerzés olyan módjához is folyazik.

kezdetben rokonszenves és csábító, áratra ajánlják, és kezesnek az ótálló hiányában — kivételes esemodó diplomája is megfelel. A különféle összegű adósság terhésége hosszú éveken keresztül nyö-

(mécs)

A NAP PROGRAMJÁBÓL

Október 31., kedd

KOSSUTH:

RÁDIÓ

14.00: Hírek. Időjárás. — 14.05: A Mérleg melléklete bemutatja: Kósáné Kovács Magdát. — 14.35: Dzsesszmelódiák. — 14.55: Marad-e még valami? — 15.00: Ezredforduló. Martinkó Károly: A túlélő. — 15.35: Dvorák: d-moll szerenád. — 16.00: Tizenhat óra. Hírmagazin. — 16.15: Muzsikáló természet. Aligátorok. — 16.20: Kérhetek valamit? — 17.00: A siker és lehetőségei. — 17.30: A Szabó család. — 18.00: 5x5 perc a Coordinat Vállalatról (x) — 18.05: Láttuk, hallottuk, olvastuk. A zenéről. — 18.25: Könyvújdonságok (x) — 18.30: Esti magazin. — 19.30: Sportvilág. — 19.40: Hol volt, hol nem volt . . . — 19.50: Czövek Lajos: Hortobágyi képek. — 20.00: Tudomány és gyakorlat. — 20.30: Orosz Júlia operettfelvételeiből. — 21.00: Végállomás. — 22.00: Hírvilág. — 22.30: Pertis Zsuzsa csembalózik. — Kb. 23.30: Operakettősök. — 24.00: Hírek. Időjárás. — 0.15—4.20: Éjfél után.

PETŐFI:

14.00: Iránytű. — 15.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 15.05: Csúcsforgalom. — 16.55: Reklám. — 17.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 17.05: Tárcsázz! — 17.30: Helykereső. — 18.30: Pop-regiszter. — 19.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 19.05: Táncházi muzsika. — 19.30: Daráló. — 20.00: Mi történt? — 21.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 21.05: Tükörképek. — 21.15: Rólunk van szó! — 21.20: Nótakedvelőknek. — 22.20: Vándormotívumok az irodalomban: az elvágyódás. — 23.00: Hírek. Időjárás. — 23.10: Sporthíradó. — 23.20: A dzsessz története. — 24.00: Dalok a Napoleon Boulevard új lemezéről. — 0.15—4.20: Éjfél után.

BARTÓK:

14.00: Purcell: 106. zsoltár. — 14.11: Salzburgi Mozart-hét — 1989. — 15.45: Labirintus. — 16.00: Hírek. Időjárás. — 16.05: Richard Strauss: A rózsalovag. — 18.30: Na maternjem jeziku. — 19.00: Hírek. Időjárás. — 19.05: In der Muttersprache. — 19.35: Ünnepi hangverseny a Budapesti Evangélikus Gimnázium újraindítása alkalmából a Zeneakadémia Nagytermében. — 21.05: Kurtág György műveiből. — 21.31: Bruno Walter vezényli a Columbia szimfonikus zenekart. — 22.36: Nyelvrokonaink zenéje. — 23.01: Narovcsati krónika. — 24.00: Hírek. Időjárás. — 0.10: Szózat.

November 1., szerda

KOSSUTH:

4.30: Jó reggelt! — 8.00: Hírek. Időjárás. Műsorismertetés. — Kb. 8.15: Mai programok (x) — 8.20: Eco-mix. — 8.50: Külpolitikai figyelő. — 9.00: Napközben. Zenés délelőtt. — 11.00: Műsorajánlat. — 11.05: Népdalkörök énekelnek. — 11.36: Szép remények. — 12.00: Déli krónika. — 12.30: Ki nyer ma? — 12.40: Reklám. — 12.45: Törvénykönyv. — 13.00: Kamarazene és kórusmuzsika.

PETŐFI:

4.30—6.00: Reggeli zenés műsor. — 6.05: Reggeli csúcs. — 7.33: Slágerek mindenkinek. — 8.00: Hírek. Időjárás. — 8.05: Rivaldafényben: az emlékek. — 9.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 9.05: Hé, kölyök! — 10.00: Útikalauz üdülőknek. — 10.05: Hajszálgyökerek. — 10.20: Magnóról magnóra. — 11.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 11.05: Családi tükör. — 11.35: Rólunk van szó! — 11.40: Mi van a szobában? — 12.00: Hírek németül, oroszul és angolul. — 12.10: Nóták. — 13.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 13.05: A tegnap slágereiből. — 13.45: Időjárás- és vízállásjelentés.

BARTÓK:

6.00: Muzsikáló reggel. — 9.00: Műsorismertetés. — 9.03: Időszaki kiállítások (x) — 9.08: Barokk muzsika. — 9.46: Massenet: Thais. Háromfelv. opera. — 12.50: Régi olasz fúvósmuzsika. — 13.00: A tékozló ország.

KEDD

TV

16.50: Hírek. — 16.55: Pannon Krónika. A pécsi körzeti stúdió híradóműsora. Dél-dunántúli hírek, információk, események. — 17.05: Nachrichten. — Hírek német nyelven. A pécsi körzeti stúdió műsora. — 17.10: Nasa obrazovka. A szegedi körzeti stúdió szlovák nyelvű nemzetiségi magazinja. — 17.40: Betűreklám. — 17.45: Számadás. Gazdasági negyedóra. — 18.00: RTV Közönségszolgálat. — 18.05: Szép magyar tánc. Mezőföldi ugrós. — 18.10: Nők a pult mögött. Csehszlovák tévéfilmsorozat. XII/9. rész: Szeptember. Az üveges néni kalandja (ism.) — 19.05: Reklám. — 19.10: Esti mese. Mirr-Murr. A holdkóros egér. Magyar bábfilm. — 19.20: Reklám. — 19.30: Híradó. — 20.00: Reklám. — 20.05: A korona ékköve. Angol tévéfilmsorozat. XIV/10. rész: Estély a Maharáninál. — 21.00: Reklám. — 21.05: Az Országházból jelentjük . . . Összefoglaló az Országgyűlés mai napjáról. — 21.45: Stúdió '89. A Televízió kulturális hetilapja. — 22.30: Új Nyitott Könyv. Örkény István: Búcsú. Két tragikomikus történet a halál környékéről. — 23.05: Híradó 3.

TV2

Kudlik Júliával és Déri Jánossal. — 17.00: Képújság. — 17.15: TV2. Benne: Reklám. — Riportok. Időjárás. — Zene. — Teledoktor. Orvosi tanácsok. Gyermekek orrtisztítása. — 17.45: Kérdezz! Felelek. Egri János műsora. — 18.00: Telesport. — 18.25: Gyerekeknek! Alvin és a mókusok. Amerikai rajzfilmsorozat. 1. Az apáknapi fánk. 2. Alvin a jégen. — 18.48: TV2. — 19.00: A dezertőr. Olasz film (1983.) — 20.30: TV2. Benne: Rockkalapács. Könnyűzenei összeállítás a kemény zene kedvelőinek. — 21.00: Híradó 2. — 21.20: TV2. — 21.45: Napzárta. — 22.30: Mesterdalamok. Hunyadi László. — 23.00: Gondolkodó. A Télevízió tudományos folyóirata. — Kb. 23.45: TV2.

SZERDA DÉLELŐTT

9.00: Képújság. — 9.05: Tévétorna nyugdíjasoknak. — 9.10: A láp világa. A Titicacatavi uruk. NSZK film (ism.) — 9.55: Hármas csatorna. Sors. IV/3. rész: A véletlen (ism.) — 10.40: Stúdió '89. A Televízió kulturális hetilapja (ism.) — 11.25: Képújság.

MŰHOLDAS

SUPER CHANNEL

TV

15.30: Chart Attack. Brit slágerlista. — 16.30: Hullámhosszon. — 18.30: Európa rockja. — 19.30: Időlánc. — 20.00: Hegyi kerékpározás. — 22.00: Hírek. Időjárás. — 22.10: Hegyi kerékpározás. — 0.10: Hírek. Időjárás. — 0.20: Egyveleg. — 1.20: Időlánc. — 1.50: Egyveleg. — 2.00: Műsorzárás.

TV5

16.05: Hírek. — 16.10: Új világ. — 17.10: Esély a daloknak. — 17.30: Konyhatitok. — 18.00: Számok és betűk. — 18.20: Pihenőidő. — 19.00: Horgász-vadász magazin. — 19.30: Hírek. Időjárás. — 19.40: Csillogó papiros. Magazinműsor. — 20.00: Jelenidő. — 20.55: Sportmagazin. — 22.00: TV-híradó. — 22.25: Időjárás-jelentés. — 22.30: Keddi kalendárium. — 23.50: Kerevet. Interjú Genevieve Dormann újságíró- és írónővel. — 0.15: Fúziók. — 0.45: Műsorzárás.

MTV EUROPE

14.00: Marcel Vanthilt. — 17.00: Coca-Cola híradó. — 17.15: Marcel Vanthilt. — 18.00: Távirányítás. — 18.30: MTV-klub. — 19.00: Ray Cokes. — 21.00: Yo! — Tánczene. — 21.30: 20-as európai slágerlista. — 23.00: Coca-Cola híradó. — 23.15: Maiken Vexo. Klipzsokéműsor.

SAT 1

14.00: Műsorelőzetes. — 14.05: Kimba, a fehér oroszlán. — 14.30: Természetbarátoknak. Horoszkóp. — 14.40: Közkórház. Családsorozat. — 15.30: Boldog napok. — 15.55: Az arany lövés. — 16.05: Bonanza. Westernsorozat. — 17.00: Hírek. Időjárás. — 17.10: Szomszédok. — 17.50: Bumper körzete. Krimisorozat. — 18.45: Híradó. — 19.00: Szerencsekerék. — 19.30: Cannon. Krimisorozat. — 20.30: Különleges osztag. — 21.25: Hírek. — 21.30: Jack Grant a saját útját járja. — 23.10: Hírek. Sport. Időjárás. — 23.20: Jack Grant a saját útját járja. II. rész.

SZERDA DÉLELŐTT

SUPER CHANNEL

7.00: Hírek. — 7.05: Időjárásjelentés. — 7.09: Üzleti hírek. — 7.30: Hírek. Időjárás. — 7.39: Üzleti hírek. — 7.58: Időjárásjelentés. — 8.00: Egyveleg. — 11.55—13.55: Europalia.

SAT 1

6.00: Jó reggelt a SAT 1-gyel! — 8.30: Hírek. Időjárás. — 8.35: Közkórház. Családsorozat. Édes titok. — 9.20: Ötletek természetbarátoknak. Horoszkóp. — 9.30: Műsorelőzetes. — 9.35: Szomszédok. Családsorozat. — 10.00: Hírek. Időjárás. — 10.05: Tévébolt. — 10.30: A hallgatag. Western. — 12.15: Ötletek autósoknak. — 12.25: Szerencsekerék. — 13.00: Tévétőzsde.

SZÍNHÁZ

Operaház: Rómeó és Júlia (7) — Erkel Színház: Carmen (Főisk. bérl. X. sor. 1. ea. 7) — Katona József Színház: Kutyaszív (7) — Nemzeti Színház: Advent a Hargitán (7) — Várszínház: Ruzante-Mandragora (7) — József Attila Színház: Még ma! (D/1. bérl. 7) — Fővárosi Operettszínház: Ének az esőben (Latabár bérl. 1. ea. 7) — Madách Színház: Az ördög (7) — Madách Kamara: Páratlan páros (7) — Vígszínház: Pantaleon (Bródy bérl. 1. ea. 7) — Pesti Színház: A nagybőgő (7) — Thália Színház: Egy komisz kölök naplója (du. 5) — Radnóti Miklós Színház: Hotel Imperiál (7) — Karinthy Színház: Az egérfogó (7) — Mikroszkóp Színpad: Lépj be a S. A. S.-ba! (fél 8) — Vidám Színpad: Kabos-show (7) — Kis Színház: Hívtak, jöttem! (fél 8) — Játékszín: Szépek szépe (du. 3) — Korona Pódium: Zajos magány (7) — A színházi előadások részletes szereposztása, rövid tartalma és bérleti előrejelzése a Pesti Műsorban!

KÖZLEMÉNYEK

A „Cucc Ruházati Divatárukészítő és Kereskedő Gmk, Budapest XX., Szászváros u. 9. Adószám: 29381890—2—01" feliratú bélyegzőt elloptak 1989. október 30-án. Kérem érvénytelennek tekinteni. Ezzel együtt készpénzfizetési számlakönyvet, október havi számlákat, Papp Sándorné névre szóló személyi igazolványt, jogosítványt, személyes iratokat. Kérem a megtalálót, hogy a fenti címre vagy Pártos, 128-5294 telefonon este értesíteni szíveskedjen. (x)

Utazzon a Keltával! Szeretettel várjuk ön az alábbi év végi útjainkon! **Ha szerda — akkor Isztambul.** Karácsony előtti olcsó bevásárlóutak (6 nap), csak 2490 Ft + 99 DM. Indulás minden szerdán: november 8., 15., 22., 29., december 6. **Zarándokutak Medjugoréba** lelki vezetővel november 6—9., 13—16., 18—21. 2525 Ft + 58 nyugatnémet márka. **Egzotikus szilveszter Kairóban** december 29.—január 2. 15 900 Ft + 145 USD. Irodáink várják önt: Bp. V., Nagysándor u. 8. (Arany J. u.-i metrónál), tel.: 131-0967. — ELTE Diákunió Iroda: Bp. V., Egyetem tér 1—3., tel.: 118-3820/623. — Miskolc, Móricz Zs. u. 2. (Stadionnál), Tel.: 06-46-35-356. (x)

Molett hölgyeknek extra nagy méretű ruhák az Arizona butikban (a színes üzletben) VI., Nagymező u. 34. (x)

Isztambulban várjuk . . . farmer, bőr, farmer. aranyáruk nagy választékával kedves magyar vásárlóinkat, Rüstem Colakoglu Ramon Mesihpasa Cad. Kiziltas Sok No. 6. a földalatti bazárral szemben. Volán butik. (x)

A Láng-Téka Könyvesbolt és Videokölcsönző nyitva a hét minden napján délelőtt 11-től este 11-ig; Budapesten, Lipótvárosban, a Pozsonyi út 5. szám alatt. Tel.: 112-5617. (x)

Az Észak-budai Vendéglátó Vállalat közli partnereivel, társvállalatokkal és a lakossággal, hogy a vállalat központja a Budapest II. ker., Mártírok útja 5-ből elköltözött a 1036 Budapest III. ker., Fényes Adolf utca 19—21. IV. emeletére (Budaprint irodaház). Központi telefonszámaink: 188-8170 és 180-5122. (x)

Új! Új! Új! Megnyílt a „Pepita Cityben" Lenin krt. 64/A-ban Second Hand Shop-és külföldi bálás kilós ruhák vétele, eladása, valamint ajándéktárgyak, video- és magnókazetták, hanglemezek kaphatók. (x)

A Folkart Népművészeti Kisáruház (Bp. V., Váci utca 14.) kiállításszervatában a Békásszentandrási Szőnyegszövő Háziipari Szövetkezet kiváló minőségű, szövött (torontáli) és gyapjúszálból csomózott, perzsaszőnyegei láthatók és vásárolhatók november 1—12-ig a hét minden napján. (x)

Rekorderedmények a Rekord relaxációs nyelvstúdióban. Angol-, német-, francia-, orosznyelv-tanfolyamok az V. ker., Néphadsereg u. 12-ben. Érdeklődni lehet a 153-1268-as telefonon. (x)

Vasas Művészegyüttes Modern táncstúdió dzsessztánc és tréning (american dzsessz) kezdő, haladó, művészképző. Jelentkezés: naponta 17—19-ig, szombaton 10—13-ig, VIII., Kőfaragó u. 12. (x)

Gyermekdzsesszbalett-tanfolyamok novembertől kedd 14.30, péntek 14.30, vasárnap 8.30, hétfő, szerda 14.30. Felnőttcsoportokba pótbeiratkozás! Sportszalon, XIII., Csanády u. 11. 120-0274. (x)

Karácsonyi Áruk Háza néven 1989. dec. 1—24-ig karácsonyi vásárt szervezünk. Helye: Lágymányosi Közösségi Ház (Bp. XI., Kőrösy J. u. 17., a Skála Budapest Nagyáruházzal szemben). Árusok jelentkezését várjuk! Részletes információt Boross Endre szervező ad. Tel.: 186-9932, Kamaraerdei Ifjúsági Park. (x)

Világsztárok a Fórumban! Kallus László nívódíjas karikaturista amerikai híresség ek ábrázoló portrékarikatúrái megtekinthetők a Fórum Szállodában 1989. november 3-tól 16-ig naponta 10.00 és 20.00 óra között az I. emeleten. Este 17.00 és 20.00 óra között Kallus László is a helyszínen tartózkodik, és kívánságára önt is lerajzolja. (x)

Új! Új! Vízumgyorsszolgálat! VII., Lenin krt. 22. Tel.: 122-2759. Vízumcentrum a centrumban! (x)

Tőzsdesokk

Átmeneti felhősödés?

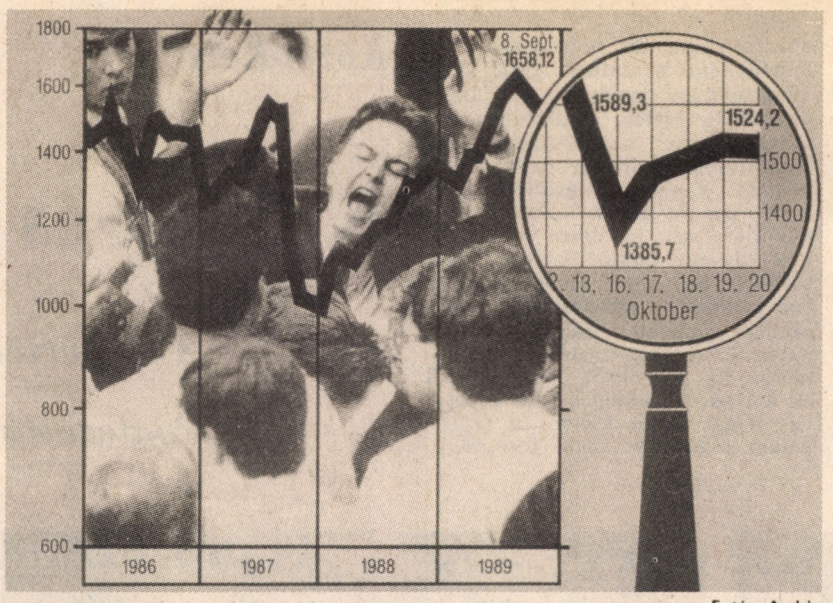
Október 13-án, pénteken déltájban a New York-i tőzsde alkuszai egy-egy ügylet lebonyolítása után már a hétvégére tervezett családi programokról beszélgettek. Viszonylag lanyha volt az üzletmenet, s már nem is tűnt túlságosan távolinak a várva várt tőzsdezárás, az a pillanat, amikor az intézmény elnöke a nagyterem erkélyén, pontban 16 órakor, egy kalapácsütéssel jelzi a „takarodót". A Wall Street-i tőzsdebejárat előtt éppen ebédidejüket töltő, s hagyományosan hot dogot falatozó tőzsdei alkalmazottak és ügynökök sem sejthették akkor még, hogy rövid időn belül elszabadul a popol, s a történelem második legnagyobb részvényárfolyam-esésének lesznek tanúi. „Péntek—13" babonája valósággá vált, s ez a nap valóságos rémálomként vonult be az amerikai gazdaságtörténetbe.

Fekete péntek

Fél három körül futótűzként terjedt el a hír: a bankok nem hajlandók finanszírozni az Egyesült Államok második legnagyobb légitársaságának, a United Airlinesnak a felvásárlását. (A csődbe jutott United megmentésére saját dolgozói kívánták a részvényeket megvásárolni, ehhez azonban 7,1 milliárd dollár bankhitelre lett volna szükségük.) A hír hallatán mindenki szabadulni akart a United-részvényektől, s hamarosan általános eladási hullám indult meg a sokat tapasztalt, patinás tőzsdén. A részvényárfolyamok szinte szabadesésbe kezdtek, az árfolyamzuhanás további pánikot eredményezett, s amikor bezárták az épületet, a Dow-Jones ipari tőzsdeindex több mint 109 pontot zuhant a reggeli nyitáshoz képest.

A Dow-Jones index az amerikai gazdaság 30 legfontosabb iparvállalata részvényárfolyamának alakulását mutatja — fontossága miatt a tőzsde és bizonyos mértékig a nemzetgazdaság barométerének tekintik. Pénteken reggel a mutató még meghaladta a 2679 pontot, záráskor azonban már 2569 pontra süllyedt. A helyzet kísértetiesen emlékeztetett az 1987. október 16-ai „fekete péntekre", amikor a Dow-Jones index egy nap alatt 108 pontot zuhant. (Az amerikai tőzsdekrachok eddig mindig októberben robbantak ki, a gazdasági világválság „nyitányaként" számontartott 1929-es csőd is októberben „ütött be".)

Az egész világon feszült figyelemmel várta az üzleti élet hétfőn a New Yorkból érkező tőzsdei híreket. Már délután volt, amikor — az időeltolódás miatt — megérkeztek az első jelentések az

Fotó: Archiv

SPIEGEL-ILLUSZTRÁCIÓ A NYUGATNÉMET TŐZSDEINDEX MOZGÁSÁRÓL

Az alkuszok hangulatáról érdeklődnek a gyümölcsárusnál

óceán túlsó partjáról: a New York-i tőzsdén az árfolyamok a nyitás után 15 perccel már 90 pontot emelkedtek, s hétfőn a jegyzések végül is magasabban álltak, mint a pénteki záráskor. Túlzás nélkül állítható, hogy az üzleti világ fellélegzett Tokiótól Koppenhágáig: sikerült elkerülni az újabb összeomlást. A hétvégi „huhogók" nem bizonyultak jó jósoknak.

Az „átmeneti felhősödés" után azonban korántsem derült ki az ég, mind az amerikai, mind a többi jelentős tőzsdén nagy a bizonytalanság és a feszültség. Jól jellemzi az idegességet, hogy a Dow-Jones index egyik nap 20 ponttal emelkedik, másnap viszont 30 ponttal süllyed. Az ingadozás még október utolsó napjaiban sem csillapult, s egyelőre nem lehet világos képet kapni, miként is alakul a következő hetekben a részvényárfolyamok irányzata.

Bóvlikötvények áradata

Az átmeneti megnyugvást hozó hétfőt követő napokban nagy számú elemzés látott napvilágot a „majdnem-tőzsdeválság" közvetlen és közvetett okairól, s az is ismertté vált, hogy az igazi krízis kirobbanását a fejlett tőkés államok kormányainak és központi bankjainak összehangolt akciója is jótékonyan gátolta. Napjainkban, amikor a világon a vállalatok és a tőzsdék százezernyi szállal kötődnek egymáshoz, ráadásul a hírek pillanatok alatt körbeszáguldják a világot, a New York-i tőzsde kedvezőtlen (vagy éppen kedvező) eseményei nem számítanak amerikai „belügynek". Nem hatott a tőzsdei stabilizálódás irányába a kaliforniai földrengés sem, amelynek híre átmenetileg ismét lenyomta a részvények árfolyamát. Jól jellemzi a tőzsdei helyzet ingatagságát, hogy a részvényárfolyamok szinte minden kisebb politikai vagy gazdasági hírre a szokásosnál jobban kilengenek, s a legkisebb rossz hír is elegendő egy 10—20 pontos jegyzészuhanáshoz. Egyöntetű a vélemény, hogy az október 13-i árfolyamzuhanást — ahogy ez már lenni szokott — több tényező együttes, kedvezőtlen egybeesése váltotta ki. Ezek közé tartozik a nyugat-európai kamatlábak emelkedése, amely csökkenti az érdeklődést az amerikai pénzpiac iránt. Ugyancsak fokozta a tőzsde ideges hangulatát, hogy az amerikai törvényhozás akkor még nem tudott megegyezni a költségvetésről, s néhány kedvezőtlen statisztikát is nyilvánosságra hoztak az amerikai gazdaság nyár végi teljesítményéről.

Az elemzők szerint az újabb árfolyamzuhanás már több hónapja érlelődött, s nem választható el a felgyorsult vállalatfelvásárlási és -egyesülési tevékenységtől. Az Egyesült Államokban az elmúlt két évben növekedett azoknak a vállalatoknak a száma, amelyek nehézségekkel küszködnek, s amelyeket a csőd elkerülésére saját dolgozóik vagy más vállalatok akarnak felvásárolni, illetve bekebelezni. Ezeket a cégeket a részvénypiac érthető módon a többieknél jóval alacsonyabban értékeli, tehát felvásárlásuk is olcsóbb. A kialakult gyakorlat szerint a felvásárláshoz elegendő 20 százalék saját tőke, a többit valamelyik befektetési bank „trombitálja össze", kötvények kibocsátásával. Ezek a kötvények meglehetősen olcsók, hiszen — éppen a célba vett vállalatok bizonytalan helyzete miatt — nagy kockázattal járnak. Persze ezek az úgynevezett bóvlikötvények (junk bonds) kiemelkedően nagy nyereséget is hozhatnak vásárlóiknak. Az utóbbi hónapokban a bóvlikötvények száma és forgalma igencsak megnövekedett, s miután az érintett vállalatok talpra állítása körül mind több gond mutatkozik, a kereskedelmi bankok sorra tagadják meg a hitelnyújtást.

Nem véletlen, hogy a komoly, megalapozott amerikai cégek részvényeinek árfolyamát a „fekete péntek" csak alig érintette, a „bóvlikötvényes" vállalatokét viszont megrázta. A tőzsdesokkot követő napokban jócskán megnövekedett a kereslet a megbízható, anyagi nehézségekkel nem küszködő cégek részvényei iránt. Az Egyesült Államokban elburjánzott a bóvlikötvények piaca, s talán ennek is tudható be, hogy a kisemberek igyekeznek távol maradni a tőzsdéktől. Megtakarított pénzüket nem fektetik be szívesen bizonytalan sorsú vállalatok részvényeibe. A tőzsdei „játékosok" száma folyamatosan csökken, s ennek is köszönhető, hogy a „fekete péntek" viszonylag kis és csak átmeneti kárt okozott a részvénytulajdonosok egy részének.

A tőzsdekrach elkerülésében fontos szerepet játszott a nyugati országok bankjainak együttműködése. Az érintett kormányok és a központi bankok arra is készen álltak, hogy egy valódi krízis esetén megakadályozzák a dollár túlzott és nemkívánatos erősödését.

A részvények árfolyamának hirtelen zuhanása ugyanis számottevően megnövelte az amerikai valuta keresletét, s ez együttjárt árfolyamának emelkedésével. Az erős, esetleg túlértékelt dollár jelenleg ellentétes az Egyesült Államok, Japán és a nyugat-európai országok érdekeivel, ezért a bankok, pénzintézetek készen álltak arra, hogy úgynevezett piaci intervenciókkal lenyomják az esetlegesen felszökő dollárárfolyamot. Az amerikai valuta azonban csak átmenetileg erősödött meg, néhány nappal a részvényárfolyamok zuhanása után árfolyama követte a tőzsdei irányzatot.

Az 1987. évi tőzsdeválság után mind az Egyesült Államokban, mind pedig a legfejlettebb ipari országokban kiépültek azok a csillapító és közbeavatkozó mechanizmusok, amelyek „bevetésével" tompítani lehet egy újabb tőzsdeösszeomlás káros hatásait. A központi bankok felkészültek a gyors cselekvésre, a mentési műveletek feltehetően olajozottan történnek. Ezek teljes körű kipróbálására „élesben" azonban szerencsére nem került sor, idén elmaradt az 1987. évi tőzsdekrach második, „hétfői felvonása". Ez azonban nem jelenti azt, hogy ismét tökéletes volna a bizalom a tőzsdék, elsősorban az amerikai tőzsde iránt. Az egyelőre szűnni nem akaró ideges hangulat is ezt bizonyítja. Nincsen olyan tőzsdei szakértő, aki teljes bizonyossággal vállalkozna a történtek közeli megismétlődésének kizárására. Persze a nyugtalan tőzsdei légkör elsősorban lélektani tényezőknek köszönhető.

Sima landolás?

Sokan ugyanis kétkednek az amerikai gazdaság erejében, s a nyolc éve tartó töretlen fellendülés után szinte várják a törvényszerű recessziót. A hivatalos Washington és a bankok többsége a jövő évre jósolja a visszaesést, de véleményük szerint sima landolásra, tehát alig érezhető visszaesésre kell számítani. Az üzleti világ azonban nem ilyen optimista: megítélése szerint mind több jel mutat arra, hogy a „földetérés" nem lesz rázkódásmentes. A termelői árak augusztusban 0,9 százalékkal emelkedtek, s ez a magas arány az infláció felerősödését hozhatja magával. (A Központi bank véleménye szerint e kedvezőtlen adat ellenére sikerül majd a pénzromlást idén 5 százalék alatt tartani. A kereskedelmi bankok és a piackutató intézetek már nem ennyire bizakodóak.) A külkereskedelmi mérleg hiánya augusztusban 10,8 milliárd dollár volt, mintegy 2,5 milliárddal több a vártnál. Az üzleti élet nagyon reméli, hogy a központi bank ismét csökkentse a kamatlábat, mert az olcsóbb hitelekkel élénkíthető a gazdaság, s tovább nyújtható a konjunktúra. A FED azonban vonakodik a döntés meghozatalával, mert attól tart, hogy a kamatláb mérséklése felélénkítheti az inflációt, amelyet első számú közellenségnek tart.

Az amerikai és a világgazdaság az október 13-ai árfolyamzuhanást most komolyabb következmények nélkül „megúszta". A tőzsdeválság elmaradt, de a frontvonalak meglehetősen kuszák. Az amerikai televíziós hálózatok gyakran érdeklődnek az alkuszok hangulatáról a Wall Streeten gyorsételeket és édességeket, gyümölcsöt kínáló mozgóárusoknál. A tévések szerint ezek az árusok tudják a legjobban napról napra lemérni kuncsaftjaikon keresztül a tőzsde hangulatát. A riportok tanúsága szerint az utcai árusok saját üzletmenetükre ugyan nem panaszkodnak, de tőzsdei vásárlóik hangulatát távolról sem neveznék rózsásnak.

GARA SZABOLCS

Közel-Kelet

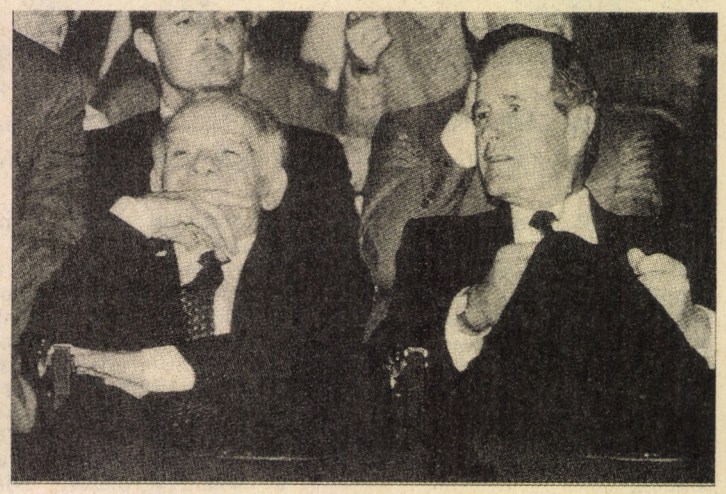
Kukták és fazekak

A vicc érvényét veszti

Pontozásos küzdelem

Az arab világban az egyiptomi főváros a politikai humor szülőföldjének számít. A kairói viccek a legmagasabb közjogi méltóságú személyeket sem kímélik. Amikor Mubarak foglalta el az elnöki széket, s meglehetősen óvatosan zajlott az őrségváltás utáni időszak, Egyiptomban úgy hangzott a találós kérdés: Mi a különbség a három egymást követő államfő között? A válasz: Nasszer sok mindent mondott, de semmit sem tett; Szadat semmit sem mondott, de sok mindent megcsinált; Mubarak semmit sem mond és semmit sem tesz.

Fotó: Archiv

BUSH ELNÖK MUBARAKKAL BASEBALL-MECCSEN, SAMIRRAL MOZIBAN

Kevés eredménnyel kecsegtető színpadi játékot emlegettek

A viccek is elveszíthetik időszerűségüket. Mubarak, aki az évtized kezdetén külső és belső konfliktusoktól terhes Egyiptomot vett át örökül, országát ismét az Arab Liga teljes jogú tagjává tette, s jelenleg az Afrikai Egységszervezet soros elnökének tisztét is betölti. Az elszigeteltség a múlté: az elnök már Líbia földjére is lépett — igaz, csak határtalálkozót tartottak Kadhafival. Mindez lehetővé teszi, hogy Kairó kezdeményezőként és közvetítőként nagyobb lendülettel kapcsolódhasson be a közel-keleti békefolyamatba is.

Az előzmények

Ennek az új aktivitásnak volt szemmel látható jele a közelmúltban nyilvánosságra hozott, tízpontos Mubarak-terv. Az egyiptomi elképzeléseket nem előzmények nélkül hirdették meg. Az indítvány Samir izraeli kormányfő választási tervéhez kapcsolódott, amely első ízben vetette fel a megszállt területeken élő palesztinok voksolását s végső soron nem zárta ki területek feladását sem, jóllehet azt többszörös feltételes módba tette. (A Samir-terv először alakított ki olyan elképzelést, amely a két nagy politikai erő egyetértésével találkozott az izraeli kormánykoalícióban, noha a Likud nem sokkal később megtagadta saját vezetőjének előterjesztését.) A Mubarak-terv élvezhette egyúttal a Palesztinai Felszabadítási Szervezet vezetésének támogatását — legalábbis Abu Mazen, végrehajtó bizottsági tag így nyilatkozott.

Washington annál inkább bátorította Kairót, mert Egyiptom előtérbe kerülése megfelelő a regionális álláspontnak. Eszerint nem kell mindenütt az Egyesült Államoknak frontvonalban lennie. Helmut Sonnenfeldt, az ismert politológus, ha nem is kidolgozott doktrínaként, de félhivatalos véleményeként hozzáfűzi: „Ma talán világosabban ismerjük fel, hogy vannak helyzetek, amelyekben beavatkozásunk szükségtelen, sőt haszontalan. Mindezt nem a hanyatlás, hanem az érettség jeleként fognám fel..." Sonnenfeldt példája, hogy továbbra is tartani kell egy-egy kuktát számos fazék mellett, de nem kíván minden üst külön főszakácsot. Míg Shultz mélyen belebonyolódott maga is az ingázásba (nem beszélve az elődökről, Kissingerről és másokról), addig Baker szeretné magát távol tartani a politikailag ingoványt rejtő tereptől.

Ilyen körülmények között született meg tehát a Mubarak-terv, amelynek hét pontja a tervezett választásokkal áll kapcsolatban. (Izrael vállalja, hogy elfogadja a választások — számára akár kedvezőtlen — eredményét; a szavazásnal legyenek jelen nemzetközi megfigyelők; a szavazáson legyen teljes szólásszabadság; kapjanak mentelmi jogot a megválasztott képviselők; Kelet-Jeruzsálem arab lakosságának is részt kell vennie a választáson; a szavazás napján ne tartózkodjanak izraeli állampolgárok a megszállt területeken, s a hadseregnek még a szavazás előtt ki kell vonulni arról a területről, ahol a választók az urnák elé járulnak.) Három pont viszont más alapvető távlati kérdésekkel foglalkozik: meg kell szüntetni a további telepítéseket; a választásokat követő, három- vagy ötéves átmeneti időszakban tárgyalni kell a végleges rendezésről s végül, de nem utolsósorban, Izraelnek el kell ismernie a „területért békét"-elvet, mint bármely igazi rendezés szerves részét.

A Mubarak-terv

A Mubarak-terv kompromisszumos jellegét mutatja, hogy abban megszállt területekről való kivonulás szerepel s nem önálló palesztin állam létrehozása. Ugyanígy nem íródott le a PFSZ-nek mint résztvevőnek neve, a tárgyalások a megválasztott palesztin képviselőkkel folynának. Az izraeli kabinet hosszú vitát folytatott az egyiptomi tervről, Rabin Kairóba utazott és Mubarakkal találkozott, ám végül a Likudhoz tartozó miniszterek elvetették. A két nagy párt, miközben egyetértett a palesztin államalakítás, valamint a PFSZ visszautasításában, nem jutott közös nevezőre a területi kompromisszumok lehetőségében. A reá nehezedő nyomás hatására Samir is megkeményítette álláspontját, újra a bibliai határok sérthetetlensége mellett kardoskodott.

Erre adták Izraelnek és Egyiptomnak az amerikai külügyminisztérium — nem tervét, hanem, mint idéztük — pontjait. A Baker-pontok (nem hivatalos közlés, kiszivárogtatás alapján) a következők: 1. Washington támogatja az izraeli—palesztin párbeszéd megkezdését. 2. Megérti, hogy Egyiptom ugyan nem helyettesítheti a palesztinokat, de tanácsadójuk lehet. 3. Tudomásul veszi, hogy Izrael csak olyan palesztin küldöttséggel kész tárgyalni, amely számára megfelel. 4. Figyelembe veszi, hogy Izrael a kormánya által elfogadott tervet tekinti tárgyalási alapnak. 5. Megérti, hogy a palesztinok azért tárgyalnak, hogy megvitassák a választások megtartásának módját s felvethetnek más kérdéseket is.

A Felszabadítási Szervezet erre ugyancsak öt pontban válaszolt: 1. Egy palesztin tárgyaló delegáció megalakítása a PFSZ kizárólagos joga. 2. A tárgyalási napirendnek nyitottnak kell lennie, nem szabad előzetes feltételeket megszabni. 3. A palesztinoknak saját tárgyalási pozíciója magába foglalja a törvényes nemzeti önrendelkezés követelését. 4. A palesztin—izraeli tárgyalásokat előzetes párbeszédnek tekintik egy nemzetközi konferenciához. 5. A tárgyalásokon megfigyelőként jelen kell lennie az öt nagyhatalom (állandó Biztonsági Tanács-tagok), az ENSZ főtitkár, Egyiptom és Svédország megbízottainak.

A szakadék elég mélynek tűnik, a szavak kemények, de talán nem a legutolsók. Különben is, mikor hangzottak el a Közel-Keleten megmásíthatatlan kijelentések? A PFSZ Központi Bizottságának bagdadi ülésén olybá tűnhetett, hogy elvetik a Baker-pontokat. A tanácskozás másnapján a The Jerusalem Post közölte Samir nyilatkozatát, amellyel megelégedésének adott hangot e történéssel kapcsolatosan. Hiszen ezzel megoldódott volna a gond, két nappal korábban még arról beszélt: „Nem engedünk álláspontunkból — mármint a Mubarak-terv elutasításából — még akkor sem, ha ezzel konfliktusos szakasz nyílik az Egyesült Államokkal." Csakhogy, amikor Arafat már a Központi Bizottsági ülést követően Kairóba utazott, onnan olyan értesülések láttak napvilágot: a palesztin vezető nem vetette el véglegesen az amerikai elképzeléseket s további felvilágosításokat kér Washingtontól. Izraelben ugyanakkor Peresz teljes mértékben támogatta Baker pontjait; a Munkapártban erősödik az irányzat, amely akár egy koalíciós szakítást is végrehajtana, ha a Likud „vakvágányra állítaná a Mubarak-tervet"; s a kormány tudományos és fejlesztési minisztere, Ezer Weizman azt mondta Madridban spanyol újságíróknak, hogy előbb vagy utóbb szót kell érteni Arafattal is.

Tokió és Moszkva

Közben a térségben közvetlenül érdekeltek, hogy stílusosak legyünk, a régión kívül is pontokat gyűjtenek. Arafat, első ízben Japánba látogatott, egy másik palesztin vezető, Bászám Abu Serifet pedig a bonni külügyminisztériumban fogadták. Nem lehetetlen egy régi számla rendezése: a hírek szerint Damaszkuszból érdeklődés mutatkozik Arafat látogatása iránt, igaz ennek egyik feltétele a Szíriában őrizetben levő négyezer palesztin szabadsága lenne. Izrael egy látszólag technikai újdonsággal lépett: közvetlen telefonvonal létesült Izrael és Marokkó között, Egyiptom mellett másodikként az arab világban. (Az észak-afrikai országban még mindig 21 ezres zsidó közösség él, főként Casablancában.) Az ENSZ közgyűlésén — az idén először — a Szovjetunió nem szavazott Izrael világszervezeti tagsága ellen és szó van Simon Peresz moszkvai útjáról. Az auschwitzi kolostor indulati hullámainak csitulásával, várható a lengyel—izraeli diplomáciai kapcsolatok újrafelvétele is.

Valahol ezek a lépések is tárgyalási előkészületek, amint a maga tragikus sorsával, a párbeszéd szükségességére hívhatta fel a figyelmet a december 8-án immár második évfordulóját számon tartó Intifáda hatszázadik áldozata is.

A kairói szkepszis a Mubarak-terv kapcsán sem kívánta állásait feladni, az arab kifejezéssel Masrahiját, vagyis kevés eredménnyel kecsegtető színpadi játékot emlegettek. Remélhetőleg, ezúttal mégis többről van szó...

RÉTI ERVIN

NOSZTALGIA ÉS ÜZLET

Visszatér a Rothschild-birodalom

Nyolcvannyolc esztendővel a frankfurti bankház megszüntetése után, Európa leghíresebb bankárcsaládja bejelentette, hogy a Rothschild-pénzbirodalom hamarosan ismét képviseletet nyit *Frankfurtban.* Abban a városban, ahol a bankárdinasztia alapítói 1792-ben *megkezdték* a világ egyik legnagyobb és leghíresebb magánpénzintézetének, bankbirodalmának felépítését. *Kontinensünk gazdaságtörténete és bizonyos mértékig politikai eseményei is az elmúlt kétszáz évben szorosan kapcsolódtak a nagy hírű család tevékenységéhez.* Rothschildék tehát visszatérnek német földre, mert a bankház közvetlenül is részese akar lenni a nyugatnémet gazdasági konjunktúrának.

Az alapító

A bankárdinasztia alapítója *Mayer Amschel Rothschild* kereskedelmi és pénzügyi ügyletek szervezésével és lebonyolításával foglalkozott — meglehetősen szerény keretek között. *A francia forradalom és a napóleoni háborúk jó üzleti lehetőségeket és szerencsét hoztak Mayer Amschelnak és öt fiának:* kölcsönöket nyújtottak a szembenálló feleknek, fegyvereket és gyarmatárukat szállítottak, s lebonyolították a brit szigetek és a kontinens közötti pénzügyi, fizetési forgalmat.

A kedvező üzletmenet és a bővülő bevételek nyomán az apa elhatározta, hogy növekvő cége tevékenységét *külföldre* is kiterjeszti. Fiai 1804 és 1820 között fiókbankokat nyitottak *Londonban, Párizsban, Nápolyban* és *Bécsben,* s így létrejött *a világ első multinacionális pénzintézete.* A szorgalmas fiúk révén a család „szétszóródott" Európában, így vált nemzetközivé maga a Rothschild-dinasztia is. A frankfurti bankház alapítója 1812-ben meghalt, fiai pedig mind jobban bekapcsolódtak a kiépített pénzintézeti hálózaton keresztül az európai nagypolitika gazdasági áramlatába.

A bankcsoport kezelte a porosz, az angol, a francia és még több kormány értékpapírjait, bekapcsolódott a biztosítási üzletágba és mind több iparvállalat részvényeit szerezte meg. A bankház bányaipari, kohászati és vasútépítési beruházásai révén részese lett az ipari forradalomnak — s miközben jelentős profitra tett szert — hozzájárult Európa ipari fejlődéséhez, gazdasági növekedéséhez.

1850 után a bankcsoport tovább izmosodott, s fontos pozíciókra tett szert a világ kőolaj- és fémkereskedelmében. Rothschildék korábbi monopolhelyzete az európai bankszakmában azonban megrendült, hiszen a múlt század második felében sorra alakultak a részvénytársasági formában működő beruházási és kereskedelmi bankok Angliában, Franciaországban és Németországban. Időközben hatalmas bankcsoportok alakultak az Egyesült Államokban is, *s az elmúlt század végére a Rothschild-bankház megszűnt a világ első számú pénzintézetének lenni.*

A család 1901-ben úgy határozott, hogy a bankház megszünteti működését Frankfurtban, mert időközben elhunyt a „német ág" utolsó férfitagja.

A többi Rothschild-pénzintézetet a század elején már a dinasztia második és harmadik generációja irányította sikeresen, *bár kétségtelen, hogy az „aranykor" lezárult a nagy hírű bankcsoport számára.* A második világháborúig terjedő időszakban a családi bankvállalkozás továbbra is az élvonalban maradt, bankműveletei, beruházásai számottevően gyarapították a bankház vagyonát.

Az európai kormányok nem feledkeztek meg azokról a szolgálatokról, amelyeket a Rothschild-bankház és a család nyújtott számukra. *Lionel Rothschild* például a múlt század végén néhány óra alatt négy milliárd fontot „hozott össze" a brit kormánynak, amely a kölcsön révén *a Szuezi-csatorna Vállalat fő részvényese lett.* Lionel érdemeit *parlamenti tagsággal honorálták* a Temze mentén. Említésre méltó, hogy Mayer Amschel öt fia — szolgálataikért — *bárói címet* kapott az osztrák birodalomtól.

A nácik bezárták a jól prosperáló bécsi bankházat, a második világháború idején már csak a londoni és a párizsi „ház" működött. A háborút követő években a bankcsoport újraszervezte magát, s pénzintézetet nyitott Zürichben is. A bankbiznisz időközben óriássá nőtte ki magát a világon, így a Rothschild-bankház jelentősége és súlya csökkent. *Miután továbbra is családi vállalkozás, üzletmenetének, gazdálkodásának adatai nem ismeretesek, de a szakma véleménye szerint a világ egyik legjövedelmezőbb pénzintézete.*

Üzlet és nem érzelem

A zürichi Rothschild-bank vezetőjének, *báró Elie de Rothschildnak* bejelentése szerint az egyelőre három főt foglalkoztató frankfurti képviselet összekötő, összehangoló feladatokat fog ellátni. Az NSZK-beli üzleti és finanszírozási lehetőségeket a frankfurti iroda a párizsi, a londoni és a zürichi bankházakhoz tereli. A nyugatnémet pénzügyi és üzleti világban pedig specialitásaival igyekszik majd érvényesülni. *A bankház ugyanis nagy szakértelemmel és széles kapcsolati rendszerrel rendelkezik a vállalatfinanszírozás, valamint a különböző pénzügyi alapok forgatása területén.*

A párizsi Rothschild-bankház igazgatója szerint a patinás pénzintézet visszatérését Frankfurtba *kizárólag üzleti* és nem érzelmi megfontolások vezérlik. A hagyománytisztelő család döntésében azonban minden bizonnyal szerepet játszott az ősök kötődése Frankfurthoz. Egyelőre tesztelik a piacot, s a későbbiekben szó lehet egy frankfurti bankház nyitásáról.

(— asz —)

NSZK-BELI BANKSZAKEMBER

Az NDK gazdasági felzárkózásának lehetőségeiről

Bonn, november 15.

Az NDK-nak öt-tíz évre lesz szüksége, hogy behozza az NSZK-hoz képest tapasztalható gazdasági elmaradását, s hogy az ottanihoz hasonló életszínvonalat tudjon elérni — jelentette ki *Alfred Herrhausen,* a Deutsche Bank elnöke.

Az ismert bankszakember hozzátette: mindez **csak akkor válhat lehetővé, ha az NDK-ban valódi nyitás következik be,**

s ha a lakosság és a vállalatok a gazdasági együttműködés új formáinak haszonélvezőivé válhatnak.

Herrhausen úgy vélekedett, hogy a múlt hét fejleményei *új távlatokat nyitnak a két német állam közti gazdasági együttműködésben.* Nyilatkozatában annak a reményének adott hangot, hogy hamarosan lehetővé teszik az NDK-ban is a *vegyes vállalatok* alapítását, mint ahogyan Lengyelországban, Magyarországon és a Szovjetunióban is tették.

„Az NDK-ban 15 millió ember szeretne ugyanolyan életszínvonalon élni, mint mi.

Ez a kereslet hatalmas felfutásához vezet,

ami pedig óriási gazdasági lehetőségeket teremt" — mondta. Hozzátette azt is: a gazdasági együttműködésben sokkal gyorsabban mutatkoznak majd eredmények az NDK-val, mint a többi kelet-európai országgal, *mivel itt nincsenek nyelvi problémák, s hasonló az emberek felfogása és mentalitása is.*

JÁNAK FELHÍVÁSA

villogtatni antokra

tóklub felhívást intézett a hazai elkerülése végett, legyenek tegő Trabantok korlátozott gyorsuk, ha a kétüteműek közelébe érugyanis amiatt, mert a nyugatem számolnak azzal, hogy a kétyorsan lehúzódni az útjukból.

: többségén nincsen sebességkorchék, és BMW-k tulajdonosai, a zés nélkül, csupán heves fényöttük haladóknak, hogy gyorsabutóklub most figyelmeztette az a Trabantokkal szemben alkals.

A NAP PROGRAMJÁBÓL

November 15., szerda

KOSSUTH:

RÁDIÓ

14.00: Hírek. Időjárás. — 14.05: Útközőpontok — a „depressziós" vállalatoknál. — 14.30: Dzsesszmelódiák. — 15.00: a középhullámon: A Népzenei Hangos Újság melléklete. — 16.00: Tizenhat óra. — 16.15: Zeneiskolásoknak — zeneiskolások muzsikálnak — 16.25: Ország — város — híres ember. — 15.00: az URH-adókon: Sport. — 17.00: Rólunk van szó! — 17.05: Poggyász. Tudnivalók utazóknak. — 17.30: Szerelmi kettősök operettekből. — 17.55: Ipargazdák. — 18.00: 5x5 perc a Tradex-Blacky márkaboltról (x) — 18.05: Láttuk, hallottuk, olvastuk. — 18.25: Könyvújdonságok (x) — 18.30: Esti magazin. — 19.15: Sportvilág. — 19.30: Hol volt, hol nem volt... — 19.39: Vavrinecz Béla: A pusztán. — 19.50: Gong. — 20.00: Csúcson a nyitás. — 20.30: Találkozásom a népzenével. — 20.50: Henry Mancini zenekara filmzenét játszik. — 21.12: Rádiószínház. Gyalogszerrel. Slawomir Mrozek színműve rádióváltozatban. — 22.00: Hírvilág. — 22.30: A kilencvenes évek. — 22.40: Kinek az érdeke? — 23.10: Operaest. — 24.00: Hírek. Időjárás. — 0.15—4.20: Éjfél után.

PETŐFI:

14.00: Az illem nyomában. — 14.30: Könnyen felejthető? — 15.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 15.05: Zenerulett. Szórakoztató zenés délután. — 16.55: Reklám. — 17.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 17.05: Kölyökrádió. — 17.30: Ötödik sebesség. — 18.30: Popregiszter. — 19.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 19.05: Garázs. — 19.35: Egy hajóban. — 20.05: Albumajánlat. — 21.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 23.10: Sporthíradó. — 23.20: Holdfény felettünk ... A Vello együttes felvételeiből. — 0.15—4.20: Éjfél után.

BARTÓK:

13.55: A VII. debreceni nemzetközi katonazenekari fesztivál hangversenyei. — 14.20: Évszázadok mesterművei. — 15.27: Alekszandr Ognyicev operaáriákat énekel. — 16.00: Hírek. Időjárás. — 16.05: Abaúji pásztordalok. — 16.25: Magyar zeneszerzők. — 17.00: A Svéd kamarakórus és a Svéd Rádió énekkara énekel. — 17.39: A bécsi Concentus Musicus kamarazenekar játszik. — 18.30: V materinskom jazyku. — 19.00: Hírek. Időjárás. Műsorismertetés. — 19.05: Por favor. — 19.20: Follow Through. Angol társalgás középhaladóknak. — 19.35: Salzburgi Mozarteumban. — 21.21: Zenekari muzsika. — 22.30: Napjaink zenéje. — 24.00: Hírek. Időjárás.

November 16., csütörtök

KOSSUTH:

4.30: Jó reggelt! — 8.00: Hírek. Időjárás. Műsorismertetés. — Kb. 8.15: Mai programok (x) — 8.20: Ez aktuális. — 8.50: Külpolitikai figyelő. — 9.00: Napközben. Zenés délelőtt. — 11.05: Pásztordalok, pásztortáncok feldolgozásban. — 11.25: A Szabó család. — 11.55: Reklám. — 12.00: Déli krónika. — 12.30: Ki nyer ma? — 12.40: Múzeumi híradó (x) — 12.43: Reklám. — 12.45: Válaszolunk hallgatóinknak. — 13.00: A Rádió lemezalbuma. — 13.55: Radioton-korongokról.

PETŐFI:

4.30—6.00: Reggeli zenés műsor. — 6.05: Reggeli csúcs. — 7.33: Sportreggel. — 8.00: Hírek. Időjárás. — 8.05: Rivaldafényben: Pécsi Ildikó, Paudits Béla és Sztankay István. — 9.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 9.05: Idősebbek hullámhosszán. — 10.00: Útikalauz üdülőknek. — 10.05: Hajszálgyökerek. — 10.20: Operaslágerek. — 10.50: Peres, poros iratok. — 11.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 11.05: A mi korunkban. — 11.25: Gramofonsztárok. — 12.00: Hírek németül, oroszul és angolul. — 12.10: Hallgatónóták. — 13.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 13.05: Nosztalgiahullám. A Jarmels együttes. — 13.45: Időjárás- és vízállásjelentés.

BARTÓK:

6.00: Muzsikáló reggel. — 9.08: Haydn: Philemon és Baucis. — 9.54: Debussy: g-moll vonósnégyes. — 10.20: A Zsebrádiószínház bemutatója. Az idegen nő. Fenákel Judit kishangjátéka. — 10.45: Bruno Walter vezényli a Columbia szimfonikus zenekart. — 12.00: Hírek. Időjárás. Műsorismertetés. — 12.05: Ernani. Részl. Verdi operájából. — 13.00: Boldog születésnapot!

SZERDA

TV

14.50: Hírek. — 14.55: Spanyolország—Magyarország. Világbajnoki selejtező labdarúgó-mérkőzés. Közvetítés Sevillából. — 16.45: Déli videoújság. A szegedi körzeti stúdió műsora. — 16.55: Správy. — Hírek szlovák nyelven. A szegedi körzeti stúdió műsora. — 17.00: Kézenfogva. Értelmi fogyatékosok érdekvédelmi műsora. — 17.10: Sorstársak. A pécsi körzeti stúdió rehabilitációs magazinja. — 17.30: Alpok—Adria magazin. Öt ország tartományi és körzeti stúdióinak közös műsora a pécsi stúdióból. — 17.55: Betűreklám. — 18.00: Tájak, városok, emberek. India: A tegnap és a holnap között. — 18.45: Reklám. — 18.50: Esti mese. Kacor kalandjai. Kacor légyfogásra tanítja maszatot. Csehszlovák rajzfilm. — 19.00: Színházi este ... I. rész. Beszélgetés a kaposvári Csiky Gergely Színházban az esti Peter Weiss darabról. — 19.20: Reklám. — 19.30: Híradó. — 20.00: Reklám. — 20.05: Színházi este ... II. rész. Peter Weiss: Marat/Sade. Tragikomédia két részben, a kaposvári Csiky Gergely Színház előadásában. A szünetben és az előadás után beszélgetések a darabról és az előadásról. — Kb. 22.45: Híradó 3.

TV2

Endrei Judittal és Rózsa Péterrel. — 17.00: Képújság. — 17.15: TV2. Benne: Reklám. — Riportok. — Időjárás. — Zene. — 17.45: Torpedó. Telefonos játék. — 18.00: Telesport. — 18.25: Gyerekeknek! 1. Drágalátosok. Szovjet kisfilm. 2. Népek meséi. Éni, méni, mini mó. Olasz rajzfilm. — 18.50: TV2. — 19.00: Az idő és a szél. Brazil tévéfilmsorozat. XI/9. rész. — 19.49: TV2. Benne: Popkorong. — 21.00: Híradó 2. — 21.20: TV2. — 21.30: Napzárta. — 22.15: A Mikosevic szirének. Jugoszláv tévéfilm. (Felnőtteknek!) — Kb. 23.10: TV2.

CSÜTÖRTÖK DÉLELŐTT

9.00: Képújság. — 9.05: Tévétorna nyugdíjasoknak. — 9.10: Jack Kerouac. Amerikai dokumentumfilm (ism.) — 10.05: Hall and Oates (ism.) — 10.35: Ház és nomád tábor. Szovjet dokumentumfilm. — 11.00: Mozgató. Torna mozgáskorlátozottaknak. — 11.05: Képújság.

MŰHOLDAS

EURO SPORT

TV

14.00: Birkózás. — 15.00: Golf. Európai női mesterek tornája. — 16.00: Dubai nyílt biliárdbajnokság. — 18.00: Sportakrobatikai Világ Kupa. Közvetítés Rigából. — 19.00: A világ sportja. — 20.00: Dubai nyílt biliárdbajnokság. — 22.00: Labdarúgás. Vb-selejtezők. — 1.00: Műsorzárás.

SUPER CHANNEL

14.30: Forródrót. — 15.30: Take Off. Könnyűzenei műsor. — 16.30: Hullámhosszon. — 18.30: Transmission. — 19.30: Időlánc. — 20.00: Super vakációk. — 20.30: Der Spiegel. — 21.00: India arcai. — 21.30: A világ ma. — 22.00: Hírek. Időjárás. — 22.10: Europalia. — 22.15: Európai üzleti hírek. — 22.45: Nemzetközi hírmagazin. — 23.15: Az ITN hírműsora: A hét eseményeinek elemzése. — 23.45: Der Spiegel. — 0.10: Hírek. Időjárás. — 0.20: Egyveleg. — 1.20: Időlánc. — 1.50: Egyveleg.

TV3

16.05: Hírek. — 16.13: A törvény nevében. — 17.10: Esély a daloknak. — 17.30: Konyhatitkok. — 18.00: Számok és betűk. — 18.20: Pihenőidő. — 19.00: Lökhárító. Autósmagazin. — 19.30: Hírek. Időjárás. — 19.40: Csillogó papiros. — 20.00: Közterület. Claude Serillon magazinja. — 21.30: Kanada kétkeréken. — 22.00: Tvhíradó. — 22.25: Időjárás-jelentés. — 22.30: Szent Este. Varieté. — 23.55: Ex libris. — 0.55: Műsorzárás.

MTV EUROPE

14.00: Marcel Vanthilt. Klipzsokéműsor. — 16.00: 1 sztár 3 klipje 4-kor. — 16.15: Marcel Vanthilt. Klipzsokéműsor. —

A fővárosi mozik műsora

November 16—22.

A szövegben a gyártó országot csak kezdőbetűvel vagy rövidítve jelöljük. Egyéb rövidítések: mb.: magyarul beszélő; *: 14 éven alul nem ajánlott; **: 16 éven felüli; ***: 18 éven felüli; IM: ifjúsági mozibérlet érvényes; K.: kísérőfilm; H.: híradót is játszanak. A budapesti mozik pénztári rendje: az egész nap játszó mozikban jegyváltás az előadás kezdete előtt egy órával aznapra és egy napra előre. Csak délután működő moziknál jegyváltás az előadás kezdete előtt másfél órával aznapra és három napra előre.

A HÉT FILMBEMUTATÓI

A KONFERANSZIÉ* IM (**Honvéd** du.)
KRISTÁLY GYULA ÓZDI NYUGDÍJAS POLITIKAI PERE* IM (**Zrínyi**)
KUTYÁM, JERRY LEE* (**Alkotmány, Bartók** de., **Bástya** éjjel, **Corvin** éjjel, **Duna** éjjel, **Felszabadulás** de., **Hunyadi** éjjel, **Kőbánya, Május 1.** du., **Vörös Csillag** de. + du.)
ALFA: Dirty Dancing (szín. am.)* 6, 8, 17-19-ig 4 is.
ALKOTÁS: Roger nyúl a pácban (mb. szín. am.) f10, f12, f2. **Nem látni és megszeretni** (mb. szín. am.)* f4, h6, 8.
ALKOTMÁNY: KUTYÁM, JERRY LEE (mb. szín. am.)* 4, 6, 8.
ÁLT. MŰV. KÖZPONT: Halálos mánia (mb. szín. am.)*** 18-19-én 3, 5, 7, 20-án 5, 7.
BALASSI: Idegen test (mb. szín. ang.)* 16-20-ig 5, 7. **Nincs kegyelem** (mb. szín. am.)** 18-án este 9. **Veled akarok járni** (szín. am.)* 18-án 3, 19-én 10, 3.
BARTÓK: KUTYÁM, JERRY LEE (mb. szín. am.)* f10, f12, f2. **Jó reggelt, Vietnam!** (mb. szín. am.)* IM f4, h6, 8.
BÁSTYA: Csupasz pisztoly (mb. szín. am.)* (2. h. prol.) 10, 12, 2, 4, 6, 8. KUTYÁM, JERRY LEE (mb. szín. am.)* minden éjjel 10.
BEM: Vízipók-Csodapók (szín. m. rajzfilm) IM 10, 12, 2. **A medve** (szín. fr.)* (2. h. prol.) 4. **Jézus Krisztus horoszkópja** (szín. m.) IM (3. h. prol.) 6. **Zabriskie Point** (am.)* IM 8.
BUDAFOK: Ökölharc (mb. szín. am.)* 16-19-ig 5. **A bűnbánó** (mb. szín. ol.)* 16-19-ig n8. **Iskolakerülők** (szín. m.)* IM 22-én 5, n8. **Schimansky kelepcében** (mb. szín. NSZK)** 18-án 3. **Hupikék törpikék és Törpicur** (mb. szín. belga rajzfilm) 19-én 3.
BROADWAY: Emmanuelle (szín. fr.)*** 16-án 2, 4, 6, 8. 17-19-ig 2, 4, 9. 21-én 6, 22-én 2, 4, f9. **Az utolsó császár I-II.** (szín. fr.-ol.) 17-20-ig h6. **Aki legyőzte Al Caponét** (mb. szín. am.)** 21-én 8. **A légy** (szín. am.)** 16-19-ig és 22-én 10, 12. — A MAGYAR FILM TÖRTÉNETE: **És a vakok látnak (1943)** R.: Jeney Imre. Fsz.: Nagy István, Eszenyi Olga, Turai Ida 21-én 2, h4. — KOREAI KÖZTÁRSASÁGI FILMHÉT **Díszbemutató** 22-én 18.
CORVIN: Indiana Jones és az utolsó keresztes lovag (mb. szín. am.)* (4. h. prol.) f4, 6, f9. KUTYÁM, JERRY LEE (mb. szín. am.)* 17-18-án éjjel 11.
CSILLAG: Nem látni és megszeretni (mb. szín. am.)* 16-20-ig 4, 6.
CSOKONAI: Krokodil Dundee II. (mb. szín. am.) 4, 6, 8. **Száguldó falka** (mb. szín. kan.) IM 18-19-én 10, 12, 2.
DUNA: Csupasz pisztoly (mb. szín. am.)* 4, n7, f9. **A rádió aranykora** (mb. szín. am.)* IM 17-én éjjel 11. KUTYÁM, JERRY LEE (mb. szín. am.)* 18-án éjjel 11.
ÉVA: A medve (szín. fr.)* 17-19-ig f4, f6, 20-21-én f6. **Tűzsdecápák** (mb. szín. am.)* IM 17-21-ig f8.
FELSZABADULÁS: Veszedelmes viszonyok (mb. szín. am.)** IM f4, h6, 8. KUTYÁM, JERRY LEE (mb. szín. am.)* 18-19-én f10, f12, f2.
FÉNY: A Sárkány útja (szín. hongk.)* 11, 3. **Szellemirtók** (mb. szín. am.) 1, 5. **Az érzékek birodalma** (jap.)*** 7. **VIDEO: Rablás fegyverek között** (mb. szín. am.) 11, 1, 3, 5, 7.
FORUM: A sötétség fejedelme (mb. szín. am.)** 5, 7, 18-19-én 3 is. **VIDEO: A dűne** f6, f8, 18-19-én f4 is.
FŐVÁROSI GÁZMŰVEK MŰV. HÁZA: Szuperhekusok (mb. szín. ol.) 19-én 4. **Végzetes vonzerő** (mb. szín. am.)** 19-én 6. **Halálos fegyver** (szín. am.)** 20-án 6.
GORKIJ: A kétéltű ember (szov.) IM 16-án 3, 17-19-ig 4, 20-22-ig f4. **Stalker I-II.** (szín. szov.)** IM 16-án 5. **Tükör** (szín. szov.)* IM 18-19-én 6, 8. **Áldozathozatal** (szín. svéd-fr.)* IM 21-én f6.
GRAFFITI: Megtorló (mb. szín. am.) 1, n4, f6. **Gilda** (mb. szín. am.) h8, 10. **VIDEOBOXOK: Murphy törvénye** (am.). **Időalagút** (am.). **Brian élete** (ang.), **Graffiti-meglepetés** 1, n4, f6, h8, 10.
GUTENBERG MŰV. HÁZ: Hupikék törpikék és a csodafurulya (mb. szín. belga rajzfilm) 16-án és 18-21-ig 4. **Mamba** (szín. am.)* 6. **Szellemirtók** (mb. szín. am.) 8.
HORIZONT: Egy párizsi diáklány (mb. szín. fr.)* (2. h. prol.) 10, 12, 2. **29-es vágány** (mb. szín. ang.)* (3. h. prol.) 4, 6, 8.
HUNYADI: Ászok ásza (mb. szín. fr.) f4, f6, f8, 18-19-én f2 is. KUTYÁM, JERRY LEE (mb. szín. am.)* 17-én éjjel f10.
IKARUS MŰV. HÁZ: Gyilkos optika (mb. szín. am.)* 16-án f6, f8. **Veled akarok járni** (szín. am.)* 20-án f6. **James Bond, a magányos ügynök** (mb. szín. am.)** 22-én f6, f8.
IPOLY: A tuareg bosszúja (szín. ol.)* 16-17-én 4. **A Coca-Cola-kölyök** (mb. szín. ausztr.)* 18-19-én 4. **Diplomás örömlány** (mb. szín. ang.)* 16-19-ig 6. **King Kong** (szín. am.)* 20-22-ig 4. **A bolygó neve: Halál** (mb. szín. am.)** 20-22-ig 6. **Szárnyas fejvadász** (m
én 8. **Figyelem** (n
ig 8. **Élő műsor**
(mb. szín. ausz
de. f11.
JÓKAI: Amerikába j
16-20-ig n6, f8. **A**
án 3, 19-én 10, 3.
KARINTHY: A m
szín. am.) 18-án f
ig f6. **Vasmadarak**
22-ig f8.
KELENVÖLGYI: H
am.)** 20-án f8.
KOSSUTH: Ászok ás
h. prol.) 4, 6, 8. **K**
dern idők (am.) IM
(mb. szín. csehszlo
nyomozás (szín. au
KOBÁNYA: KUTYÁ
szín. am.)* 5, 7, 1
KULTÚRA: Robotzsa
17-19-ig n6, f8. **K**
szín. am.) 20-21-én
landjai (szín. jap.)
LANDLER MŰV. H
am.)** 16-án f4, f6
MADÁCH: A rémü
am.)*** n6, f8. **Vö**
am.)* 18-án este 10
am.) 18-án n4, 19-
Rablás fegyverek
3, 5, 7.
MAROS: Rendőrakad
17-19-ig n4. **Rendő**
szín. am.) 17-19-ig
(szín. am.)*** 17-19
(mb. szín. fr.)* 20-
MÁJUS 1.: Indiana Jo
resztes lovag (mb.
prol.) f10, h12, 2.
LEE (mb. szín. am.)
MÁTRA (mese- és if
Matyi (szín. m. raj
Gondos bocsok (mb
IM (9. h. prol.) 4.
MOM MŰV. HÁZ: Á
fr.) 19-20-án f4, h6.
NDK CENTRUM: A
mekfilm) 16-án f3.
án 6. **Zsuzsanna és**
mekfilm) 21-én f3.
én 6.
ÓBUDA: Nindzsák h
f8. **A hal neve Wan**
17-18-án este f10. **T**
am.) 17-19-ig f4. **V**
verek között (am.) 5
OLIMPIA: Csupasz
am.)* f4, f6. **A rá**
szín. am.)* IM f8
szín. fr.) 17-18-án e
PEST-BUDA: Ökölhar
16-17-én és 20-án n6
los mánia (mb. szí
és 20-án f8, 18-19-én
nők (mb. szín. am.)
PUSKIN: Veszedelmes
am.)** (2. h. prol.)
Rövidfilm a gyilkol
IM 17-18-án este 10
sziget f11, f3. **Csúfak**

Amerika retteg az AIDS-től ✦ Miért tárcsázzák a 9-cel kezdődő számokat

Válságban a szexipar

Az Egyesült Államok vezető tisztiorvosa nemrégiben drámai hangú sajtóértekezleten jelentette be, *hogy az országban egyelőre feltartóztathatatlanul terjed az AIDS, s a vírust már minden harmincadik ember hordozza.* A költségvetés évről évre növekvő összeget biztosít az egészségügyi propagandára, valamint a kórházak AIDS-kezelő központjainak fejlesztésére, a ma még halálos kimenetelű betegség elkerülése azonban *szinte kizárólag a lakosság szexuális magatartásán múlik.*

„Árengedmény"

Az egészségügyi felvilágosítás már az amerikai általános iskolák alsó tagozatában veszi kezdetét, folytatódik a televízióban, valamint a levélszekrényekben. A helyi hatóságok, a jótékonysági egyesületek, az egyházak és egyéb szervezetek nagy számban küldenek postán felvilágosító füzetecskét, amelyekben egyrészről tényeket közölnek az AIDS-ről, másrészről a követendő nemi magatartásra hívják fel a figyelmet. *A nagyvárosok utcáin papok és önkéntesek ingyen osztogatják a gumióvszert a járókelőknek, a statisztikák azonban nem mutatnak javulást.*

Egyes felmérések szerint az elmúlt években az amerikaiak körében *számottevően csökkent a nemi szabadosság* (tehát szexuálisan hűségesebbek lettek egymáshoz a különnemű és egynemű párok), *ma már a fertőzés elsősorban a kábítószer-élvezők egymással megosztott injekcióstűin keresztül terjed.* A kábítószeresek körében a jelek szerint nem elég hatásos a felvilágosító propaganda, ők a mielőbbi „utazás" érdekében kevésbé óvatosak.

Az amerikai sajtóban sok tanulmány és riport jelenik meg a szexuális „bezárkózásról", az AIDS-től való félelem miatt újra divatba jött monogámia „áldásairól", s ezzel összefüggésben a prostitúció hanyatlásáról. *Kétségtelen, hogy az óceán túlsó partján válságos éveket él át a világ legősibb ipara, amely egyébként hivatalosan nem engedélyezett az USA-ban.* (A bordélyházak működése mindössze *Nevada* államban legális.)

Az újságok — valószínűleg a „másként gondolkodók" elrettentésére — gyakran szólaltatják meg hasábjaikon (természetesen névtelenül) az örömlányokat. *A hölgyek a „forgalom" drasztikus visszaeséséről adnak számot, sőt, arról is beszámolnak, hogy átalakult a csökkenő számú ügyfeleik által igényelt szolgáltatások „struktúrája".* Magyarán, a kuncsaftok többsége a „hagyományos" helyett inkább *a kevésbé veszélyes változatokat* részesíti előnyben. Az AIDS-től való rettegés miatt mind többen hagyják ott az utcasarkot, a pályán maradók pedig kénytelenek — a kereslet jelentős visszaesése miatt — számottevő árengedménnyel „dolgozni".

New Yorkban az est leszálltával az *„olcsóbb áruk"* elsősorban a 42. utcában és a központi autóbusz-pályaudvar közelében kínálják szolgáltatásaikat. *Egy helyi vicc szerint ott már 10-15 dollárért is beszerezhető az AIDS-vírus, az évtized közepén viszont még 40 dollár körül alakult az „árfolyam".* Az elegáns, magasabb anyagi igényeket kielégítő éjszakai pillangók vadászterülete a Hatodik sugárútnak a Hilton Szálló és a Central Park közé eső szakasza. 1985-ben ezen a helyen a pénztárcát még 100-150 dollárnyira is ki kellett nyitni, napjainkban az árleszállítás állandósult, a bátraknak 50-60 dollár is elegendő az üzletkötéshez. Hiába, az emberek félnek, s az árat ezen a területen is *a kereslet-kínálat törvénye* szabja meg...

Hitelkártyával

Jól jellemzi a félelmet a pornócsatornán sugárzott televíziós szexhirdetések „műfajának" az átalakulása is. Néhány évvel ezelőtt a keleti hölgyeket kínáló masszázsszalonok és szexszervizek, valamint az „egyéni munkavállalók" bizarr képeket mutató telefonszámos hirdetései (a nagyobb „cégek" hitelkártyát is elfogadnak) töltötték ki a műsoridő nagyobbik részét. *A telefonon hívható hölgyek* (és urak) *a nap bármely órájában házhoz mennek, „kíséretet" vállalnak, a szalonok pedig 24 órán át fogadják a keleti kedvességre vágyó vendégeket.* Napjainkban ezeknek a hirdetéseknek a száma jócskán *megcsappant*, a kitartóak pedig *garantáltan tiszta* — értsd: AIDS-mentes — szolgáltatásokat kínálnak. A kimondottan találkozási célú szexhirdetések helyét a képernyőn *egy szelídebb és teljesen veszélytelen műfaj foglalta el.*

Munkahelyi tilalom

Este 10 óra után a képernyőn tucatjával jelennek meg azok a hirdetések, amelyekben igen csinos fiatal hölgyek *telefonszexszolgáltatásokat* ajánlanak. Ügyfeleiknek teljes „étlapot" kínálnak — telefonon. A hívó a szó szoros értelmében mindenről elbeszélgethet a gyönyörű lányokkal, vagy éppen egy telefonszexparti közepébe csöppenhet, ahol — *hangban* — minden kívánságát teljesítik. A szolgáltatás nem ingyenes, *percenként másfél-két dollárt kell fizetni, 30 dollárért pedig korlátlan ideig lehet élvezkedni telefonon a lányokkal.* (A számlázást automata végzi: a hívó havi telefonszámláján megjelenik az összeg, az egy- vagy többszemélyes cégeknek pedig a telefontársaság továbbítja a bevételt.) A „jobb" vállalatok a képernyőkön azt is közlik, hogy az erotikus hangok nem felvételről, hanem *egyenesben* hallhatók.

A telefonszex vállalkozói a telefontársaságoktól bérelhetnek kilences számmal kezdődő „forró" vonalakat. Nem véletlen, hogy az amerikai vállalatok többsége megszüntette a kilencessel kezdődő számok hívhatóságát a munkahelyekről, a minden hívást nyomtatásban regisztráló telefonszámlák tanúsága szerint ugyanis *a dolgozók előszeretettel hívogatták ezeket a számokat munkaidőben...*

Gara Szabolcs

1989. nov. 21.

Nyelvstúdióban. Cím: V., Néphadsereg u. 12. Érdeklődni lehet a 135-7379-es telefonon. (x)

Iratmásolás A3 és A4 méretekben. Lottó Áruház, Bp., Rákóczi út 36. I. emelet. (x)

Színes és fekete-fehér igazolványképeit azonnal elkészítjük: Lottó Áruház, Rákóczi út 36. (x)

Fogyókúrás klub úszással, 12-15 évesek részére a Belvárosban. Tel.: 117-5928. (x)

Allah Akbar! Egy elképesztő Top Travel-slágerár! Isztambul, **6 nap,** légkondicionált **Mercedes buszokkal,** 1499 Ft + 99 DM-ért. Boszporusz Tours, Bp. V., Károlyi M. u. 9. Tel.: 136-8845. (x)

Videofelvételt karácsonyra is filmről, fényképről, diáról. Megmentheti mozifilmjeit, ha átvesszük videóra PAL-SECAM — NTSC amerikai rendszerek. Hangosítás, szerkesztés, közületnek is. **Videofam.** 121-60-75. (x)

Angol nyelvből felsőfokú nyelvvizsgát tett, gépírásban, számítógép, illetve szövegszerkesztő használatában is jártas

titkárnőt keres

angol—magyar gazdasági szaktanácsadó és könyvszakértő

részvénytársaság

Jelentkezni lehet részletes önéletrajzzal (angol és magyar nyelven is), referenciákkal, „Megbízhatóság, elkötelezettség, EH" jeligére, a kiadóba.

ügyeletes orvos neve, ha odamegy a pulthoz —

Kellemes est a Vigadóban

Az Esti Hírlap november 18-i, szombati számában tájékoztatást adott, hogy aznap délután és este 8 órakor S. Nagy István-est lesz a Vigadóban, ahol az előadások kezdete előtti fél órában a lap olvasói korlátozott számban ugyan, de félretett jegyet kaphatnak.

Emlékezetes vigadóbeli előadásban volt részünk. Elsőként Aradszky László robbant be a színre, „Újra itt vagyok!" dalával, majd — többi között — a „Pókháló van már az ablakon" ma is népszerű dallamaival andalította el a közönséget. Harangozó Teri bár törött karral, de töretlenül csengő hangon énekelt, majd Kovács Erzsivel együtt elábrándozhattunk régi idők nagy slágerein. Koós János a tőle megszokott rutinnal, zengő hangon énekelt, nagy sikerrel, Dobos Attila, zongora mellett adta elő régi idők kedvelt dalait. Mély meghatódással hallgatta a közönség Máté Péter: „Elmegyek, elmegyek..." felejthetetlen dalát Rakonczay Ervin kitűnő tolmácsolásában.

A fiatalabb korosztálynak is jutott a mostani idők kedvelt slágereiből, dalaiból. Fenyő Miki és kislánya biztatta egymást: „Csavard fel a szőnyeget!" szövegére és zenéjére, igen viharos, sikeres előadásban. Majd Csere László, a Fővárosi Operett kedvelt művészének táncos-zenés számai késztették újra és újra tapsra a közönséget. Soltész Rezső Annabellája után — amely nemcsak neki tetszik! — vele együtt énekelték a nézők, ütemes taps kíséretében a „Zengjen hangosan az ének" című dalát.

Lehetne tovább sorolni a jobbnál-jobb előadókat és a népszerű dalokat. Befejezésül Csongrádi Kata — mielőtt elénekelte volna az est címadó dalát, a Millió rózsaszálat, tanúbizonyságot tett bővérű komédiás-tehetségéről, temperamentumos kapcsolatteremtése a közönséggel nagy tetszést aratott. Végül a Millió, millió rózsaszálat már vele együtt énekelték a jelenlévők.

Köszönet, a kellemes estéért az Esti Hírlapnak!

D. Mihályné Győrfi Vilma
Budapest

Ostoba hívás

A múlt hét végén a MÁV Vezérigazgatósága adott otthont a dolgozók idei gyors- és gépíróversenye döntőjének. Több mint félszázan ültek írógépekhez, majd ugyanennyien voltak azok, akik ceruzájukkal igyekeztek követni a diktátumot.

A döntőre készülődést az előző nap délutánján névtelen telefonáló zavarta meg, aki közölte, hogy az épületben bombát helyeztek el, és holnap — mármint a verseny napján — a mennyországban találkozunk.

Nem tudom, mi késztette a telefonálót erre az ízetlen tréfára, annyi azonban bizonyos, hogy intelligencia- és műveltségi hányadosa — a matematika nyelvén szólva — számegyenes közepén helyezkedik el...

Kósa Antal

jegyet, majd megjelölik a jegy átvehetőségének időpontját.

II. FELVONÁS: A menetjegypénztárnál jelentkezni kell a rendelés alapján „elkészített" jegyért.

III. FELVONÁS: A valutapénztárnál be kell fizetni az osztrák szakaszra eső schillingösszeget.

IV. FELVONÁS: A forintpénztárnál a valutapénztárnál befizetett schillingnek megfelelő összegű forintot fizetnek ki.

V. FELVONÁS: Újra a jegypénztárhoz, ahol a forintok átadása ellenében kiadják a jegyet.

Tehát a legegyszerűbb esetben is öt „felvonásból" áll az ügyintézés, öt pultot, pénztárt kell megjárni.

Erről jutott eszembe a bevezetőben említett csepp, amelyben tenger tükröződik...

Dr. Sándor István Tamás
Budapest

Kiszolgáltatott bérlettulajdonosok

Azt gondolom, több bérlettulajdonos nevében is írhatnám felháborodott levelem. Az Erkel Színházban Verdi 8. sorozat bérletünk van. Először a Nabuccót adták, főleg bolgárokkal, s a bérletes előadásban harmadrangú magyar énekesekkel. Nem mentünk el, 200 forint elúszott. Végre — november 9-én — a Sylvia balettet hirdette a bérlet, aztán a napilap közölte, hogy helyette a Derby megy. Felhívtam volna a pénztárat, hogy kérdezzek, délután 2 órakor, de senki sem vette fel a telefont. Majd felhívtam az Operaház személyzeti osztályát. Elmondták, hogy a balettkar megbetegedett, ezért nem adják a Sylviát. Mi nem akartuk látni a Derbyt, 200 forint megint elúszott.

Amikor bérletet váltottunk, szerződést kötöttünk az Operával, amelyet nekik korrekt módon meg kellene tartaniuk. Más színházakban ilyenkor a jegyek visszaválthatók. Egyébként is a bérletes előadásokban soha nem adják a vezető énekeseket, gyenge előadásokat produkálnak. A bérlettulajdonosok teljesen kiszolgáltatottak?

Simon Judit
Budapest,
Aradi utca 11. 1043.

A tévé szorítása

Bekábelezett Amerika

Keresztapák és cápák

Valóságos televíziós forradalom zajlott le évtizedünkben az Egyesült Államokban: megszűnt az országos tévéhálózatok monopóliuma, a nézők országszerte több mint 90 kábeltelevíziós programra fizethetnek elő. Gyakorlatilag befejeződött a kontinensnyi ország „bekábelezése", létrejött a „sokcsatornás televíziós környezet". A kábeltelevíziózás rohamos terjedése természetesen nem hagyta érintetlenül a társadalmat, a kulturális életet és a gazdaságot sem. Miután sok tízmilliárd dolláros üzletről van szó, a különböző érdekcsoportok a törvényhozásban is mind gyakrabban csapnak össze a kábeltelevíziózás szabályozásának kérdésében.

50 millió háztartásban

Az amerikai otthonokban átlagban 8—10 országos és helyi, úgynevezett kereskedelmi tévéállomás műsora vehető díjmentesen. A CBS, az ABC, az NBC és a többiek a hirdetési díjakból tartják fenn magukat, illetve tesznek szert jelentős nyereségre. Műsoraik több-kevesebb sikerrel igyekeznek minden nézőréteg igényeit kielégíteni. A kábeltelevíziók viszont „válogatott" szórakoztatást kínálnak — emelkedő — előfizetési díj fejében. A sportcsatorna például 24 órán át a világ minden részéről ad tudósításokat a jelentősebb sporteseményekről, az MTV könnyűzenére „szakosodott", a Disney-csatorna elsősorban gyerekeknek sugároz műsort, az HBO és a Cinemax filmeket vetít (hirdetési megszakítás nélkül), a TNT csak régi filmeket kínál a nézőknek, a CNN és a Headline News pedig 24 órán át híradót sugároz. Külön csatorna közvetíti — ugyancsak egész napon át — az időjárási és az utazási híreket, a tőzsdei és a gazdasági információkat. A felsorolást még hosszasan lehetne folytatni.

Az amerikai nézők tehát mind kevésbé vannak rászorítva, hogy a kereskedelmi csatornák „vegyesfelvágott" műsorai előtt üljenek, illetve „háttér-televíziózzanak". Ki-ki ízlése és pénztárcája szerint válogathat a szaporodó kábeltelevíziós programok közül. A csatornák és az egyes műsorok nézettsége mérésével foglalkozó Nielsen Közvélemény-kutató Intézet adatai szerint 1988 szeptembere és 1989 szeptembere között a három vezető kereskedelmi televíziós társaság programjait főműsoridőben a családok 61 százaléka nézte, 3 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. A csökkenés a kábeltelevíziók javára történt — ezen társaságok előfizetőinek, nézőinek száma folyamatosan növekszik. (Érdemes megjegyezni, hogy a kereskedelmi televíziós társaságok a feladott hirdetések számának alakulásában mind jobban megérzik a kábeltelevíziók versenyét. A hirdetők — érthető módon — elsősorban oda helyezik el „üzeneteiket", ahol növekszik a nézők, a potenciális vásárlók száma.) Ugyancsak a Nielsen felmérése szerint 1989 őszén az amerikai háztartások 55,6 százaléka tartozott a kábeltévé-programok előfizetőinek sorába. Ez mintegy 50 millió háztartást jelent, s egy esztendő alatt 7 százalékkal bővült az előfizetők száma.

Jól jellemzi a kábeltelevíziózás térhódítását, valamint „becsületének" növekedését a hirdetők körében a reklámbevételek alakulása: 1983-ban a kábeltévék 6,5 milliárd dolláros bevételre tettek szert a hirdetések sugárzásából, 1989-ben ez az összeg meghaladja a 15,4 milliárd dollárt.

Erkölcsi fehér folt

Az Egyesült Államokban a kábeltelevízió 1948-ban jelent meg. Akkoriban a „kábel" célja az volt, hogy eljuttassa az országos kereskedelmi adók „hangját" mindazokra a területekre, amelyeket a hagyományos műsorsugárzás nem tudott „befedni". Kimondottan műszaki célokat szolgált tehát akkoriban, szó sem volt önálló programok sugárzásáról. A hetvenes évek közepén jelentek meg az Egyesült Államokban az első, mai értelemben vett kábeltelevíziós hálózatok — nem túlzottan nagy sikerrel. Ezek a társaságok akkoriban csak már lefutott filmeket és másodrangú sporteseményeket sugároztak mesterséges holdak segítségével.

Az igazi áttörést évtizedünk hozta, amikor gomba módra szaporodtak és szaporodnak a specializált kábelcsatornák. Műsoraik színvonala általában magas, sok olyan esemény közvetítésére vásárolnak kizárólagos jogot, amelyek nézők tízmillióit vonzzák a képernyők elé — a hirdetők legnagyobb örömére. (Szó van arról, hogy az 1992. évi olimpiai játékok eseményeinek többségét az Egyesült Államokban a kábeltelevíziók sugározzák majd.) Három esztendeje a törvényhozás a kábeltelevíziós „iparban" szabad versenyhelyzetet teremtett. Többek között megszűnt az előfizetési díjak központi szabályozása, valamint a műsorsugárzási jogok korlátozása. Az intézkedés a kialakulóban levő monopolhelyzetek felszámolását volt hivatott szolgálni — ennek ellenére nem történt lényeges változás ezen a területen. A kábeltelevíziós hálózatok többsége néhány nagy társaság kezében van, s ezek adják el a sugárzási jogot a helyi vállalatoknak. Országszerte mintegy 9 ezer helyi cég „viszi el" a műsort az előfizetőkhöz. A piramis csúcsán néhány „nagy cápa" áll: a Tele-Communication Inc. előfizetőinek száma meghaladja a 11 milliót (12 kábeltelevíziós programot kínál a nézőknek), a Time — ugyancsak 12-féle műsort „forgalmaz" — jelenleg 4 millió előfizetővel büszkélkedhet. A jelentősebb médiatulajdonosok közé tartozik még a Warner Communication, a Cable Vision, valamint a Viacom óriásvállalat.

NEWSWEEK CÍMLAP 1974-BŐL
Valóságos maffia tevékenykedik

Az előfizetőknek a postás havonta hozza a számlát. Egy-egy háztartás havonta átlagosan 24,26 dollárt fizet, az átlagtól való eltérés attól függ, hány csatornára szól az előfizetés. Bizonyos számú csatorna előfizetése után a helyi kezelőtársaságok prémiumként ingyenes vételi lehetőséget biztosítanak egy-egy kábeltévé csatornára. New Yorkban például az HBO filmprogram előfizetése mellé díjtalanul jár a sportcsatorna, valamint a késő esti órákban sugárzó pornócsatorna. (Az előfizetőknél a kezelőtársaság egy doboz alakú kapcsolót szerel be, amely a csatornák váltására szolgál. A nem előfizetett csatornákat a dobozból „kikapcsolják", így valóban csak azok a műsorok nézhetők, amelyek „nézési jogát" megvásárolták. Amennyiben valaki újabb csatornákra fizet elő, azokat a leplombált dobozból „felszabadítják".) A kezelőtársaságok az előfizetők számának növelése érdekében gyakran hirdetnek toborzót, amelynek keretében egyes csatornák műsorai féláron fizethetők elő. A toborzást 3—4 napon ingyenes vételi lehetőség előzi meg amolyan gusztuscsinálóként — válogatott jó műsorokkal.

Az évtized elején az alapdíj mellett az előfizetők csatornánként általában 1—1,50 dollárt fizettek havonta. Az 1987. évi döntés azonban magával hozta az árak folyamatos emelését. A kezelőtársaságok egyre gyakrabban értesítik az előfizetőket a díjak növeléséről. Az előfizetők többsége tudomásul veszi ezt, az elmúlt években ugyanis alacsony árak mellett „beetették" őket, s nem mond le senki szívesen a már megszokott csatornákról. A kábeltelevíziós előfizetők száma naponta tízezerrel bővül.

Az adások szinte az egész országban vehetők, bár néhány nagyvárosban egyes kerületek még — különböző okok miatt — „kábelmentesek". New York Cityben például a Queens-i lakosok számára a kábeltévé éveken át elérhetetlen volt. Nem műszaki okok miatt, hanem azért, mert egyes vallási közösségek a helyi tanácson keresztül sokáig megakadályozták — a pornóműsorok veszélyeire való hivatkozással. Ugyancsak vallási és erkölcsi okokból akad még néhány kábeltelevíziós „fehér folt" — a helyi hatóságok ez idáig sikeresen ellenálltak a „kísértésnek". Valamirevaló szálloda és motel azonban ma nem élhet meg kábeltelevízió nélkül, ezért a „tiltott" övezetekben a szállodák — engedéllyel — parabolaantennák segítségével közvetlenül „veszik le" a maguk számára a műsorokat.

A törvényhozásban a kábeltelevíziózás kérdése állandóan napirenden szerepel. Egyes érdekcsoportok azt hangoztatják, hogy az iparágban valóságos maffia tevékenykedik, amely egyrészről monopolhelyzetre tett szert, másrészről korlátozza a versenyt. Gore demokratapárti szenátor például a nagy kábeltévétulajdonos társaságokat „keresztapáknak" nevezte, az egész iparágat pedig Cosa Nostranak. Két szenátusi albizottság pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy 1987 óta egyetlen terméknek vagy szolgáltatásnak sem emelkedett olyan nagymértékben az ára, mint a kábeltévéé. Nem véletlen, hogy az elmúlt három esztendőben 12 törvényjavaslatot terjesztettek be a szabályozás visszaállítására. A törvényhozási akciók azonban eddig nem vezettek eredményre, de nem kizárt, hogy az áremelések folytatása esetén az ágazat ismételt kézbevételére kerül sor. Arról is szó van, hogy a verseny fokozására a telefontársaságokat is bevonják a kábeltévé üzletágba. (Jelenleg szövetségi törvény tiltja, hogy a telefontársaságok a kábeltévé ágazatban tevékenykedjenek.)

Noha a kábeltévé körüli bonyodalmak még korántsem oldódtak meg, annyi bizonyos, hogy a „kábeltelevíziós forradalom" jelentősen csökkentette a kereskedelmi hálózatok közvéleményformáló szerepét és kényelmes monopolhelyzetét a hírszolgáltatásban és a műsorsugárzásban.

Verseny és forradalom

A kábeltelevíziók ugyanakkor ügyes és eredményes műsorpolitikát folytatnak. Nem hagyják például figyelmen kívül, hogy Amerikában meglehetősen sok a spanyol és a kínai anyanyelvű — e rétegek számára külön csatornákat működtetnek, ahol a hirdetések is idegen nyelven hangzanak el. Piackutatók százai vizsgálják a nézők igényeit. Ilyen felmérések eredményeként kezdte meg működését például a divatcsatorna.

Az előrejelzések szerint a kilencvenes években folytatódik a kábeltelevíziózás előretörése. A csatornák száma több százra is nőhet, ugyanis a társaságok egyre speciálisabb rétegigények kielégítésére törekednek. S hogy mennyire igyekeznek ügyfeleiket kiszolgálni és új előfizetőket megnyerni, azt jól bizonyítja, hogy még az apró részletekkel is törődnek. A Manhattan Cable TV szervizkocsijai, a cég emblémája mellett, a kisteherautók hátsó ajtaján az alábbi feliratot viselik: „Amennyiben észrevétele van a gépkocsivezető vezetési, közlekedési szokásaival, magatartásával kapcsolatban, kérjük, hívjon fel bennünket"...

GARA SZABOLCS

Kapu

Zsúfolt csúcson

Fotó: Archiv

A KANCELLÁR

Nem csak a két ország sorsáról

„No, szépen összegyűltünk... — dörmögte a mikrofonba a drezdai kultúrpalotába érkeztekor a szövetségi kancellár, meglátván, hogy nem csupán az utcákon van hatalmas tömeg, hanem itt a teremben is, hiszen harminchárom ország 1128 újságírója delegáltatta magát a német—német történelem ötödik csúcstalálkozójára, Hans Modrow miniszterelnök és Helmut Kohl kancellár december közepi megbeszéléseire. Az elnökségi asztalnál is szorongtak a résztvevők, így fordulhatott elő, hogy amikor a nemzetközi sajtótájékoztató vezetője, az NDK kormányszóvivője bemutatta a jelenlevőket, az újságírók nagy derültségére állapította meg, hogy Norbert Blühm szövetségi munkaügyi miniszternek már csak az NDK delegációjának „térfelén", Hans Modrow „csapatában" jutott hely az asztalnál...

Nemcsak a drezdai találkozóra, hanem az NDK politikai életének év végi erőltetett menetére is jellemző volt a zsúfoltság. Az október eleji változásokat követően szédületes csúcstempóra kapcsolt a berlini diplomáciai gépezet — az NDK vendége volt (az ország fennállása óta első alkalommal) az amerikai külügyminiszter, majd a Baker-vizitet követően rendezték a német—német megbeszéléseket, s alig hogy elhagyta Drezda Klotzsche repülőterét Kohl kancellárral a fedélzetén a Luftwaffe 12 személyes különgépe, máris landolt Berlin-Schönefelden Francois Mitterrand francia államelnök. A párizsi politikus látogatásának jelentőségét emeli, hogy a második világháború szövetséges hatalmai közül Franciaország az első, amely államfői szinten képviseltette magát az NDK fővárosában. S nem is akármilyen delegációval, hiszen a kétnapos látogatásra Dumas külügyminiszter, Joxe belügyminiszter, Fauroux iparügyi, Lang kulturális és Rausch külkereskedelmi miniszter is elkísérte az államfőt, s a delegáció tagjaként a francia tőke és nagyipar számos képviselője részt vett a megbeszéléseken, jelezvén, hogy Párizs sem akar lemaradni abban a versenyfutásban, amely a kelet-európai újjáépítés jegyében zajlik.

Hasonlóan nagy létszámú politikusi-gazdasági vezetőgárda érkezett az NSZK-ból is. Nem kizárólag a delegáció tagjaként, bár Kohl csapata is „súlyos" személyiségeket mondhatott magáénak, hiszen kulturális, gazdasági, munkaügyi, szociális témákról egyaránt szó volt a megbeszéléseken, így a bonni kabinet jó néhány tagja ellátogatott Drezdába. Az alkalmat felhasználva érkeztek a nagyipari, pénzügyi vezetők is, sőt, a különböző politikai pártok képviselői, akik a kapcsolatépítést már a jövő évi nyugatnémet parlamenti választások jegyében erősítik. A szociáldemokraták például a hét elején Nyugat-Berlinben tartották programmeghatározó kongresszusukat, s a kedd délutáni zárást követően rögtön „kirajzottak" az NDK-ba, mintegy ellenpólust képezve a kancellár drezdai látogatásának. Willy Brandt, a nyugatnémet szociáldemokrácia tiszteletbeli elnöke, például Erfurtban (Kohl drezdai beszédével egyidőben) szólt az őt még mindig igen nagy tisztelettel köszöntő tömegekhez, hangsúlyozva, hogy a német egységet alulról építkezve, türelemmel, a feltételek fokozatos megteremtésével kell létrehozni. Megismételte korábbi híres mondását, utalva arra, hogy most már valóban „együtt növekszik az, ami együvé tartozik".

A Kohl-látogatás előestéjén Wolfgang Berghofer drezdai főpolgármester, a Német Szocialista Egységpárt—Demokratikus Szocializmus Pártja vezető triumvirátusának tagja hangsúlyozta, hogy „az a felelősség, amely a kancellár és a miniszterelnök vállán nyugszik, a legnagyobb, amit a második világháború után német politikusokra a történelem rárakott. Európa stabilitásáról, s nem csak a két ország sorsáról van szó."

Ezt a felelősséget egyébként a tárgyalófelek is átérezték. A megbeszélések színhelyéül szolgáló drezdai Hotel Bellevue előtt a köszöntő tömegek szorításából csak igen nehezen szabaduló kancellár első megnyilatkozása éppen erre utalt: „Minden szavunknak döntő jelentősége lehet. Az érzelmek, az emóciók perceiben az értelemnek, a szakmai hozzáértésnek kell főszerepet kapnia."

A négyszemközti tárgyalások, s az azt követő szakértői megbeszélések, noha azokat a korábban is túlzottnak minősített várakozásokat nem igazolták, hogy a bonni vendég készpénzzel a zsebében érkezik Drezdába, mégis számos kézzelfogható eredményt hoztak. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a kancellári hivatalhoz közel álló források kiszivárogtatták, hogy az NSZK 12 milliárd márkányi hitellel kívánja segíteni a súlyos gondokkal küszködő keletnémet gazdaság talpraállítását. Első lépésként gazdasági vegyesbizottságot hoztak létre, amely január végén Kelet-Berlinben tartja alakuló ülését. Az, hogy milyen mértékben gyorsul fel a nyugatnémet tőke beáramlása, nagymértékben függ az NDK Népi Kamarájának várhatóan márciusban esedékes döntésétől, amely garantálja a beruházásvédelmi jogokat. A delegációk szakértői megállapították azt is, hogy a gazdasági együttműködés fejlesztésének alapfeltétele az NDK fizetőeszközének stabilitása, erősítése. Ehhez a területhez tartozik, hogy a munkaügyi miniszterek is átfogó programot dolgoznak ki a vállalati kooperáció, a közös beruházások jogi lehetőségeinek megteremtésére. Drezdában kulturális megállapodást is aláírtak, mely nemcsak a művészeti területre, hanem az iskolák, egyetemek, és a tudományos kutatóintézetek közötti kapcsolatokra is gondol.

A német—német csúcstalálkozón Kohl kancellár elfogadta az NDK által szorgalmazott megfogalmazást az államközi kapcsolatok jövőjéről, „szerződéses közösségnek" nevezvén azt, amiről a német kérdésben érdekeltek egy része mint újraegyesítésről beszél, az NDK miniszterelnöke viszont úgy fogalmazott, hogy a két szuverén német állam együttműködésének feltétele, keretrendszere lehet ez a várhatóan tavasszal dokumentumokba foglalandó szerződés.

Noha számos, részletkérdésnek egyáltalán nem minősíthető ügyben is döntöttek a drezdai tárgyalófelek (a brandenburgi kapu december 22-i megnyitása; a nyugatnémet és nyugat-berlini állampolgárok vízum- és kötelező beváltásmentes utazása; az eddigi 1:1 arányú kurzus helyett a nyugatnémet és keletnémet márka közötti 1:3-as átváltás alkalmazása; az NDK-beli politikai foglyok szabadon bocsátása; az NSZK-ban Salzgitterben működő keletnémet „megfigyelőhely" munkájának felszámolása; újságcsere; a schönefeldi repülőtér korszerűsítése. stb.), a legfőbb figyelem azonban világszerte az együttműködés államközi jövőjére, a kapcsolatok fejlődésének irányába fordul.

(Folytatjuk.)

ÁRVAY SÁNDOR

TÁBLARAJZ

„Gott segne unser deutsches Vaterland!" — fejezte be az érzelmekre hatni kívánó negyedórás beszédét az emócióktól amúgy is túlfűtött drezdai Neumarkt-on, az Asszonyok temploma romjainál a kétnapos látogatásra az NDK-ba érkezett Helmut Kohl szövetségi kancellár. Noha a várt félmilliós tömeg helyett „csupán" 30-50 ezren lehettek az 1945. februári bombázás mementójaként romokban álló Frauenkirche környékén, a helyszíni tudósító nehezen talál szavakat a hangulat leírására. A kancellár sírással küszködve mondta el, az utolsó szavakat (Isten áldd meg német hazánkat!) — a tömeg már régen megfeledkezett arról, hogy tízegynéhány perccel ezelőtt a köszöntő szavaknál még füttyel fogadta az üdvözlési módot (Tisztelt hölgyeim és uraim!), nem változott a hangulat a mondat második felénél sem (Kedves fiatal barátaim). A füttykoncert csak a harmadik megszólítás után váltott tapsviharba, éljenzésbe — amikor az NSZK kancellárja „Német honfitársaimnak" szólította a tömeget.

A fekete-piros-arany színek népszerűségében mártózhatott ezután a bonni vendég, akit nemrégiben Nyugat-Berlinben is hangos elégedetlenséggel fogadtak, s beszédeit sok helyütt az NSZK-ban hűvös tartózkodás kíséri. Drezdában ezúttal ünnepelt hős volt — bár könnyen elképzelhető, hogy ebben a történelmi pillanatban bármely nyugatnémet politikus hasonló fogadtatásban részesült volna. „Persze hogy túldimenzionált, érzelmekkel telített a hangulatunk" — jegyezte meg az egyik járókelő — „az utca embere csak így tudja kifejezni érzelmeit, azt, amit e látogatástól, a kapcsolatok fejlődésétől remélhet".

A hangulat érzékeltetésére a piros-fekete-arany színű nyugatnémet, valamint a fehér-zöld egykori szász tartományi zászlók rengetében felbukkanó táblák, transzparensek feliratából érdemes idézni néhányat:

Deutschland, einig Vaterland! (Németország, egységes haza — a negyedik sor, az NDK himnuszából, melynek éneklése 1971 óta tilos az országban), Alle Macht dem Kanzler! (Minden hatalmat a kancellárnak!), Wir sind ein Volk! (Egy nemzet vagyunk!), Helmut und Hans, macht's Deutschland ganz! (...egyesítsétek Németországot — mármint a két tárgyalófél, a kancellár és Hans Modrow NDK miniszterelnök), Rothe raus aus der Demo! (Vörösök ki a tüntetésről!), Dritten weg statt 4. Reich! (Harmadik utat, s ne Negyedik Birodalmat! — utalva Gysi NDK pártelnök elképzelésére a szocialista fejlődés harmadik útján való haladás), Ich habe nur ein Leben, nicht noch einmal 40 Jahre Experimente! (Csak egy életem van, nincs újabb 40 esztendőm a kísérletezésre!)

Egyesült Államok

A második „Első”

Lecserélt feleségek

Válásfilozófiai tanulmány

Magas, fiatal, általában szőke, dekoratív, kellemes társalgó, mosolygós, kisportolt — nem a házassági hirdetések kezdődnek így az Egyesült Államokban, hanem elsősorban ezeknek a tulajdonságoknak „kell” jellemezniük az üzleti életben sikeres menedzser második feleségét. Az óceán túlsó partján ugyanis évtizedünkben már nem számít szentségtörésnek, ha egy idősödő nagyvállalati vezető elválik, s üzleti pályafutását egy nála jóval fiatalabb új „first lady” oldalán folytatja. A statisztikák tanúsága szerint a hatvanas években a nagyfőnököknek mindössze 6 százaléka vált el első feleségétől, a nyolcvanas években ez az arány már 15 százalék fölé emelkedett. A michigani állami egyetem főnök-lélekbúvárainak véleménye szerint nem a rossz házasságok száma nőtt, hanem a főnökök válásával kapcsolatos társadalmi szemlélet és megítélés változott meg.

Az „imázs” része

Ebben a szemléletváltozásban nem kis szerepet játszott a Fehér Házban nyolc éven át élt lakó, Reagan elnök. Ő volt az Egyesült Államok első elvált és újranősült elnöke, akinek személyes példája „társadalmilag” úgyszólván teljesen szalonképessé tette a reflektorfényben álló vezető új házasságát. Ha az ország első embere második házasságában találta meg boldogságát, miért lenne ugyanez elítélendő egy nagyvállalati vezető esetében? — hangzott a „bibliamagyarázat”.

Ismeretes, hogy Amerikában a nagyvállalati főnökök magánélete reflektorfényben áll, s a Boss természetesen kiegyensúlyozott és példás házasságban él. Az imádott feleség és a gyerekek fényképe ott áll minden, magára valamit is adó főnök íróasztalán, kandallóján, ez elengedhetetlen kelléke a vezetői imázsnak. De a főnök is ember, neki is holtvágányra juthat a házassága. Ezt azonban eddig nem illett bevallani, s különösen mutatni. A drasztikus szemléletbeli változások eredményeként egyre kevésbé téma a cégnél és a társaságban ma már, ha a vállalat elnöke vagy vezérigazgatója idősödő — és a Fortune magazin szavaival élve „megkopott” — feleségét 15—20 évvel fiatalabbra „cseréli ki”.

A második feleség életerejével, fiatalságával többek között férje vállalati státusát hivatott megszilárdítani, jelezve, hogy a nagyfőnök még képes az „újításra”. Egyik legfontosabb feladata újjászervezni férje életét, elsősorban társadalmi és társasági kapcsolatait. A válás nyomán ugyanis a barátok és a társaság egy része a volt feleséggel „tart”, szükség van tehát az új ismeretségi kör kialakítására. Vacsorák, fogadások, jótékonysági rendezvények sora követi egymást a zökkenőmentes átmenet érdekében. Érdemes megjegyezni, hogy ez a „forgatókönyv” nem az átlagos amerikai vállalatvezető második feleségének, hanem a vállalatbirodalmak főnökei második asszonyának a szerepét és feladatait határozza meg. (A General Electric, a Revlon, a Seagram szeszipari óriáscég, a Paine Webber tőzsdei és beruházási vállalat, az Atlantic Richfield olajtársaság, a Pepsico, az Anheuser-Busch sörgyár már nem fiatal vezérigazgatói évtizedünkben nősültek újra — hogy csak az óriásvállalatok egy részének vezetőiről essék szó —, s a különleges „elbánás” elsősorban erre a szintre vonatkozik.)

A válás első számú vesztese az előző feleség — mellette érte el a férj a magas beosztást, évtizeken át társ volt az előrejutás nehéz időszakában. A férjek a válást azzal szokták indokolni a felső vállalati szinteken, hogy „feleségem már nem tudott lépést tartani velem, nem tudunk már együtt szárnyalni”. Gyakori kifogás, hogy az első feleség a férj helyett a gyerekeket helyezi a család középpontjába, a gyereknevelés miatt kevesebb idő, figyelem és ajnározás jut a nagyfőnök számára. Mások az elhidegülést feleségük „őrmesterkedésével” indokolják: a féltékenységgel, az ellenőrzés és az időbeosztás igényével. A vállalati vezetők válásával foglalkozó tanulmányok és könyvek elemzése szerint az is gyakori, hogy az első feleség kisebbségi érzésekkel küszködik, s ezt igyekszik kompenzálni szúrós magatartásával. Persze ezek az elemzések a vállalati főnökök megkérdezésével és az ő véleményük alapján készültek, a másik fél csak ritkán hallgattatik meg. Pedig bizonyára az első feleségnek is akadna bőven mondanivalója...

Fotó: Archív

REAGAN-ASSZONYOK: JANE ÉS NANCY

Papírforma szerint 2,35 millió végkielégítésre számíthat

Nem tartják bűnnek

Az Egyesült Államokban a cégvezérek elvált feleségeinek nem kell attól tartaniuk, hogy fillér nélkül kell új életet kezdeniük. Pontos kimutatások vagy törvényes előírások nincsenek a kártérítésre vonatkozóan, de Raoul Felder New York-i ügyvéd (aki a szupergazdagok válásainak pénzügyeire szakosodott) nemrégiben megszellőztetett néhány adatot. Ezek szerint, ha a férj vagyona egymillió dollár, éves jövedelme pedig félmillió, a házasság tíz évvel ezelőtt köttetett és két gyermek is van a családban, a feleség — a „papírforma” szerint — 2,35 millió dollár (!) végkielégítésre számíthat. Ebből félmilliót a vagyonmegosztás, 350 ezret a férj válási szándékának gyors elfogadása „fial”, a többire pedig a gyermeknevelésért, valamint az exférj tíz éven keresztüli „támogatásáért” számíthat. Felder szerint a szorzószám a vagyon növekedésével arányosan emelkedik. Természetesen minden válás külön anyagi eset, de az ügyvédi és a bírósági gyakorlatban bizonyos vagyonmegosztási, kártérítési arányok az évek során már kialakultak. Az elhagyott feleség 5 évnél rövidebb házasság esetén a vagyon legfeljebb 25 százalékára, 5—10 évi házasságnál 15—36. 10—16 év esetén 33—45, 15 év felett pedig 45 százalékra számíthat, illetve tarthat igényt.

Az első asszony még valami nagyon fontosat veszít el a válással: a főnök feleségének státusát. Márpedig ez a „beosztás” sok utazással, társadalmi megbecsüléssel, nagy társasággal és külsőségekben magas színvonalú életvitellel jár. A 45—55 éves korban otthagyott asszonyok igazából „most” kezdhetnék el élvezni az életet: a gyerekek felnőttek, már nincsenek anyagi gondok. De éppen ebben a szakaszban jönnek mind gyakrabban a fiatal, feszes bőrű, még „nem lestrapált” második feleségek...

A felső vezető válását ma már a konzervatív amerikai vállalati szemlélet és közvélemény nem tartja bűnnek vagy elítélendőnek. Sőt a vállalat szempontjából dinamizáló tényező is lehet: az új házasság „feloldja” a válás feszültségeit, a vezető ismét a korábbi hévvel tud a munkára összpontosítani. Az új házastárs, az új szerelem előidézte derű kedvezően hat a főnök munkateljesítményére — hangoztatja az átigazított főnöki „válásmagyarázat és -filozófia”.

A vállalatoknál azonban létezik egy íratlan törvény a felső vezetők új szerelmi kapcsolataira vonatkozóan. Nem nézik jó szemmel, sőt türhetetlennek tartják, ha az új feleség a cég munkatársai köréből kerül ki. S az is megengedhetetlen, hogy amíg a válást ki nem mondják, a főnök jövendőbelijével jelenjék meg a vállalati rendezvényeken, társadalmi és társasági eseményeken. Lehet, hogy ezek a beidegződések, íratlan törvények idővel majd enyhülni fognak, tény azonban, hogy ezeket ma még egy bizonyos szint felett szigorúan betartják. (Évtizedünk fejleményei a válással és a második feleséggel kapcsolatban így is valóságos forradalmat jelentenek a meglehetősen prűd és a család szentségét valló amerikai társadalomban.)

Amerikai asszonyújságokból megtudható, hogy a nagyfőnökök második feleségei számára a pénz nem elsődleges kérdés — a szerelem (?) mellett — az új házasságban. Sokkal lényegesebb ennél, hogy az ifjú hölgy egy nagyon fontos ember, némi túlzással egy világcég felesége lett. Bonnie Swearingen, aki a Standard Oil of Indiana cég elnökének a felesége, így fogalmaz: „Én nem egyszerűen egy cégelnökhöz, hanem a világ egyik vezető vállalatának főnökéhez mentem feleségül.” A General Foods élelmiszeripari világcég vezérigazgatójának neje pedig arra büszke, hogy férje a Fortune magazin által jegyzett 500 legnagyobb amerikai cég egyikének a főnöke. Sőt azzal is eldicsekedett, hogy ő az egyetlen asszony az USA-ban, akinek mindkét férje vállalatát az 500 legnagyobb között jegyezték. (Első férje a Fieldcrest Mills vállalatot irányította.)

A második házasság vezetői körökben rendszerint abban is különbözik az elsőtől, hogy nincsen gyermekáldás. Az „ifjú pár” tehát gondtalanul élhet. A második feleség valódi kísérője lehet férjének a külföldi üzleti utakon, sokat járhatnak együtt társaságba. Más kérdés, hogy az ifjú második feleségek általában soha nem ismerkedhetnek meg az anyaság örömeivel és gondjaival. Döntésükkel tudják mit vállalnak, s ennek megfelelően mérlegelnek.

Ha visszavonul

A második feleség életében nagy változás következik be, amikor férje visszavonul az üzleti életből. Megszűnik a „hatalom” a cégnél, a férj és a feleség kikerül az érdeklődés és a társaság középpontjából — egyszóval megszürkülnek a napok. Az ifjabb feleségek panaszkodnak, hogy az immár nyugdíjas férj, a volt nagyfőnök nem a régi — nehezen szokja meg az új „beosztást”. Anyagi gondok továbbra sincsenek, de megváltozott a státus — s ez a tény az Egyesült Államokban is rövidebb-hosszabb ideig tartó válsággal jár a leköszönt vállalati vezetőknél, akik „főállású” férji státusba kerülnek át.

Az Egyesült Államokban a nagyvállalati vezetők karrierjét közvetlenül, a cég eredményeit és dinamizmusát pedig közvetve befolyásolják, nem egy esetben meghatározzák a first ladyk. Valószínűleg ennek tudható be, hogy az országban mind több felmérés és elemzés készül a nagyvállalati vezetők házasságairól. Miután az Egyesült Államokban újabban mind több hölgy kerül nagyvállalatok vezetői székébe, minden bizonnyal hamarosan sor kerül a főnökasszonyok házasságának gazdasági vetületű tanulmányozására, uram bocsá', a második férj „vegyelemzésére” is...

GARA SZABOLCS

A fegyver hatalma

Korszerűsítések futószalagon

Válságban a „szuperpiac”?

Egon Bahr aggódik. A neves nyugatnémet szociáldemokrata politikus, pártjának első számú leszerelési szakértője nemrégiben az NSZK békekutató intézeteinek tanácskozásán fejtette ki nézeteit azokról a fejleményekről, amelyek az előttünk álló kilencvenes évtizednek a haditechnikájában zajló viharos átalakulását erősítik meg, illetve prognosztizálják. Bahr úgy értékeli, hogy napjaink fegyverzettechnikai újításai, amennyiben azok széles körű alkalmazást nyernek és bekerülnek a hadseregek mindennapi arzenáljába — márpedig a gyakorlat egyértelműen ezt támasztja alá —, lényegében alááshatják a fegyverzetcsökkentési és leszerelési megállapodásokat. Nincs tehát szinkron a fegyverzetek egy részét felszámoló politikai egyezmények és a katonai fejlesztési programok között.

Csaknem valamennyi, valós tényre épülő elemzés arra a következtetésre jut, hogy a nyolcvanas évek közepétől megerősödött leszerelési törekvések ellenére a fegyverkezés világszerte valójában még nem veszített lendületéből. A kutatási-fejlesztési erőfeszítések csaknem mindenütt korlátozás nélkül folytatódnak, a hadseregek Keleten és Nyugaton is újabb felszereléseket honosítanak meg, és a katonai költségvetés sem mérséklődött jelentősen az államok döntő többségében.

Fejlett technika

Napjaink haditechnikai változásai felülmúlják a legfürgébb észjárású stratégák képzelőerejét is. Az informatika, a mikroelektronika, a száloptika, a lézer- és infravörös irányítás, az új anyagok és ötvözetek felhasználása lehetővé teszi, hogy egyre kisebb, ám egyre bonyolultabb, drágább és nagyobb pusztító képességű fegyvereket gyártsanak. A rendkívül fejlett technológia és technika utat talál a hagyományos rendszerekhez is. A cél a mozgékonyság, a találati pontosság, a hatótávolság és a rombolóképesség növelése. Az úgynevezett intelligens és nagypontosságú, ám továbbra is „hagyományosnak” nevezett eszközök, mint például a lézer vezérlésű légi bombák vagy a kazettás bombák, negyvenszer hatásosabbak a régebbi konstrukcióknál. Egyes rendszereknél a találatéléréshez tízszer, tizenötször kevesebb lőszer szükséges, mint korábban. Katonai szakértők azt jósolják, hogy a „messzebbre, gyorsabban, pontosabban — bármi áron” jelszó jegyében a belátható jövőben is szó szerint robbanásszerű fejlődés várható a haditechnikában.

Foto: Archiv

RAKÉTAVETŐ AZ NSZK-BAN

A cél a mozgékonyság és a találati pontosság

A fegyverek egy része mindig a legfejlettebb technikát jeleníti meg. Éppen ezért a haditermelés rendkívül kutatás- és fejlesztésigényes ágazat. Becslések szerint egy-egy korszerű, komplex rendszer előállítási költségének csaknem felét a K+F kiadások adják. A katonai célú kutatást-fejlesztést legtöbbször állami pénzekből finanszírozzák, és az így létrejövő óriási szellemi és anyagi kapacitást még akkor sem építik le, ha elmaradnak a katonai megrendelések, mert az egyszer már elért technológiai-technikai fölényt mindenáron meg kell tartani a versenytársakkal és ellenfelekkel szemben. Ugyanakkor a legújabb fegyverek elavulása sokkal gyorsabban megy végbe, mint a legkorszerűbb békés célú termékeké. Ráadásul — a sokszor hangoztatott nézet ellenére — a haditechnika fejlesztése egyre kevésbé alkalmas arra, hogy lökést adjon a polgári célú kutatásoknak, ugyanis a mind összetettebb fegyverrendszerek kialakítása mindkét értelemben nagyon is célraorientáltan zajlik. (A dolog inkább fordítva áll: a harckocsigyártók gyakran a polgári iparhoz fordulnak motorokért, váltóművekért, futóművekért. Példa erre a Német Szövetségi Köztársaság gyakorlata.) Ahogy a fegyverek mind bonyolultabbá és drágábbá válnak, úgy növekszik a hadiipar függése az exporttól, a hazai, belső piac ugyanis már szűknek bizonyul számára.

Valamennyi hadianyag-forgalmazó nyereségre törekszik a fegyvereladásoknál és az exportárakban is érvényesíti a hallatlanul magas kutatási-fejlesztési költségeket. Napjainkban már a fegyverpiacon sem lehet elavult, régi gyártmányokat eladni. A katonai vezetők a legkorszerűbb hadiipari termékekre tartanak igényt. Manapság egy vadászrepülőgépért 20—30 millió dollárt is elkérnek (a Szovjetunió 20 millióért árulja a MIG—29-est, amely nyugati szakértők véleménye szerint az amerikai F—16-os vadászgép méltó versenytársa), míg a karbantartási és üzemeltetési költségek a repülőgép elavulásáig (10—15 év) a beszerzési ár kétszeresét is elérhetik. Egy új vadászgép árából 2—3 előző generációs típust lehetne megvásárolni.

Tény, hogy a haditermelésben, a fegyverek üzemben tartása és használata közben — nem beszélve a háborúk, a regionális konfliktusok áldozatairól — a legfontosabb stratégiai nyersanyagok mennek veszendőbe. Hogy milyen összegekről lehet szó, azt csak megbecsülni tudjuk, mivel a fegyverek előállításának és adásvételének statisztikáit mesterséges ködfüggöny takarja el a kíváncsi tekintetek elől.

A csökkenés oka

A világ katonai költségvetése a hatvanas években még „csak” 1500 milliárd dollár volt. A hetvenes évtizedben elérte a 4000 milliárdot. A nyolcvanas évtizedről természetesen még nem készültek átfogó statisztikák, de elemzők arra következtetnek, hogy a hadikiadások megközelítik majd a 10 ezer milliárd dollárt. Az évtized közepén évente 40—50 milliárd dollár értékű hadianyag cserélt országot és gazdát. Napjainkra a nemzetközi fegyverkereskedelem némileg visszaesett, szakértők a jelenlegi forgalmat 35—40 milliárdra becsülik. Éppen ez a csökkenés az, amely a legtöbb fejtörést okozza a fegyvereladóknak. Egyesek már a fegyverek világpiacának válságáról beszélnek. Ebben a folyamatban persze szerepet játszik az, hogy a fegyverek fő felvevőpiacai, a regionális konfliktusok tüze lassan kihunyóban van, és némi hatással van rá az utóbbi évek fegyverzetcsökkentési és leszerelési politikája is. Ám a hadianyaggyártókat és a nemzetközi fegyverpiac éllovasait eddig még kevésbé ragadta magával a „Gorbi-mánia” — a piaci megrendülésnek sokkal mélyebb, rejtettebb okai vannak.

A nemzetközi fegyverkereskedelemben már évtizedünk elején is érezhető volt a változás. Már akkor sem beszélhettünk egységes piacról, hiszen jóval korábban kialakult és megszilárdult a fejlett tőkés államok fegyverkereskedelme, a szocialista országok egymás közötti szállítási rendszere és a fejlődő országok fegyverpiaca. A NATO és a Varsói Szerződés lényegében zárt piac, bár az Észak-atlanti Szerződés szervezetének fegyvervásárlási és eladásai nem csupán a tagállamokra, hanem az OECD-re, vagyis a legfejlettebb ipari államokra is kiterjednek, még ha az érintett országok csak „partnerek” is. A nyugati fegyverüzlet azonban már évek óta stagnál, amelynek oka, hogy mindinkább növekszik az egyes országok katonai önellátása.

Keleten a helyzet változatlan, hiszen a Varsói Szerződés tagállamainak fegyverellátásában a Szovjetunió ugyanúgy döntő szerepet játszik, mint korábban.

A változás egyik tényezője az, hogy a világ vezető fegyverexportálói mellé (Szovjetunió, Egyesült Államok, Kína, Franciaország, Nagy-Britannia, NSZK) gyors ütemben felzárkóztak az olaszok, a japánok, a belgák, a hollandok, a svájciak, a svédek, nem beszélve az újonnan iparosodott országokról, és számtalan fejlődő államról. Előre látható volt tehát, hogy lassan elmúlik az a korszak, amikor az iparilag lépéshátrányban levő országok „felszívták” a fejlettek hadiipari túltermelését. A fegyverexport a következő években minden bizonnyal tovább csökken, miközben a nemzetközi katonai-ipari komplexum is strukturális veszélyekkel néz szembe, amelynek oka elsősorban saját dinamikájában, mohóságában rejlik.

A politika súlya

Eközben az eladók által uralt nemzetközi fegyverpiacon szaporodnak a fegyverszállítási botrányok. A kíméletlen versenyhelyzet és az óriási exportbevételek elmaradásának rémképe nemegyszer arra sarkallja a politikusokat és a fegyverkereskedőket, hogy a nyilvánosság előtt oly sokat hangoztatott elveiket feladják. Osztrák, nyugatnémet, svéd, francia hadiszállítók titkos és egyezményekben tiltott fegyvereladási trükkjeitől hangos a világsajtó, és egyes katonai vezetők azzal vádolják kormányaikat, hogy gyakran már olyan fejlett fegyverrendszereket is piacra dobnak rejtett csatornákon, amelyek már saját országuk biztonságát is veszélyeztetik.

A hadianyaggyártás és -kereskedelem jelenlegi képlékeny állapota tükrözi egyúttal a közeljövő alapvető politikai fejlődésének bizonytalan megítélését is. A haditechnika, a fegyverkereskedelem sorsa hosszú távon azon múlik, hogy a politikai megállapodások elvezetnek-e egy új minőséghez, amelyben a fegyverek felszámolása lesz a jellemző. Tény azonban, hogy a hadiipar vezetői közül ma még nagyon kevesen gondolnak arra, miként lehetne átállítani gyáraikat polgári termelésre. A kérdés azonban, amely már lassan megfogalmazódik, így hangzik: vajon tartsunk-e egy olyan tehenet, amely egyre kevesebb tejet ad, vagy egyszer csak gondoljunk egy nagyot és küldjük a vágóhídra?

KISIGNÁCZ FERENC

Autóipar

Támad a luxus Lexus

A japán hadművelet

Számítógépes névadó

Hokkaido szigetén a végeláthatatlan rizsföldek közé „elrejtve" Shibetsu közelében kezdték el építeni 1982-ben a Toyota új próbapályáját, ahol a szigetország első számú autógyártójának új „csodafegyverét", a hat esztendőn át a legnagyobb titokban tartott Lexus luxuskocsit tesztelték. A versenytársaktól és az ipari kémektől jól őrzött próbapályán a nyár elején váratlanul megjelent Ejji Toyoda, a világcég 76 éves elnöke. Japán alapossággal hosszú próbautat tett egy Mercedes 420 SEL, egy BMW 735i típusú gépkocsival, valamint saját cége F—1 „fedőnevű" luxusautójával, a Lexussal. A többórás összehasonlító próbavezetés után Toyoda szerényen megjegyezte: „A mi kocsinknak számos előnyös tulajdonsága van. A nemzetközi autóipar szakemberei már kevésbé szerények; véleményük szerint olyan japán luxuskocsi született, amelynek »tulajdonságai« összességében jobbak a két nyugatnémet presztízsautóénál."

Korszakváltás kezdődik tehát a szigetország gépkocsigyártásában: a világ autóiparának „műhelye" belépőt váltott a luxuskocsi-klubba, s olyan vásárlói réteget vett célba, amely eddig az NSZK-ból és Nagy-Britanniából elégítette ki igényét. Ez a vásárlóközönség elsősorban az Egyesült Államokban jelent fizetőképes keresletet, kontinensünk nyugati fele ugyanis „autósoviniszta" és a hazai ipart támogatja, Japánban pedig a 23 százalékos különadó igencsak behatárolja a vevők körét. Az Egyesült Államokban viszont jelentős piaca van a 30 ezer dollár feletti luxuskocsiknak, s Detroit hiába kínál széles választékot ebben a kocsikategóriában is, az „igazi" státusszimbólum a Mercedes, a BMW, a Jaguar, valamint a Rolls-Royce. Nem kis fába vágta tehát fejszéjét a Toyota és a többi japán autógyár: ezekkel a patinás márkákkal kívánnak versenyezni, s a maguk számára el akarják tőlük hódítani a piac minél nagyobb hányadát.

A Toyota 1988-ban 4 millió személy- és teherautót gyártott, bevételei elérték az 50,8 milliárd dollárt. Az amerikai piacon a legdrágább típusa a Toyota Camry, amelynek ára 13 500 dollár körül mozog. A cég számára ez jelenti az eddigi árcsúcsot. S miután az Egyesült Államok a japán gépkocsiipar legnagyobb piaca (évente csaknem 2,5 millió autót értékesít az Egyesült Államok), a marketingszakemberek időben „ráéreztek", hogy nagy nyereséget lehet elérni a presztízskocsik nem szűk piacán is.

Toyoda elnök 1983-ban utasítást adott a cég mérnökeinek és fejlesztőinek, hogy konstruálják meg a világ legjobb autóját. A sorozatgyártás megkezdéséig hat esztendő telt el, s ebben a 6 évben minden óramű pontossággal, a terveknek megfelelően történt. (A tekintélyes Fortune magazin a „népautókat" gyártó Toyota megjelenését a luxuspiacon olyan eseménynek tartja, mintha a McDonald's Welington-módra készített marhasültet kínálna vásárlóinak...) Az elnöki utasítást követően a Toyota-gárdának létre kellett hoznia egy új igazgatóságot, tervezőrészleget, meg kellett határoznia a majdani luxuskocsi műszaki jellemzőit, s „be kellett lőnie" azt a vásárlóréteget, amely majd a keresletet képviseli. A nagyon alapos piaci elemzések eredményeként a Lexus vásárlói elsősorban az évi 100 ezer dolláros jövedelemmel rendelkező 43 éves amerikai férfiak sorából kerülnek ki.

A „Lexus-akció" — amely a legnagyobb titoktartás közepette folyt — eddig 500 millió dollárba került. Ichiro Suzuki főmérnök 1985 áprilisában húsz tervezőt küldött az Egyesült Államokba, hogy kitapasztalják, milyen igényei is vannak a luxusautók vásárlóközönségének. A tervezők több tucat autókereskedővel, potenciális vásárlóval folytattak beszélgetést az Egyesült Államok hat városában, mert a tervek szerint a Lexus-kocsik 30 százalékát ott fogja értékesíteni a Toyota.

A japán szakemberek egy másik csoportja tüzetesen tanulmányozta a „menő" Mercedes és BMW típusokat, nemcsak a kényelem és a külső megjelenés szempontjából, hanem a műszaki adatok és a teljesítmény alapján is. A több száz szakemberből álló Lexus-csapat 1986 végére elkészült az új, akkor még névtelen luxuskocsi első, „durva" példányával. A következő években a prototípuson több ezer változtatást, módosítást hajtottak végre, s a sorozatgyártás idén májusban kezdődött meg. Nem csekély gondot okozott az új modell nevének kiválasztása. Ismeretes, hogy a Toyota-modellek nevét számítógép „adományozza". Az F—1-re a komputerek a Vectre, Verone, Chaparel, Calibre és Lexus elnevezést „javasolták". Hosszas vita után a szakemberek az utóbbi nevet választották, mert ez fejezi ki a legjobban a kocsi luxusjellegét. Az új típus emblémája egy körbe foglalt ívelt L betű lett.

A Suzuki főmérnök vezette csapat kivételes képességű autót hozott létre. A Lexus nyolchengeres motorjának fogyasztása alacsonyabb, mint a hathengeres Mercedesé és BMW-é, s űrtartalma 1000, illetve 500 köbcentiméterrel szárnyalja túl a vetélytársakét. Hatvan másodperc alatt nagyobb sebességre gyorsul fel, s még hosszasan lehet sorolni a Lexus előnyösebb tulajdonságait. A nagy „ász" azonban a gépkocsi ára: az Egyesült Államokban a gépkocsit 35 ezer dollárért árulják majd, a gyakorlatilag azonos kategóriájú Mercedes 300E és a BMW 735i ára 44 850, illetve 54 ezer dollár. (A Toyoda elnök által kipróbált Mercedes 420 SEL-t 65 ezer dollárért „vesztegetik" az Egyesült Államokban.)

A Lexusról először a detroiti autóbemutatón lebbentették fel a fátylat, s ezután a Toyota azonnal hozzálátott az amerikai értékesítési hálózat kiépítéséhez. A Lexust a többi Toyota típustól elkülönítve árulják majd, s a bemutatótermeket is a japán cég szigorú luxuselőírásai szerint rendezik be és szerelik fel. A kiválasztott autókereskedők a Lexus-bemutatótermekre 5 millió dollárt ruháztak be. Megkezdődött az amerikai vásárlóközönség „megdolgozása" is széles körű és meglehetősen költséges reklámkampány formájában. Az Egyesült Államokban egy bizonyos — vastag pénztárcájú — vásárlóközönség „harap" az olyan hirdetésre, amely arra hívja fel a figyelmet, hogy most alkalom nyílik a legdrágább Toyota megvásárlására. Gondosan összeállított címlisták alapján az autókereskedők személyre szóló levélben keresik meg a célbavett vevőréteget, s az új gépkocsi prospektusa sem nélkülözi a luxuskivitelt, valamint az ügyes (rábeszélő) reklámfogásokat.

A reklámhadjárat fontos része volt, hogy a Toyota amerikai autóipari szakírók egy csoportját 5 napra az NSZK-ba utaztatta, s ott módot adott számukra a Mercedes, a BMW és a Lexus összehasonlító kipróbálására. Az újságírók igen kedvező véleményt mondtak az új japán kocsiról, s megítélésük szerint is sok vonatkozásban felülmúlja a nyugatnémet presztízsautók tulajdonságait.

A versenytársak részéről sok vád éri a Toyotát, hogy a Lexus külalakja és belső kiképzése sok vonatkozásban „emlékeztet" a Mercedesre és a BMW-re. A japán szakemberek ezeket a vádakat azzal hárítják el, hogy a korszerű kocsik formája légáramlási és csomagtér okokból természetszerűen hasonló. A Lexus első példányait csaknem három éven át „nyúzták" a gyár szakemberei, s a prototípusok 3,2 millió kilométert tettek meg, kétszeresét a szokásos teszttávolságnak. Jártak Szaúd-Arábia sivatagjaiban, az USA zord hegyvidékein, hőban és rekkenő hőségben. Suzuki főmérnök addig nem engedélyezte a sorozatgyártás beindítását, amíg maga ki nem próbálta a gépkocsit a Los Angeles—Chicago—Florida több ezer kilométeres útvonalon.

A Toyota taharai gyárában szeptembertől januárig havi háromezer, majd pedig havi hatezer Lexus kerül le a szerelőszalagról. Egyelőre nem lesz tömeggyártás, hiszen meg kell várni az új kocsi piaci fogadtatását. A „premier" nem kis izgalmat hoz a gyártónak, valamint az amerikai autókereskedőknek, hiszen hat év munkája — és félmilliárd dollár — „vizsgázik", illetve mérettetik meg. A nyugatnémet versenytársak — érthető módon — nem örülnek a Lexus megjelenésének, amelyre ráadásul akkor kerül sor, amikor mind a Mercedesek, mind pedig a BMW-k értékesítése visszaesőben van az Egyesült Államokban a gépkocsik keresletében tapasztalható hullámvölgy miatt. Némi vigaszt jelenthet számukra, hogy a Lexus előállításához egyötöddel több munkára van szükség Japánban, mint a nyugatnémet autógyárakban. Ezt állapította meg a Massachussetts Institute of Technology egyik Toyotánál járt szakértője, aki azonban azt is hozzátette, hogy a japánok már jobb minőségű autókat gyártanak, mint a nyugatnémetek.

A japán luxuskocsi kategóriában a Toyota Lexusa csak a kezdetet jelenti. A többi autógyár is „felfedezte" az amerikai piacban rejlő üzleti lehetőségeket ebben az árkategóriában. Várható tehát, hogy az alig több mint két évtizedes múltra visszatekintő japán autóipar vezető gyártói — egymással is versenyezve — fokozatosan növelni fogják részesedésüket az amerikai luxusautópiacon. Hírek szerint a Nissan is forgalmazza majd a Lexusnál nagyobb és valamivel drágább luxuskocsiját, az Infinity Q45-öt. A nyolchengeres, 4,5 literes gépkocsi ára várhatóan 38 ezer dollár lesz. A Mazda és a Mitsubishi is belátható időn belül megjelenik luxusmodelljeivel a piacon, a Honda pedig jövőre kezdi árusítani a mintegy 60 ezer dolláros Acura NS-X sportkocsiját.

Két évtizeddel ezelőtt az Egyesült Államokban igencsak lenézték, kigúnyolták a japán autókat. Ma pedig az amerikai utakon futó kocsik közül minden negyedik a szigetországban, illetve a japán autógyárak amerikai összeszerelőüzemeiben készült. Detroit, valamint a nyugat-európai autógyárak megtanulták, hogy a japán autóiparra oda kell figyelni. Nemcsak a mennyiségre, hanem a minőségre is. S miután a japán autógyártásban a Lexussal új korszak kezdődött, ezentúl nem érezhetik magukat biztonságban a patinás amerikai és nyugat-európai luxusautógyártók sem. Egyelőre nincsen szó arról, hogy a Mercedesek, BMW-k, Jaguarok, Volvók népszerűsége csökken, hanem inkább arról, hogy ebben a kategóriában is megindult a japán „gőzhenger". S az autógyárak az óceán mindkét partján emlékeznek arra, hol tartott két évtizede a szigetország gépkocsigyártása, s hol is tart ma...

GARA SZABOLCS

Fotó: Archiv

MERCEDES ÉS BMW KÖZÖTT A TOYOTA-CSODA

A legnagyobb titoktartás közepette

SALVADOR

Dönts, ki mellé állsz!

(Le Monde)

Testvérek — külön utakon

НОВОЕ ВРЕМЯ

A szovjet állam és az orosz ortodox egyház bonyolult és jelenleg ellentmondásos viszonyát aligha jellemezhetjük egyértelműen. Létezik-e az az „engedelmes egyház", amiről gyakran írnak Nyugaton? A helyzet még Sztálin idejében is sokkal bonyolultabb volt. És Brezsnyev idején egyes ortodox főpapok azt is megengedhették maguknak, hogy a kormány tudomására hozzák, hogy elítélik a szovjet csapatok bevonulását Afganisztánba. Jelenleg a bíráló értékelések szerzőit különösképpen fenyegeti az a veszély, hogy írásukkal rossz szolgálatot tesznek. Azok is komoly kockázatnak teszik ki magukat, akik azt hiszik, hogy a Moszkvai Patriarchátus politikája követi a Kreml minden, Vatikánnal kapcsolatos lépését.

Az a benyomásunk alakulhat ki, hogy az ortodox egyház a Vatikánhoz fűződő kapcsolat elkerülhetetlen, de nehéz feladat. Az ortodox egyház vonakodása attól, hogy Jeruzsálemban egy összortodox—katolikus párbeszéd keretein belül felvegye a kapcsolatot a Vatikánnal, szintén a helyzet összetett voltát bizonyítja. Ezért viselkedik a Moszkvai Patriarchátus, finoman szólva, tartózkodóan minden kísérlettel szemben, hogy kipuhatolják, mi rejlik a száraz és rendkívül óvatos hivatalos megfogalmazások mögött. A megbeszélések tárgya túl kényes, és túl nagy az aggodalom, hogy egy óvatlanul elejtett szó tönkreteheti, ami mindkét oldalról számos személy erőfeszítésével, nem éppen egykönnyen elérhető.

Az ortodox lelkészek gondolkodásukban a katolicizmushoz fűződő viszonyukat különböző kategóriákba sorolják. A helybeli papokhoz fűződő viszony, különös tekintettel a hagyományosan ortodox körzetekre? Semmi probléma, minden a legnagyobb rendben. A Baltikum katolikus főpapjaihoz? Semmi probléma, de gyakorlatilag kapcsolat nincs. A Vatikánhoz? Rosszabb, mint az előbbihez, de messze jobb, mint az utóbbihoz fűződő viszony. Minden bonyolult, meghatározatlan, sőt, talán bizonytalan is. Ezért hallgatnak el azonnal az ortodox papok is, amint a katolikus egyházhoz való viszony vitás és megoldatlan kérdései kerülnek szóba, mint például az itáliai orosz ortodox hitközségek problémája.

A Moszkvai Patriarchátus Vatikánhoz fűződő viszonyában különösen problematikus az ukrajnai görög-katolikus egyház kérdése. Amikor ez év szeptemberében 100 ezer nyugat-ukrajnai uniátus tüntetett Lvovban, hogy ismét követeljék egyházuk legalizálását, csak további bizonyítékul szolgált arra, hogy a probléma még nem szűnt meg, sőt még égetőbbé vált. Ehhez tudnunk kell, hogy a katolikus egyház Kelet-Európában többször lépett unióra. Jelen esetben az események hátterében álló breszti unió 1596-ra megy vissza, amikor a katolikus lengyel-litván állam ukrajnai területén keresztény unió jött létre, amelynek hívei elismerték a római pápa fennhatóságát és a katolicizmus alapdogmáit, de megtartották az ortodox szertartásrendet. A történelem iróniája, hogy az unió megalakulását kísérő egyes körülmények az 1946-os „felbomláskor" megismétlődtek, így az ortodox és a katolikus hitet vallókat olyan történelmi tapasztalatok terhelik, amelyek nem kedveznek a kibékülésnek.

Távolról sem minden ortodox főpap foglal el olyan egyértelmű álláspontot, mint Filaret kijevi és galíciai metropolita, aki nem csinál titkot abból, hogy elutasítóan viseltetik az uniátusok számára kedvező döntés iránt. A más nézeten levők is úgy gondolják, hogy a hívő uniátusokhoz való viszony más dolog, mint az egyesült egyházhoz való viszony. Ezen túlmenően az unióban valami olyasmit látnak, ami a „katolicizmus expanziójára" emlékeztet. Az ortodox hívők számára általában és különösképpen a Moszkvai Patriarchátus számára a kereszténység megosztottság felszámolásának ez a módja elfogadhatatlan.

Bármilyen is legyen az orosz ortodox egyház viszonya az unióhoz és az uniátusokhoz, az „Add meg a császárnak, ami a császáré" elvet feltétlenül betartják. „Hogy állunk az ukrán görög-katolikus egyház bejegyzéséhez? Tudja, ez az állam ügye. Az orosz ortodox egyháznak ehhez semmi köze" — mondják a Moszkvai Patriarchátus képviselői.

Filaret metropolita, az egyház külkapcsolatokkal foglalkozó osztályának elnöke az Oroszország keresztény hitre térésének 1000. évfordulója alkalmából tartott ünnepségen beszédében kifejtette, hogy a jelenlegi realitásokat figyelembe véve az ortodoxok a nyíltság és jóakarat szellemében egyre gyakrabban találkoznak baráti légkörben más vallású kereszténységekkel. Testvérekként, akik most még külön utakon járnak. Egyesek veszik maguknak a bátorságot, és ebből a mondatból a „külön" jelzőt emelik ki, mások figyelmüket a pontosító „most még" határozóra irányítják. Az orosz ortodox egyház politikájának megértéséhez bizonyára akkor jutunk a legközelebb, ha a „nyíltság és jóakarat szellemének" elkötelező említésére támaszkodunk. Végül is mind a Moszkvai Patriarchátus, mind a Vatikán azt keresi, ami az embereket összeköti.

A salvadori jezsuiták legyilkolása

Le Monde

Salvador hat vezető értelmiségijét — valamennyien jezsuiták — kegyetlenül lemészárolták, pontosan akkor, amikor a hadsereg erőteljes, ám sikertelen ellentámadásba lendült, hogy megkísérelje kifüstölni a főváros egy részét kezükben tartó gerillákat. A közép-amerikai egyetem rektorát, Ignacio Ellacuria atyát, a rektorhelyettest, Martin Barót, az emberi jogok intézetének igazgatóját, Segundo Montest és további három szerzetest (Armando Lopezt, Juan Morenót és Joaquin Lopezt) egyenruhás emberek mintegy 30 tagú csoportja gyilkolta meg. Minden arra utal, hogy a szerzetesek a hatalmon levő párthoz, a szélsőjobboldali Nacionalista Köztársasági Szövetséghez (ARENA) és a hadsereg legszélsőségesebb szárnyához kötődő halálbrigádok áldozataivá váltak.

Géppuskasorozatok leadása után a gyilkosok állítólag berontottak a jezsuiták lakásába, és közvetlen közelről agyonlőtték őket. Ezután négy áldozat holttestét kivonszolták az épületből és a pázsitra fektették, koponyájukat szétlőtték. Megöltek egy szolgálót is 15 éves lányával együtt.

A külföldi sajtó rendszeresen konzultált az 59 éves Ellacuria atyával, hogy ellenőrizhesse ezt a kegyetlen (több mint 70 ezer halottat követelő) polgárháború sanyargatta kis országot. Az atya mindenkit szívesen fogadott az „ő egyetemén", amely a salvadori értelmiség zömét nevelte ki, és amely — főbenjáró bűn ebben a rettenetesen egyenlőtlen társadalomban — számos forradalmárt és a felszabadítási teológia több tagját bocsátotta szárnyra.

A mindenféle változást elutasító szélsőjobboldal szemében ő volt az első számú közellenség. Az oligarchia, külföldi származásuk ürügyén, erőteljes kampányt indított, a hivatalos sajtóban csak „báránybőrbe bujtatott farkasokként" emlegetett jezsuiták kiutasítására.

A szüntelen fenyegetések ellenére Ellacuria atya úgy döntött, hogy nem tesz különleges óvintézkedéseket. Az utóbbi napokban — a baloldali vezetőktől eltérően — nem volt hajlandó menedéket kérni valamelyik nagykövetségen azoknak a támadásoknak ellenére sem, amelyek nap mint nap érték a gerillák offenzívájának kezdete óta katonai ellenőrzés alatt álló rádió hullámain keresztül. A halálát követő órákban a hivatalos rádió kommentátora krokodilkönnyeket hullatott, amikor e szavakkal kezdte híradását: „A lázító Ellacuriát, Montest és Martin Barót kegyetlenül legyilkolták..." Majd hozzátette, hogy a bűncselekmény a Farabundo Martí Nemzeti Felszabadítási Front számlájára írható, amely így akarta megbüntetni „ügyének elárulóit" azzal az ürüggyel, hogy a jezsuiták „már nem támogatták a frontot".

Bár soha nem támogatta a gerillák stratégiáját, Ellacuria atya nem bírálta túlságosan szigorúan a hatalmon egymást követő különböző kormányokat sem. A márciusi választásokat követően, amelyeket nagy fölénnyel Alfredo Cristiani nyert meg, elismerte, hogy mivel a demokratikus választások során a nép az erőszakmentesség mellett voksolt, a Farabundo Martí Nemzeti Felszabadítási Frontnak ezt tiszteletben kell tartania és a tárgyalások útjára kell lépnie, hogy véget lehessen vetni a polgárháborúnak. A lázadó vezetők — különösen Joaquin Villalobos parancsnok, akivel folyamatos kapcsolatban állt — végül is nem hallgattak rá, ahogy az láthatólag hosszú idő óta előkészített mostani offenzívájukból is kitűnik.

Kétosztályos rendszer

DIE WELTWOCHE

Ma a postaládában, holnap a címzettnél. A postának ez a szolgáltatása a jövőben sokba kerülhet a feladónak. A posta (Svájcban) ugyanis most azt vizsgálja, vajon bevezesse-e 1991-től a levélkézbesítés kétosztályos rendszerét. A Franciaországból vagy Nagy-Britanniából ismert kétosztályos rendszerben az ügyfél dönti el, milyen gyorsan kézbesítsék a levelét a címzettnek. Ha — ahogy ez eddig gyakorlat volt Svájcban — a levelet már másnap kézbesítik, a feladónak többet kell majd fizetnie.

Japán gyógyszeripar

Tájkép — támadás előtt

Az autóipar és az elektronika után újabb japán iparág, a gyógyszeripar igyekszik meghódítani a világpiacot. Az ágazat szakértőinek véleménye szerint nem lehetetlen, hogy a kilencvenes évek közepe táján az ázsiai szigetország gyógyszergyártói az amerikai és az európai versenytársak rovására komoly részesedésre tesznek szert a külpiacokon. Az amerikai, a svájci, a nyugatnémet, a francia és a többi, hagyományosan élvonalbeli gyógyszeripari vállalat már most megkezdte a felkészülést a várható japán exportáradatra. A jelek szerint a felkészülés színhelye éppen az „oroszlán barlangja", Japán.

A szigetország gyógyszeripara ma még viszonylag kevéssé ismert külföldön, termelésének legnagyobb részét a hazai piacon forgalmazza. Az ágazat bevételeinek mindössze 5 százaléka származik exportból. A gyógyszeripar külpiacokra orientált „ébredésének" azonban mind több jele van, s várható, hogy a következő években a bevételnek és a nyereségnek egyre nagyobb hányada származik majd a kivitelből. A hazai gyártók erősödésének egyik jele, hogy egyre több közepes méretű külföldi gyógyszeripari vállalatot vásárolnak meg, illetve szereznek bennük részesedést.

A Yamanouchi például először a Shaklee Japan leányvállalatot vásárolta fel, majd pedig az amerikai anyacéget, a Shaklee-t. Hasonló sorsra jutott az ugyancsak amerikai Lymphomed is, amely a Fujisawa Pharmaceutical tulajdona lett. A világ gyógyszeriparának nagyvállalatait, a Mercket, a Bristol-Myerst, a Bayert, a Ciba-Geigyt és a többi jól ismert márkás céget egyelőre nem fenyegeti a japán működőtőke terjeszkedése, a szigetország izmosodó gyógyszeripara ma még a kisebb cégekkel is „megelégszik".

Gyenge pozícióból

A szigetország gyógyszeripara eddig a piacon jelenlévő külföldi vállalatok „hátán" fejlődött, kezdetben azok termékeinek helyi formulázói voltak. (Szemben a japán ipar legtöbb ágazatával, a gyógyszeripart nem vette támogató szárnyai alá sem a kereskedelmi és iparügyi minisztérium — MITI —, sem a költségvetés.) Az áttörést és az önnállósulást a kutatási és fejlesztési tevékenység kibontakozása hozta meg. Kezdetben a serdülő hazai gyógyszeripar egyedül végezte a K+F tevékenységet, évtizedünkben pedig egyre erőteljesebben kapcsolódik az amerikai és a nyugat-európai kutatásokhoz és fejlesztésekhez. Jól jellemzi a japán gyógyszeripari vállalatok erőfeszítéseit a Chugai példája: ez a cég 1979-ben bevételeinek 9,1 százalékát fordította K+F-re, idén viszont már 15,3 százalékot.

A hatvanas és hetvenes években a japán gyógyszeripar elsősorban a vitaminok gyártásában jeleskedett, évtizedünkben viszont az antibiotikumok jelentik a húzóterméket. A gyártók azonban egyre szélesítik termékpalettájukat, az exportra való törekvés mellett erre készteti ugyanis őket a vényre kapható gyógyszerek árképzése. A költségvetési deficit mérséklése érdekében az egészségügyi minisztérium évről évre csökkenti a gyógyszerek árát. (Ezzel az intézkedéssel a minisztérium a termelőket egyben a gazdaságosabb, kisebb önköltségű gyártásra ösztönzi.) 1986-ban 6, idén 10,2 százalékkal csökkent a vényre kapható gyógyszerek ára, s 1990 áprilisában újabb 10 százalékos ármérséklés várható. Ebben a helyzetben a hazai gyártók az árcsökkentések miatt „kifacsart" termékek mellett kénytelenek újabb és újabb gyógyszerekkel megjelenni a piacon, ezekre ugyanis még nem vonatkozik az ármérséklés.

„Felmondási" stratégia

Az új gyógyszerek a hazai mellett a külpiacokon is igyekeznek érvényesülést keresni és találni a maguk számára. A japán gyógyszeripar izmosodásának láttán „beleerősítenek" a külföldi cégek is. A külföldi gyártók többsége jelenleg főleg japán cégeken keresztül van jelen a piacon, együttműködési, értékesítési és ügynöki megállapodások fűzik össze őket velük. Idén azonban a neves külföldi gyógyszergyárak már sorra mondják fel megállapodásaikat japán partnereikkel, s inkább az önálló piaci jelenlétet választják. Fokozatosan ki akarják építeni saját termelési és kereskedelmi hálózatukat a szigetországban, s a „válással" is lassítani akarják a japán gyógyszeripar erősödését. Ez az előrelátás egyben azt is hivatott szolgálni, hogy fékezze és időben eltolja a japán gyógyszergyártók várhatóan erőteljes nemzetközi terjeszkedését.

A Sandoz például szeptemberben mondta fel marketingszerződését a Sankyóval, s ezzel a japán cég forgalma egy év alatt várhatóan 60 milliárd jennel csökken majd. A Bayer a Takedával szüntette meg a piaci együttműködést, az Eli Lilly pedig a Shionogival szakított. Ez utóbbit különösen erőteljesen érinti az amerikai vállalat önállósodása a japán piacon, a Shionogi forgalmának egyharmada ugyanis az Eli Lilly gyártmányainak eladásából származott. A Ciba-Geigy is követte külföldi versenytársai példáját, megszüntette marketingszerződését a Fujisawával.

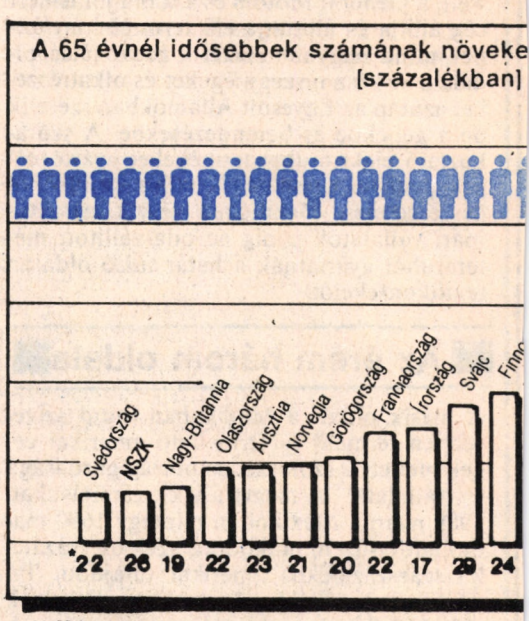
A külföldi gyógyszergyárak önállósodásában a japán versenytársak gyengítésének szándéka mellett az is szerepet játszik, hogy jó kilátásaik vannak a szigetországba irányuló export fokozására, s az ebből származó növekvő nyereséget egyedül akarják lefölözni. Japán a világ második legnagyobb gyógyszerpiaca, ahol az import évente meghaladja az egymilliárd dollárt. A vényre kapható gyógyszerek 30 százaléka származik importból, ez az arány a keringési és légzési rendellenességek kezelésére szolgáló gyógyszerek esetében meghaladja a 40 százalékot. A külföldi cégek arra számítanak, hogy még jó néhány esztendőn át tudják növelni exportjukat, elsősorban a speciális készítmények területén. Ezekben a termékekben a hazai gyártók egyelőre sem Japánban, sem külföldön nem jelentenek számukra igazi veszélyt. (Attól viszont joggal tartanak, hogy a japán exportáradat elsősorban az egyszerűbb és az úgynevezett generikus — szabadalmilag már nem védett — gyógyszerekkel veszi majd kezdetét belátható időn belül.)

12-ből egy

A világ 12 legnagyobb gyógyszeripari vállalata között ma még mindössze egy japán cég található. A 11. helyen a Takeda áll évi 2,5 milliárd dolláros termelési értékkel. (A listát az amerikai Merck vezeti, tavalyi termelése 4,9 milliárd dollár volt.) A hatvanas években kísértetiesen hasonló volt a helyzet a világ autógyártóinak és elektronikai cégeinek „toplistáján". Akkor még kevesen számítottak arra, hogy mindkét ágazatban a japán gyártók világelsőségre tesznek szert. A jelek szerint az amerikai és az európai gyógyszeripar tanult a példából, s már most igen komolyan veszi a ma már szunnyadónak nem nevezhető japán versenytársakat. Miközben igyekeznek késleltetni a japán gyógyszeripar várható világméretű hódítását, globális stratégiájuk részeként hídfőállásokat építenek ki a szigetországban. Nem szeretnék ugyanis felkészületlenül fogadni a kilencvenes évek elején valósínűleg meginduló japán gyógyszeripari „exporthengert".

GONDA GYÖRGY—SZENTGÁLI PÉTER

REFLEKTOR

*A 65 évnél idősebbek prognosztizált százalékos aránya az összlakosságon

Az amerikai cégek hátsó udvara

A maquiladora-program

A fogyasztási cikkek és a beruházási javak amerikai piacán rohamosan növekszik azoknak a termékeknek a száma, amelyek az „összeszerelték, összeállították, varrták stb. Mexikóban" feliratot viselik. Az eredeti angol megfogalmazás — Manufactured in Mexico — is híven érzékelteti, hogy ezeket a termékeket végső soron nem teljes egészében Mexikóban gyártották, hanem egy, a világon szinte egyedülálló munkamegosztás eredményei. Beindításának huszonötödik évfordulójához közeledik az úgynevezett maquiladora-program, amelynek eredményeként egyre bővül a feldolgozóipari munkamegosztás az Egyesült Államok és déli szomszédja között.

Az USA egyetértésével és támogatásával a mexikói kormány 1965-ben hirdette meg a maquiladora-programot, amely az ország iparosodását, új munkaalkalmak teremtését, s nem utolsósorban az amerikai vállalatok megtelepedését volt hivatott szolgálni. Szinte egy időben a program meghirdetésével az ország megállapodást kötött, amelynek értelmében az amerikai cégek a mexikói határ túloldalán létesülő saját tulajdonú, illetve vegyes vállalatok számára a gyártáshoz és összeszereléshez szükséges alkatrészeket és részegységeket vámmentesen vihetik be. Az ott előállított termékekre pedig — amennyiben azokat az USA-ba exportálják — az Egyesült Államok csak a hozzáadott értékek alapján vet ki vámot.

A mexikói kapcsolat

Ez a megállapodás hamar népszerű lett az amerikai vállalatok körében, amelyek termelésük mind nagyobb részét helyezik át az amerikai határ közvetlen közelében létesült és létesülő maquiladora-üzemekbe. A közepes és nagyméretű amerikai vállalatok — különösen évtizedünkben — sorra alapították leányvállalataikat a határtól csak néhány percnyi távolságra fekvő Tijuanában, Texatében, San Luisban, Juarezben, Matamorosban és a többi közeli városban. Az 1,1 millió lakosú Juarezben például a számítógép-alkatrészektől a gépkocsikilincsig szinte mindent gyártanak amerikai felhasználásra, az amerikai tulajdonú, a vegyes vállalati formában, vagy 100 százalékos mexikói tulajdonban működő vállalatok.

Az éremnek azonban „három oldala" van. Az amerikai vállalatok számára a vállalatalapítás és termeltetés Mexikóban különösen 1982 óta kifizetődő. Abban az évben ugyanis a peso 80 százalékot vesztett értékéből a dollárral szemben, így az amúgy is alacsony mexikói órabérek versenyképessége tovább növekedett. Ezen a területen nincsen számottevő változás napjainkban sem: miközben az órabérek és a termelési költségek Délkelet-Ázsia újonnan iparosodó országaiban meglehetősen gyors ütemben növekednek, a mexikói órabérek csak lassan emelkednek. Jelenleg Mexikóban az átlagórabér nem haladja meg az egy dollárt, az USA-ban viszont a minimálbér is csaknem eléri a négy dollárt.

Az alacsony termelési költségek mellett az amerikai vállalatok számára azért is kifizetődő maquiladora-üzemek alapítása, illetve a már meglévők kapacitásának bővítése, mert a földrajzi közelség miatt alacsonyabbak a szállítási költségek mint például Délkelet-Ázsiából.

A jelentősebb amerikai vállalatok többsége már kialakította a maga „mexikói kapcsolatát", így a General Electric, a Honeywell, a General Motors és a többi jól ismert cég állítja és állíttatja elő termelési értékének mind nagyobb részét a határ túlsó oldalán. A kész részegységeket és alkatrészeket azután az Egyesült Államokban szerelik be a gépekbe és berendezésekbe. A szórakoztató elektronikai termékeket gyártó cégek pedig sok esetben a teljes gyártást és összeszerelést Mexikóban végzik, a textilipari vállalatok pedig az odaszállított méteráruból gyártatnak a határ túlsó oldalán textilkonfekciót.

Az érem három oldala

A másik oldal: a Mexikóban mind szívesebben termelő és termeltető amerikai cégek mellett a szomszédos ország gazdasága és vállalatai is megtalálják számításukat. 1989 nyarán Mexikóban mintegy 1600 maquiladora-üzem működött, ezek 65 százaléka százszázalékos amerikai tulajdon. Tavaly a maquiladora-üzemekben állították elő Mexikó bruttó nemzeti termékének csaknem 5 százalékát, s ezek a cégek foglalkoztatták az ország feldolgozóipari munkásságának 14,3 százalékát. (A maquiladora-üzemekben az idei statisztikák szerint 400 ezer főt foglakoztatnak.) Jól jellemzi a „maguiladora-ágazat" súlyát, hogy a mexikói feldolgozóipari termékek 16 százaléka innen kerül exportra. 1988-ban a maquiladora-ipar 2,2 milliárd dollár bevételhez juttatta Mexikót, az általa előállított árucikkek termelési értéke pedig elérte a 9,8 milliárd dollárt.

A maquiladora-üzemek 35 százaléka elektronikus és gépipari alkatrészek gyártásával és összeszerelésével foglalkozik, 15 százaléka a textil-, 10 százaléka pedig a bútoriparban tevékenykedik. Az autóipari beszállítók a vállalatok mintegy 9 százalékát képviselik.

A mexikói gazdaság a maquiladora-rendszer révén egy részről bővülő exporthoz és ugyancsak bővülő munkaalkalmakhoz jut, más részről gyarapodik az ország műszaki és termelési kultúrája is. Az sem szorul bizonyításra, hogy az amerikai vállalatok jelentős profitra tesznek szert a kiterebélyesedő maquiladora-együttműködés keretében.

A harmadik oldal: az amerikai szakszervezetek nem nézik jó szemmel ezt a munkamegosztást, véleményük szerint az olcsó mexikói munkaerő jelentős károkat okoz az Egyesült Államok foglalkoztatáspolitikájának. Különösen aggasztó a szakszervezetek számára, hogy az előrejelzések szerint az ezredfordulóra a maquiladora-üzemekben a foglalkoztatottak száma elérheti a hárommilliót is. A szakszervezetek kérésére az amerikai képviselőház egyik albizottsága átfogó vizsgálatot indított annak feltárására, mit is jelent az amerikai gazdaság számára a bővülő maquiladora-kapcsolat. Érthető módon a határ túlsó oldalán érdekeltségekkel rendelkező amerikai cégek nem siettetik a vizsgálatot, amely várhatóan több esztendőt vesz majd igénybe.

Japán érdeklődik

Az évtized közepe óta a japán vállalatok is kezdik „felfedezni" a maquiladora-program számukra is nyilvánvaló előnyeit. A Mexikóban megtelepedő japán cégek vámmentesen vihetik be az országba az összeszereléshez szükséges alkatrészeket, s meglehetősen alacsony az onnan az USA-ba kerülő termékek vámtétele is. 1985 és 1989 között csaknem 60 japán cég létesített Mexikóban leányvállalatot, kizárólag az USA-ba irányuló export fokozása érdekében. A Sanyo például az amerikai határtól ötpercnyi autóútra létesített maquiladora-üzemet, amely televíziókészülékeket, hűtőgépeket és egyéb háztartási berendezéseket szerel össze és szállít innen az Egyesült Államokba. A szigetország vállalatai Mexikóban egy részről újabb export-hídfőállást építenek ki az amerikai piacra, más részről élvezik a hazainál jóval olcsóbb termelési költségek nyújtotta előnyöket.

A japán vállalatok „beszivárgása" az amerikai határ közelébe a jelek szerint még nem készteti az amerikai cégeket és a kereskedelempolitikát ellentámadásra, vagy korlátozó intézkedések meghozatalára. Egyelőre tudomásul veszik, hogy a maquiladora-program előnyeit a japán cégek is élvezik.

A határ menti körzet iparosítása a mexikói gazdaság sikeres vállalkozásának bizonyult, s valamelyest hozzájárul az adósággondok enyhítéséhez, valamint az olajexporttól való függőség mérsékléséhez. Kétségtelen azonban, hogy növeli az ország függőségét az USA-tól, amely Mexikó első számú gazdasági partnere, s amelynek vállalatai a versenyképesség fokozása érdekében szüntelenül kutatják az olcsóbb termeltetési és beszerzési forrásokat.

GARA SZABOLCS

Fokozódik a verseny az amerikai sütőiparban

89. nov. 4.

New York-i tudósítónktól:

Az amerikai kenyérgyártás mintegy 6 milliárd dolláros forgalmat bonyolít le egy évben, több mint 100-féle kenyeret készítenek. Az ismert márkanevek mellett a vásárló frissen, helyben készített, a környék ízlésvilágának leginkább megfelelő kenyeret is talál a pultokon. Nem ritka ma már a fokhagymás, mazsolás, köménymagos, lenmagos, hagymás, só nélküli, sós és minden elképzelhető ízesítésű kenyér.

Az 1988-as forgalom alapján a rangsorban első helyen a Ralston Purina leányvállalata, a Continental Baking áll, amely több mint 1 milliárd dolláros forgalmat bonyolított le. A második helyet az Anheuser–Busch leányvállalata, a Campbell Taggart foglalja el, 555 millió dolláros eladással. A harmadik helyen lévő Flowers Industries szakemberek véleménye szerint az egyik leggyorsabban fejlődő vállalat. A Georgia államban található cég a legfejlettebb technológiával dolgozik. Gép keveri az alapanyagokat, gép dagasztja, keleszti a tésztát, süti, vágja, csomagolja a kenyeret. Húsz évvel ezelőtt a cég üzemében 3600 fontnyi (1 font = 0,45 kilogramm) kenyeret készítettek egy óra alatt, ma 14 ezer font/óra a teljesítmény. 26 ember helyett ma már csak 11 fő dolgozik.

Az USA-ban ma több mint 2000 nagyobb vállalat süt kenyeret és egyéb pékárut. Napjainkban rájuk nézve a legnagyobb veszélyt a kicsi sütödék, a szupermarketek speciális helyi kemencéi jelentik. Pontos adatok nincsenek róluk, de szakértők becslése szerint számuk az 1982. évi 12 ezerről napjainkra mintegy 20 ezerre nőtt.

A gyáraknak az értékesítésben is kemény harcot kell folytatniuk. A kiskereskedők véleménye szerint ahhoz, hogy az üzlet eredményesen működjön, a tej és a tojás mellett a kenyeret kell mindig stabilan olcsón árusítani. Ez – a fenti tények ismeretében – csak kemény küzdelem árán hozhat megfelelő profitot a gyártóknak. A márkanevek gazdái maguk kezelik a szupermarketek polcait; nem ritka, hogy hajnali fél háromkor már a helyszínen vannak, hogy gondoskodjanak a friss áruval való feltöltésről s a megmaradt termékek elszállításáról.

---

is tárgyal
ól

hónapban kötött Spanyolországgal a övőbeni földgázeladásokról (VILÁG-GAZDASÁG, 1989. október 31., 8. ol-lal). Ennek alapjául egy olyan gázvezeték

sárhelyen van az ország első termikus energiával működő fűtési rendszere. Ezt a rendszert kellett tavasszal felújítani és korszerűsíteni, a költségeket nagyrészt az Északi Országok Exportalapja finanszírozta.

A házasságot tehát közös munkával készítette elő a magyar és az izlandi vállalat. A vegyes vállalat által kidolgozott nagyszabású program megvalósulásához szükség van még a magyar bankok kreatív támogatására is. Az izlandi szakértők szerint a geotermikus energiával való fűtés – túl azon, hogy kíméli a környezetet – mintegy feleannyiba kerül, mint a hagyományos energiaszolgáltatás.

B. Zs.

napos lejáratú egyek aukciójáról

1989. november 2.

30 nap, névértéke 500.000 Ft)

	1000,0 millió Ft
	98,20 (évi 22,30 %-os hozamnak felel meg)
	2047,5 millió Ft
	1000,0 millió Ft
	22,30 %
	16,90 %
	20,83 %
	98,32
	1,80 %

formát.) Amennyiben azonban valamely kisiparos át akar térni az egyik adózási formáról a másikra, be kell fizetnie az eredeti formának megfelelő adót. Ezt közeinek tehát csak egy részét viheti át – ugyanabba a vállalkozásba.

A másik nagyon érzékeny pontja ennek a rendszernek a KIOSZ véleménye szerint az, hogy a beruházások és az amortizációelszámolási kérdések nincsenek megnyugtatóan rendezve. Egyrészt a kisiparosnak nincs módja arra, hogy beruházási célra tartalékoljon. Másrészt az amortizáció leírását csak a beruházást követő évben kezdheti meg. Így nem gyűlhetnek össze források, a kedvezményként adott kétéves leírási idő pedig tulajdonképpen továbbra is 3 év marad.

Kimaradt a rendszerből a iparkezdésre vonatkozó adómentesség. A kisipar nem kér támogatást – jelentette ki Csépe Béla –, de egy induló vállalkozásnak legalább adóznia ne kelljen.

A részvevők még számos kedvezmény megszűnését nehezményezték, nemkülönben az adó mértékének változását: 1989-ben 50 százalékos nyereségadó és 4 százalékos különadó, összesen tehát 54 százalékos elvonás terhelte a vállalkozásokat. A tervezet szerint az adó mérték nem csökken, ellenkezőleg, nő: ugyanis a 45 százalékos vállalkozási nyereségadó és a fennmaradó rész után 20 százalékos adó összesen 56 százalékot a képződő nyereségnek, ami 2 százalékos növekedést jelent.

Gyümölcsöző egy

89. dec. 18.

HAJLÉKTALANOK — AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Hátukon a házuk...

A mínusz fokok, azaz a tél beköszöntével a New York-i újságok hasábjain, valamint a televízió képernyőjén *„menetrendszerűen"* megjelennek a hajléktalanokról szóló írások és filmtudósítások. *A tízmilliós nagyváros számára megoldhatatlan problémát jelentenek a hajléktalanok, akik számát legkevesebb 150 ezerre becsülik.* (Egy idei felmérés tanúsága szerint az Egyesült Államokban összesen mintegy négymillióan nem rendelkeznek fedéllel a fejük fölött.) Nyáron a hajléktalanok — ottani kifejezéssel *homelesszek* — kevesebb figyelmet, törődést kérnek és kapnak, *meleg időben ugyanis nem fenyegeti a csöveseket fagyhalál.*

KEVÉS KÖZTÜK A BŰNÖZŐ

Télen viszont szinte minden napra jut egy tudósítás a megfagyott hajléktalanokról. A téli New Yorkban sajnos megszokott látvány a didergő hajléktalan: *kartondobozból kis vityillót „építenek" a járdaszélen gőzölgő kanálisok köré, jó esetben hálózsákban fekszenek a házak fűtőberendezéseinek szellőzőnyílásainál, a szerencsések pedig a Grand Central pályaudvar előcsarnokában ágyaznak meg maguknak.* Az átfázott hajléktalanok ellepik az elegáns Madison sugárutat, a Clinton-erőd ablaknyi lőréseit, a metró használaton kívül lévő alagútjait, a buszpályaudvar környékét, sőt a Central Park „csillaggarázsát" is.

A hajléktalanok az önkiszolgáló élelmiszerboltokból eltulajdonított bevásárlókocsikon tolják „vagyonukat", amely általában néhány kartondobozból, takaróból és törölközőből áll. Nappal az utcai szemetesvödröket „fésülik" át, hogy az ott talált üdítőitalos dobozokat 5 centért visszaváltsák. A bevételt aztán *meleg kávéra, teára, némi élelmiszerre és nem kevés esetben italra, valamint kábítószerre fordítják.* Kóborolnak egész nap, s mindig találnak maguknak valami helyet, ahol rövid ideig átmelegedhetnek. Közöttük meglehetősen kevés a bűnöző, az Egyesült Államokban ugyanis *a hajléktalanság inkább életforma, mintsem állapot.*

Télvíz idején a New York-i hajléktalanokat a kaszárnyákból, kiürített iskolák tornatermeiből, valamint az egyház és az üdvhadsereg épületeiben kialakított menhelyeken több ezer ágy és meleg étel várja. *A nagyváros a rászorultak csak egy töredékének tud átmeneti szállást nyújtani, ennek ellenére a menhelyek szinte üresek.* A hajléktalanok ugyanis nem szívesen veszik igénybe a felajánlott *spártai körülményeket;* egyrészről félnek a bűnözéstől, másrészről a 2-300 ágyas hálótermekben nem tudnak igazán pihenni. *Általában csak a tisztálkodási és az étkezési lehetőséget veszik igénybe.*

NEW YORK TIMES-AKCIÓ

Az Egyesült Államokban évszázados hagyományai vannak a jótékonykodásnak. Az üdvhadsereg, a különböző egyházak, a diákszervezetek, a lakóközösségek egész éven át gyűjtenek a hajléktalanok számára, s az adományokból finanszírozzák a meleg ételt, a tiszta ágyneműt. *A New York Times minden decemberben akciót indít a hajléktalanok megsegítésére: tavaly a vállalatok és magánszemélyek adakozása több mint 6 millió dollárt eredményezett az év utolsó hónapjában.*

A hajléktalanok többsége valamikor elvesztette állását, s jövedelem híján kénytelen volt elhagyni lakását. Nem könnyű újra megkapaszkodni, különösen a családoknak nem. (Szívszorító látvány az utcákon kolduló hajléktalan családok, akiken látszik, hogy valamikor jobb napokat láttak.) *Többségük előbb-utóbb állás- és szálláslehetőséghez jut, de addig marad az utca.* A hajléktalanok között kisebbségben — de szép számmal — vannak a lumpen elemek, a krónikus munkakerülők, valamint azok, akik már nem is akarnak elkerülni a társadalom peremét. (A menhelyeken tulajdonképpen ezektől tart a tisztességes többség.) *Ezeknek az embereknek a csövezés, a zaklató lejmolás, a szurtosság, a részegség és a kábítószer életelemévé vált, ők már nem is akarnak változtatni életmódjukon.*

1987 végén a sok fagyhalál arra késztette New Yorkban a városi hatóságokat, hogy elrendeljék: *fagypont alatt a rendőrségnek joga van erőszakkal is bevinni a hajléktalanokat a meleg menhelyekre.* Az intézkedést hatalmas felzúdulás és tiltakozás követte a hajléktalanok részéről. Arra hivatkoztak, hogy a kényszerbeszállítás csorbítja szabadságjogaikat, *ez pedig alkotmányellenes.* Inkább választották a szabadban — és szabadon — töltött dermesztő éjszakákat, a fagyhalál veszélyét, a gyorsbüfék mellékhelyiségeiben való tisztálkodást, a fűtött metrókocsikban való alvást. A segítőkész rendőrök a tiltakozás hatására kénytelenek voltak elállni jó szándékú akciójuktól.

„DOBOZEMBEREK"

A vidéki, „földszintes" Amerikában ismeretlen a hajléktalanság, amely ma a nagyvárosok égető gondja. *Kaliforniában és Floridában a kedvezőbb időjárás miatt viszonylag szerencsésebb helyzetben vannak a hajléktalanok, nekik legalább a nagy hidegtől nem kell tartaniuk.* Los Angeles, San Francisco, Miami és a többi enyhe éghajlatú nagyváros utcáiról, parkjaiból, pályaudvarairól sem hiányoznak azonban a „dobozemberek", akik vagy a szabad ég alatt, vagy papírházikóban csöveznek. (Nemrégiben egy üzletember olyan kutyalakszerű, 2 négyzetméteres farost kalyibát kínált nagy mennyiségben megvételre a különböző nagyvárosok hatóságainak, amelyeket azok „kiutalhatnának" a rászorulóknak. Az üzletből természetesen nem lett semmi, *a városatyák gusztustalannak tartották a hajléktalanok helyzetének konzerválását a hordozható „ólakkal".*)

Az Egyesült Államokban a hajléktalanok között szép számmal vannak fehérek, többségük azonban színes bőrű. Ők már a valamikori fekete gettókban sem nyernek befogadtatást, marad számukra a közterület. Karácsony táján az üdvhadsereg és más segélyszervezetek aktivistái keresik fel őket szerte a városokban, *s jó szóval, valamint néhány dollárral hívják meg őket a menhelyek rendezte „karácsonyi melegségre".* Az emberek többsége igyekszik segíteni a hajléktalanokon, mert tudják, hogy önhibáján kívül is kerülhet bárki ilyen helyzetbe.

Gara Szabolcs

rek. Időjárás. — 16.05: A Delnémet Rádió szimfonikus zenekarának hangversenye. — 17.19: Decsényi János műveiből. — 18.01: Romantikus kórusok. — 18.30: Barokk kamarazene. — 19.00: Hírek. Időjárás. — 19.05: Reiner Frigyes vezényli a Chicagói szimfonikus zenekart. — 20.00: Verdi: Falstaff. Háromfelv. opera. — 22.20: Előadja a szerző. — 23.03: Füstök. — 23.29: A hét zeneműve, Haydn: B-dúr szimfónia. — 24.00: Hírek. Időjárás.

December 19., kedd

KOSSUTH:

4.30: Jó reggelt! — 8.00: Hírek. Időjárás. — 8.05: Hangszemle. — 8.20: Kiegyezés és megegyezés. — 8.50: Külpolitikai figyelő. — 9.00: Az URH-adókon: egésznapos közv. az Országgyűlés üléséről. — 9.00: Napközben. — 11.05: Postabontás. — 11.36: A kígyó pillantása. — 12.00: Déli krónika. — 12.30: Ki nyer ma? — a Budai Várban. — 12.45: Világhírlap. — 13.00: A Lassus énekegyüttes hangversenye.

PETŐFI:

4.30—6.00: Reggeli zenés műsor. — 6.05: Reggeli csúcs. — 8.00: Hírek. Időjárás. — 8.05: Rivaldafényben: magyar lemezújdonságok. — 9.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 9.05: Társalgó. — 10.00: Fülszöveg. — 10.05: Operettkedvelőknek. — 11.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 11.05: Kapaszkodó. — 11.41: Ki kopog? — 12.00: Hírek németül, oroszul és angolul. — 12.10: Asztalimuzsika. — 13.00: Hírek. Időjárás. Útközben. — 13.05: Popzene sztereóban. — 13.45: Időjárás- és vízállásjelentés.

BARTÓK:

6.00: Muzsikáló reggel. — Kb. 9.05: Mai programok (x) — 9.15: Purcell-művek. — 9.40: Oleg Kagan és Vaszilij Lobanov hangversenye a bécsi Mozart Teremben. — 11.40: Táncok operákból. — 12.00: Hírek. Időjárás. — 12.05: Zenekari muzsika. — 13.00: Rádiószínház. A szépséges Meluzina.

Nemzetközi Jéghoki Liga. — 22.00: Micsoda hét! — 23.00: Ökölvívás. — 24.00: Jégkorong — Nemzeti Jéghoki Liga. — 2.00: Műsorzárás.

SUPER CHANNEL

14.30: Forró drót. Könnyűzenei show. — 15.30: Nino Firetto zenés kívánságműsora. — 16.30: Hullámhosszon. Vetélkedő. — 18.30: Off the Wall. — 19.30: Időlánc. — 20.00: Turistamagazin. — 20.30: Utazás Indiába. Útifilm. — 21.00: Túlélés. Ma: Umfolozi messze van. — 22.00: Hírek, időjárás. — 22.10: Vadvilág. D. Attenborough természetfilmje. — 22.40: Thaiföldi panoráma. — 23.10: Négyen a vonalban: az egerészölyvek. — 0.10: Hírek, időjárás. — 0.20: Coca-Cola Eurochart. — 1.20: Időlánc. — 1.50: Egyveleg. — 2.00: Műsorzárás.

TV5

16.05: Hírek. — 16.13: 7-ről 7-re. — 17.10: Montreali franciajkú énekestalálkozó. — 17.45: Konyhatitkok. — 18.15: Számok és betük. Vetélkedő. — 18.35: Falu a felhők között. — 19.30: Állati rajongás. — 19.30: Hírek, időjárás. — 19.40: Csillogó papiros. — 20.00: Új világ. — 21.00: Thalassa. Tengeri magazin. — 22.00: Tévéhíradó. — 22.25: Időjárás. — 22.30: Gros Méchant Show. A TV5 Quebec műsora. — 23.30: Fiszabadulás. Dokumentumfilm. — 0.30: Műsorzárás.

SAT1

14.00: Pixi az égi kakukkfészekben. Rajzfilm. — 14.30: Háztartási ötletek. — 14.40: Közkórház. Családfilm. — 15.30: Boldog napok. Családfilm. — 15.55: Az arany lövés. — 16.05: Daniel Boone. Western. — 17.00: Hírek. Időjárás. — 17.10: Szomszédok. Családfilm. — 17.35: Divatos ötletek. — 17.45: Műsorelőzetes. — 17.50: Carson és Carson. Krimi. — 18.45: Híradó. — 19.30: Szerencsekerék. — 19.30: Mississippi. Krimi. — 20.25: Időjárás. — 20.30: Hunter. Krimi. — 21.25: Hírek. — 21.30: A heilengenbluti szolgálólány. Osztrák film. — 23.00: Híradó. — 23.35: Hírek, sztorik. — 23.50: Beszélgetés Peter Schneider professzorral. — 24.00: Kell nekünk preambulum? Szakértői beszélgetés. — 0.40: Műsorelőzetes.

RTL

14.15: A Springfieldek története. Családfilm. — 15.00: Csaló, csaló ellen. Krimi. — 15.45: tona (7) — József Attila Színház: Álmodtam egy várost (Stúdiószínpad, fél 8) — Játékszín: Szépek szépe (du. fél 3), Janika (7) — Vidám Színpad: Van, aki forrón szereti (7) — Mikroszkóp Színpad: A zsupszfalvi tüzoltók (de. 10), Gyilkosság a szeretetotthonban (fél 8) — Korona Pódium: „Engedjétek hozzám jönni a szavakat" Tarics Péter komáromi vendégművész előadóestje Sütő András műveiből (7) — A színházi előadások részletes szereposztása, rövid tartalma és bérleti előrejelzése a Pesti Műsorban!

KÖZLEMÉNYEK

Szőrme, cipő, bőrruházat, vétel-eladás. Kékróka Pjt. V., Váci u. 46., du. 2—6 óráig. (x)

A 21. Sz. Gépjárművezetőképző Munkaközösség intenzív tanfolyamokat indít azonnal, de., ill. du.-i kezdéssel. **Részletfizetési lehetőség.** Jelentkezés: Bp. XIV., Mexikói út 51. Telefon: 163-7447. (x)

Ha Bécs, akkor Delta-Tours. Hétfőn és pénteken autóbusszal 450 Ft. Budapest VI., Lázár u. 2. Tel.: 1-126-416, 1-326-529. (x)

Karácsonyi vásár forintos utakkal . . . 1 nap **Bécs 500 Ft** (Huma, centrum, Shopping City Süd) naponta és dec. 2-től minden szombaton is! 1 nap **Bruck** (KGM, Sky áruház) és **Eisenstadt, ahol 100 schillinget nyerhet,** 500 Ft, minden csütörtökön. **Most higgyen a szemének! Isztambul 5 nap 2500 Ft és 60 DM!** Utazás Ikarus Lux autóbusszal (minibár, video, kényelem), elhelyezés tiszta, színvonalas szállodában. 1989. november 25-től folyamatosan szombatonként 1990. március 31-ig. 1 év áruvásárlási garancia! Minden utunknál csoportoknak, törzsvendégeknek és szervezőknek 10 százalék kedvezmény! Előkészületben görögországi apartmanok, olaszországi üdülések, izraeli körutazás, zarándokutak, városlátogatások! Jusson eszébe: **Mi nem a legolcsóbbak akarunk lenni!** E. W. T. R. Eurotours International, VI., Lenin krt. 73. 112-4602 és Pallas Tours, 141-5401, 142-1179, VII., Dohány u. 46. (x)

helyszínen vásárolhatók! (x)

Azonnal elkészíti (1 perc alatt) vízum-, útlevél-, igazolványképeit **Fotó-Kató.** Bp. VIII., Somogyi Béla u. 18. A Corvin Áruháztól 1 percre. (x)

Új! Új! Új! Hét végi bevásárlás Szabadkán! A Helvétia Travel buszaival! Reklámáron utazhat! **Részvételi díj: 450 Ft/fő. Jelentkezni lehet:** Helvetia Travel Utazási Kft. Budapest III. ker. Árpád fejedelem útja 52. **Telefon:** 168-7500. (x)

Szilveszteri szabad választás december 31-én 17.30-kor a MOM Művelődési Központban (Bp. XII., Csörsz u. 18. T.: 156-6649, 175-2649). Jelöltjeink: Gálvölgyi János, Máthé Erzsi, Tábori Nóra, Kovács Zsuzsa, Böröndi Tamás, Straub Dezső, Szuhay Balázs, Madarász Katalin, Gaál Gabriella és a Modern System. Jegyek 70, 80, 90 Ft-os árban a helyszínen vásárolhatók! (x)

Allah Akbar! Egy elképesztő Top Travel slágerár! Isztambul, **6 nap,** légkondicionált **Mercedes buszokkal,** 1499 Ft + 99 DM-ért! Boszporusz Tours, Bp. V., Károlyi M. u. 9. Tel.: 117-3530. (x)

Szilveszter Esztergomban december 30. január 1. között, félpenziós ellátással, részvételi díj: 2980 Ft/fő. Felvilágosítás és jelentkezés az Omnibusz Utazási Iroda irodájában, Budapest V., Engels tér autóbusz-állomás. Tel.: 117-2511, 117-2369. (x)

Értesítjük tisztelt megrendelőinket, hogy a vállalatunk által értékesített 15 Ft-os (kék színű) és 25 Ft-os (piros színű) étkezési jegyeket 1989. december 31-ig lehet az üzleteinkben lefogyasztani. A fenti időpontig le nem fogyasztott étkezési jegyeket csak a megrendelő közületi szervektől váltjuk vissza. 1990. január 4-től 31-ig, hivatalos céges levél kíséretében. A visszaváltást központi bankforgalmi csoportunk bonyolítja. Budapest XIII., Váci út 8. **Taverna Belvárosi Szálloda és Vendéglátó Vállalat.** (x)

Névjegy, céges levélpapír 72 óra alatt. Színes másolás, iratmásolás, kartonba kötés, plasztikgyűrűs kötés azonnal. Color Kontinens, Bp. VI., Hunyadi tér 3. fél em. 1. Tel.: 121-0425. (x)

89. dec. 21.

Átültetés

Ismétlés a tudás anyja — tartja a közmondás, s az utóbbi hónapokban egyre többet ismételgetek. Nem készülök semmiféle vizsgára, s mégis állandóan ismételnem, mi több, valami módon konzerválnom kell „jobb időkre" azt az ismeret- és tapasztalatanyagot, amelyre külszolgálati munkám során tettem szert. Amikor idén augusztusban több mint négy esztendő után véglegesen hazatértem a New York-i magyar kereskedelmi kirendeltségről, tele voltam várakozással, s reméltem, hogy az óceán túlsó partján ellesett és megtanult üzleti, ügyintézési, üzleterkölcsi, „partnerkezelési" tapasztalatok és módszerek egy részét sikerül majd átültetnem, hasznosítanom kis hazámban. Dehogy akartam én magam körül „kis Amerikát" kialakítani, hiszen a hazai gazdasági és egyéb környezet erre távolról sem alkalmas, ráadásul hagyományaink, értékrendszerünk és gondjaink is eltérőek. Inkább „csemegézni" akartam, vagyis azokat a dolgokat adaptálni, amelyek nem igényelnek beruházást, amelyek nem ellentétesek munkavállalói jogainkkal és kötelességeinkkel, egyszóval amelyek működőképesebbé teszik a már-már működésképtelent . . .

Kíváncsian vártam, alkalmasabb-e az itthoni környezet az új, a logikusabb, a kevésbé bonyolult, a világra kitekintő, az üzleti etika szempontjából is erkölcsösebb és kizárólag az eredményre összpontosító újvilági szemlélet befogadására, mint 1985-ben volt. Különösebb illúzióim persze nem voltak, hiszen mindennapi munkám több ezer kilométer távolságból is összekötött a magyar gazdasági élet vállalati és személyi szereplőivel. Azt azonban igazán csak itthon volt és van módomban tapasztalni, hogy 1989 az „átültetési környezet" szempontjából valószínűleg az 1985-ös állapotokat is alulmúlja.

Nem érhet vád, hogy „öregem, ébredj már fel, biztosan elfelejtetted a magyar munkahelyek klímáját". Dehogy felejtettem el, hiszen odaát is magyar munkahelyen dolgoztam, a javából! New York közepén, egy irodaház 33. emeletén, kimagasló távközlési viszonyok, tárgyi szempontból jó felszereltség közepette. Minden egyéb vonatkozásban azonban teljesen itthon-otthon éreztem magam az irodában, amely amolyan „Little Hungary" volt. Hiszen az ott dolgozók magunkkal hoztuk, áttelepítettük az Óceán túlsó oldalára itthoni jó és rossz beidegződéseinket, szokásainkat, munkahelyi emberi viszonyainkat, pitiségünket, nagystílűségünket.

Az amerikai környezetben lévő magyar munkahely jócskán bővítette munkavállalói és magánemberi sztoritáramat. Ennél azonban százszorta fontosabbak és érdekesebbek voltak azok a piaci, munkahelyi és munkatársi ismeretek, amelyekre az üzleti partnereknél tett látogatások, a velük folytatott beszélgetések nyújtottak alkalmat. Bőséggel láttam és tapasztaltam ott is „hazai" színezetű dolgokat, ne feledjük, az Újvilágban sem tökéletes minden és mindenki.

Jóformán még alig landoltam a hazai környezetbe, barátaim, régi kollégáim máris elárasztottak kérdésekkel, amelyek többsége a kinti üzleti értékrendre, erkölcsökre vonatkozott. Sejtettem én a kérdésekből is, hogy idehaza valahogy felcserélődtek az értékek, a sok üresjáratot eredményező látszat sürgés-pörgés közepette megváltoztak a prioritások. Méghozzá nem az oly gyakran emlegetett európaiságunk irányába.

Visszaérkezésem óta megszállott módjára sorolom környezetemnek azokat a munkaadói és munkavállalói értékeket, amelyek nélkül nehezen lehet boldogulni egy igazi piacgazdaságban, s amelyekket mind gyakrabban kérnek tőlünk számon üzleti partnereink. Az amerikai üzleti világban és a munkahelyeken az adott szónak rangja van, nem az a „menő", aki simán letagadja, amit ígért. Ugyancsak kiment a divatból a felelőtlen, megalapozatlan ígérgetés, a jól értesült locsi-fecsi. S nem szégyen nemet mondani, vagy arra hivatkozni, hogy nem tudok válaszolni, majd visszatérek a válasszal. De szégyen a nem tökéletes szaktudás, az üres duma, a kóklerkedés és a 99 százalékos minőség. A szakmaszeretet, a céghűség, az üzletszerű magatartás igenis érték. Akárcsak a jó értelemben vett rámenősség, az üzletcentrikusság, az ügyek azonnali elintézése és nyomon követése, valamint a gyors válaszadás. Érték a jó megjelenés, az ápoltság és a görcstelenség. A munkahelyekre dolgozni járnak be, s nem azért, hogy egymást szeressék vagy ne szeressék. A főnök—beosztott viszonyt többnyire a korrektség jellemzi, a beosztott általában tiszteli vezetőjét. Persze ehhez az kell, hogy legyen miért.

Az alkalmazottak igyekeznek együtt élni cégükkel, ez utóbbi viszont igyekszik — a teljesítmény arányában — anyagilag elismerni őket. A napi megmérettetés, a teljesítési kényszer bizony nem sok időt hagy a folyosói hírekre, a taktikázásra, egymás kibeszélésére. Az amerikaiak „csak" dolgoznak, igaz, nagyon meg is vannak szervezve. A munkának a szó hagyományos — és nem faliújságbeli — értelmében becsülete van, a gépírónő például nem pattan fel masinájától a munkaidő lejártakor — az oldal, vagy éppen egy mondat közepén.

Nem számít értéknek és érdemnek az indulatosság, a trágárság és a bunkóság. Ismeretlen a felesleges papírgyártás, az önigazoló bőrpapírok, a hatóságok felé való gazsulálás. Ezzel szemben társadalmilag elismert az innovációs készség, a rátermettség, az egyenes gerinc. Ez utóbbi nem jelenthet problémát egy olyan üzleti közegben, ahol a teljesítmény a mérce. A szakszerűtlenség, az udvariatlanság, az adott szó be nem tartása nem marad következmény nélkül. S miután az állásajánlatok nem röpködnek a levegőben, s egy állás nem egy életre szól, az amerikai üzleti világ szereplőinek döntő többsége nem is próbálkozik ezt az értékrendet megváltoztatni.

Környezetem nem győz figyelmeztetni, ne legyek idealista, nálunk az utóbbi időben kissé (?) feje tetejére állt az értékrend. Egyelőre jól érvényesülnek a sarlatánok, a kóklerek, s őskori maradványnak tartják azt, aki számon kéri az adott szót. Hallom, hogy minden ígéret, minden adott szó megváltozhat, „a körülmények ugyanis időközben megváltoztak" Jó kifogás, de — remélem — sokáig nem lehet már erre hivatkozni.

Megállt volna itthon az idő, vagy csak a pénzhajsza változtatta meg (rossz irányba) a valamikori értékrendet? Nem tudom, de azt már néhány hónap itthonlét után érzem, hogy morálisan ma inkább távolodunk Európától, mintsem közelednénk hozzá. Egyelőre tehát igyekszem konzerválni a kint tapasztalt értékeket, ismereteket, vibráló napjainkban egyelőre nincsen igazából szükség rájuk. Nemet ugyan senki nem mond, de a tekintetek egyértelműek. A szürke nálunk, sajnos, még mindig „jól megbecsült" alapszín. Az átültetéssel a jelek szerint még várni kell. Nagyon bízom abban, hogy a „konzerveket" mielőbb fel lehet bontani, és értékeink, értékrendszerünk talpra áll. S akkor talán új értelmezése lesz a „Little Hungary" kifejezésnek egy külföldön lévő magyar munkahelyen is.

Vállalatok, vállalkozások!

Kisszövetkezetünk

gyakorlott szakembergárdája

vállalkozik

— vállalatok alakulásához, alapításához, vagyonmegosztásához kapcsolódó teljes körű leltározási, vagyonértékelési feladatok elvégzésére könyvszakértői ellenjegyzéssel

getika

K KISÜTNI?

s mintegy fele importból származ-függősége meglehetősen egyol-k — egyebek mellett — azért is késés az energiaszállításokban — „leültetheti" a magyar gazda-re ipari minisztériumi államtitkár zolt.

tunk a horvát energetikai minisztertől, hogy rövidesen egészen az Adriai-tengerig feltöltik a vezetéket.

Szállításkiesés esetén olajat vásárolni, s tankhajót lekötni meglehetősen hosszadalmas eljárás.

► A fuvarról és az esetleges olajvásárlásról néhány hete Iránban tárgyaltam, s minderről elvi megállapodást kötöttünk az iráni partnerral.

Mi lehet az olajszármazékok és hajtóanyagok alternatív beszerzési forrása?

► Kellő mennyiségű benzin szerezhető be a schwechati olajfinomító tartályparkjából. Lényeges, hogy a tartálypark — amelynek kapacitása önmagában nem végtelen — az olasz és francia távvezetékhez kapcsolódik.

A villamosenergia-importban lényegesen kedvezőtlenebb a helyzet. Pótlólagos importra Csehszlovákiából, Ausztriából és Jugoszláviából számíthatunk, de ez nem több néhány száz megawattnál. Emellett a Magyar Villamosművek Tröszt feladata, hogy aktivizálja a hazai szén- és szénhidrogén-erőművekben rejlő tartalékokat. Mindezzel együtt, szélsőséges esetet feltételezve, ha megszűnik a szovjet villamosenergia-import, olyan mértékű korlátozásokra számíthatunk, amelyek a lakosságot még nem érintik.

Végül a földgáz, amelynél a tartalékok a föld alatti tározókban egy hétre, vagyis nem túl hosszú üzemzavar áthidalására elegendők. Látszólag itt alakulhat ki a legkritikusabb helyzet, de pillanatnyilag a földgázimport látszik a legbiztosabbnak.

Mindezek rövid távú, defenzív intézkedések. Vajon mi lehet a megoldás hosszabb távon?

► Csakis az, ha a hazai energiarendszer több lábon áll. Ennek egyik formája az „Itália 2000" nevű rendszerbe való bekapcsolódás lehet, olasz, jugoszláv, magyar és szovjet részvétellel. Ezzel hazánk bekapcsolódhatna a nyugat-európai villamosenergia- és földgázrendszerbe, amely alapvető érdekünk.

Mennyi idő alatt épülhet fel az „Itália 2000"?

► A döntéstől számított négy-öt éven belül. Ezzel kapcsolatban lényegesnek tartom, hogy egy ilyen együttműködésnél érdemes az egyenáramú betéteket Magyarország keleti határaira telepíteni, hogy így a KGST egyesített villamosenergia-rendszeréből átléphessünk a nyugat-európai UCPT-rendszerbe. Ez adná az igazi biztonságot, hiszen Keletről és Nyugatról egyaránt lehetővé tenné az importot. Mindez nem feltételezi a felsorolt négy ország részvételét, elképzelhető egy magyar—olasz—jugoszláv együttműködés is. A Szovjetunióban minden ilyen irányú törekvést kedvezően fogadtak, hiszen ez a szovjet energiarendszer biztonságát is fokozza.

A közelmúltban röppent fel a hír, hogy a paksi Atomerőmű Vállalat francia céggel tárgyal az erőmű bővítéséről, mégpedig úgy, hogy a leendő blokkok 1998-tól termelnének villamos energiát. Vajon ez a szándék nincs ellentétben a most elfogadott energiapolitikai koncepcióval?

► Nincs ellentmondás a paksi szándékok és az energiapolitikai koncepció között. Az energiapolitikai koncepció nem kockázatmentes, hiszen alacsony villamosenergia-növekménnyel számol.

Részletek az összevont energiahordozó-mérlegből (mértékegység: petajoule)

	1985	1988	1990*	1995*
Termelés	703,7	703,0	669,4	650,1
Ebből:				
kőolaj	80,5	79,8	77,1	71,8
földgáz	224,3	202,7	195,4	173,3
Atomerőművi villamos energia	64,8	134,5	127,4	124,8
Behozatal	697,5	719,9	716,7	841,0
Ebből:				
kőolaj	263,5	283,6	265,7	307,5
földgáz	133,4	176,2	183,8	279,1
villamos energia	108,1	112,9	111,2	100,8

* A tervszámok a kormány energiapolitikai koncepciójának számítása szerint.

De — és ezt többen félreértik —, az ezredforduló táján egy új alaperőműnek kell belépnie a rendszerbe. Ez azt jelenti, hogy nem most, de legkésőbb 1992-ig dönteni kell abban, hogy milyen alaperőművet építsünk. Eddig 6 neves cég adott ajánlatot, ezek között szerepel atomerőmű és hőerőmű is. Álláspontunk szerint ezeket versenyeztetni kell, s csak azután szabad dönteni. Azt az ajánlatot helyezzük előtérbe, amelyik legalább kétharmados külföldi tőkerészesedést ajánl, s villamos energiával lehet törleszteni, a többlet villamosenergiára pedig a külföldi partner értékesítési kötelezettséget vállal. Bár a francia ajánlat feltételei kedvezőek, úgy gondolom, döntés előtt versenyeztetni kell a többi ajánlattal.

HAJNÓCZY ÁRPÁD

Kék Szalag Bizottság Magyarországért

A magyar gazdaság megújítását szolgáló akcióprogram kidolgozására magyar, amerikai és nyugat-európai szakértők részvételével Kék Szalag Bizottságot* alakítottak a közelmúltban. A politikai pártoktól és a különféle mozgalmaktól független, de a kormány és az ellenzéki pártok által is támogatott bizottság feladata, hogy 1990. március végére a nemzetgazdaság konszolidálását és a világgazdaságba való integrálódás megvalósítását célzó ajánlásokat, illetve cselekvési programot dolgozzon ki a parlamenti választásokat követően megalakítandó új kormány számára.

A bizottság különös fontosságot tulajdonít annak, hogy az új kormány a hivatalba lépését követő első száz napban megteendő intézkedések és döntések meghozatalához akcióprogramjával támogatást nyújtson. A Kék Szalag Bizottság tudatában van azoknak a nehézségeknek és bonyolult feladatoknak, amelyekkel 1990-ben az új kormánynak is majd szembe kell néznie. Ezért a gazdaság konszolidálása és a kormány helyzete, illetve hazai és nemzetközi megítélése szempontjából is meghatározóak lehetnek az első száz napban elhatározott kormányzati lépések.

Az akcióprogram célja — továbbá —, hogy a külföld számára vonzóvá tegye a magyarországi befektetéseket, illetve, hogy a külföldről bevont források felhasználása hatékonyan történjék.

A kilenctagú magyar és a körülbelül ugyanilyen számú amerikai és nyugat-európai szakértőből álló Kék Szalag Bizottság multinacionális „agytrösztöket" hozott létre, melyek az alábbi témacsoportok feldolgozását készítik elő:

- A tulajdonviszonyok átalakítása és a vállalkozás fellendítésének feltételei.
- A hatékonyan működő piac megteremtése és az állam változó szerepe.
- A világgazdaságba történő integrálódás feltételei és folyamata.
- A reformokat támogató makrogazdasági politika, különös tekintettel a monetáris és a költségvetési politikára.

A fenti ajánlások megvalósítását elősegítő szociálpolitika és intézményrendszere.

A Kék Szalag Bizottság munkájának finanszírozására az érdekelt hazai és külföldi intézmények alapítványt létesítenek.

—v—

A Kék Szalag Bizottság magyar tagjai

Berend T. Iván gazdaságtörténész, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke,
Bollobás Enikő, a József Attila Tudományegyetem docense,
Csáki Csaba közgazdász, a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetem rektora,
Jeszenszky Géza történész, a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetem dékánja,
Orbán István okleveles vegyészmérnök, az EGIS Gyógyszergyár vezérigazgatója,
Rózsahegyi László villamosmérnök, a ROLITRON alapító-igazgatója,
Surányi György közgazdász, az Országos Tervhivatal államtitkára,
Szalkai István közgazdász, a Bankárképző tanára,
Tardos Márton közgazdász, a Pénzügykutató Rt. elnök-vezérigazgatója.

* Az Egyesült Államokban kék színű szalaggal jutalmazzák a versenyek első helyezettjeit, a kiváló teljesítményt, a kitűnőséget. A jelen esetben a közéleti és szakmai tekintélynek örvendő személyiségekből álló bizottság jelzője a kék szalag.

Az üzleti információk piaca

A karcsú DB anatómiája

A nemzetközi vállalatközi kapcsolatok rohamos bővülése elengedhetetlenné teszi az egymással kereskedő, együttműködő és joint venture-t alapító cégek számára a részletes és sokoldalú információk beszerzését a partnerről. A céginformációkat szolgáltató üzletág évtizedünkben aranykorát éli, s miközben az „iparág" mind jobban koncentrálódik, tevékenységét igyekszik más, komplex szolgáltatásokat nyújtó területekre is kiterjeszteni.

A céginformációval foglalkozó szakma koronázatlan királya az amerikai Dun and Bradstreet (DB) vállalatbirodalom, amely az elmúlt két évtizedben gyakorlatilag összes versenytársát felvásárolta a világon. A DB így szinte monopolhelyzetet élvez a céginformációs szakmában, az egész világon ettől a vállalattól, illetve leánycégeitől kérik be a vállalatok anyagi helyzetére, felépítésére, történetére, vezetőire, s nem utolsósorban fizetési fegyelmére vonatkozó információkat. (Érdemes megjegyezni, hogy a magyar vállalatok is a DB-től szerzik be külföldi partnereikről az információkat a Kopint—Datorgon keresztül.)

148 éve tudják . . .

A korábban kizárólag csak céginformációk nyújtásával foglalkozó DB vezetői időben felismerték, hogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatok bővülése, valamint a tőzsdék nemzetközivé válása szükségessé teszi a tevékenység diverzifikálását. A hetvenes években, valamint a nyolcvanas évek elején a céginformációs szakmát az adatok gyűjtése, feldolgozása, „finomítása" és elemzése jellemezte. Ma már azonban ez a tevékenység nem elégíti ki a megrendelőket, ezért a DB időben gondoskodott arról, hogy a rendelkezésére álló információkat oly módon csoportosítsa, hogy ügyfelei azokat a leginkább hasznosítható, felhasználható formában kapják kézhez. Míg korábban a DB az adatgyűjtés „eredményét" bocsátotta megrendelői rendelkezésére, ma már közvetett és közvetlen módon segítséget nyújt a problémák megoldásához is.

A New York-i székhelyű vállalat dolgozóinak száma meghaladja a 61 ezret. A 148 esztendővel ezelőtt alapított cég tavalyi forgalma 4,3 milliárd dollár volt, nyeresége pedig — adózás után — meghaladta a 498 millió dollárt. A bevételek tavaly 1987-hez képest 12,6, a profit pedig 13,6 százalékkal emelkedett.

A vállalatbirodalom az évtized elején kezdte meg az „önáramvonalasítást", a gazdaságtalan ágazatok leépítését, a dolgozók létszámának ésszerű csökkentését és az optimális vállalati szervezet, valamint tevékenységi kör kialakítását. Napjainkban a „karcsúsított" DB több, tevékenységében egymástól elhatárolt és önálló részlegből, illetve vállalatból áll.

A DB Credit Services több mint kilencmillió amerikai vállalatról rendelkezik naprakész információs jelentéssel. A vállalat nemzetközi részlege, a DB International mintegy hétmillió európai, kanadai és ázsiai, valamint ausztrál vállalatról nyújt átfogó ismertetést a megrendelőknek. A céginformációk több mint 90 százaléka ma már a „Dunsnet" nevű számítógépes hálózaton, elektronikus úton jut el az alkalmi megrendelőkhöz, valamint az előfizetőkhöz. A postai úton, tehát a levélpapírra nyomtatva és beborítékolva továbbított céginformációk mennyisége a közeljövőben tovább zsugorodik: a DB céginformációi hamarosan telefaxon jutnak el a számítógépek adatbázisáról a megrendelőkhöz. Az úgynevezett „Dunsvoice" szolgálat pedig — különböző kódszámok letárcsázása után — telefonon továbbítja a kért céginformációkat. Gyakorlatilag percek alatt hozzá lehet jutni a többoldalas céginformációkhoz, s nem kell napokat várni a postán érkező küldeményre.

A Nielsen—Donelly ágazat

A DB 1984-ben 1,3 milliárd dollárért felvásárolta a Nielsen piackutató intézetet. A Nielsen korábban elsősorban az egyes televíziós műsorok nézettségét vizsgálta, a bekebelezés óta azonban számottevően bővült tevékenysége. (A televíziós műsorok nézettsége mérésének az USA-ban kiemelt fontossága van, a hirdető vállalatok ugyanis ennek fényében sugároztatják „üzeneteiket". A hirdetési tarifákat a tévétársaságok is a nézettséggel összefüggésben határozzák meg. Hamar lekerülnek azok a műsorok a képernyőről, amelyek nem „keresnek" elég pénzt a tévétársaságoknak. Érdemes megjegyezni, hogy egy-egy országos jelentőségű tévéműsor — például baseballdöntő — idején egy 30 másodperces hirdetésért 400-500 ezer dollárt is elkérnek.) A Nielsen — megtartva eredeti tevékenységét — mintegy 600 ezer amerikai árucikk kiskereskedelmi forgalmát is méri, tartja nyilván és elemzi az USA ötven piaci övezetében. A méltán világhíres cég megrendelésre részletes piackutatást, piaci tanulmányt végez, illetve készít a 600 ezer termék bármelyikére.

A DB önálló részlegeként működik a Donelly Marketing, amely felvilágosítást, elemzést nyújt az Egyesült Államok 83 millió háztartásának fogyasztási szokásairól, összetételéről és kiadásainak megoszlásáról. Hatalmas adattárral rendelkezik az IMS International, amely havonta mintegy 550 forrásból gyűjti össze 100 millió közvetlen és közvetett eladási művelet jellemzőit a gazdaság minden területéről. Ez a DB-leányvállalat nemrégiben kezdett el szakosodni az egészségügyi, illetve az egészségüggyel kapcsolatos szolgáltatások adatainak gyűjtésére és elemzésére.

Beruházók bibliája

Ugyancsak a DB-birodalom része az egész világon jól ismert Moody's Investors Service. Ez a leányvállalat megbízhatóan minősíti a világ részvénytársaságainak értékpapírjait, sőt értékeli az egyes vállalatok és országok, bankok, bankkötvények hitelképességét és minőségét. A Moody's szolgáltatásai fontos információt jelentenek a tőzsdei értékpapír-vásárlók, valamint a hitelezők számára. Egy-egy bankkötvény kibocsátása után a befektetők egyik első dolga, mondhatni kötelessége a Moody's minősítés bekérése. (Komoly versenytársa a Moody's-nak a McGraw-Hill vállalat Standard and Poor leánycége, amely hasonló minősítési szolgáltatásokat nyújt a pénzügyi világ számára.)

A Dun and Bradstreet nemrégiben sikeresen „megszabadult" egyik hanyatló üzletágától, még idejében túladott az Official Airlines Guide üzletágán: 750 millió dollárért vásárolta meg a Propwiw vállalat, amely a Maxwell távközlési vállalatbirodalom része.

Az ugyancsak céginformációk nyújtásával foglalkozó Mead Corporation, a McGraw-Hills és a Dow Jones ma már nem jelent igazi versenyt a DB-nek, amely ezeken a vállalatokon a maga területén már túlnőtt. Kétségtelen azonban, hogy még mindig sokan ragaszkodnak ezeknek a vállalatoknak az elektronikus információihoz, gazdasági hírszolgálatához és tőzsdei tájékoztatóihoz.

Az egyetlen vállalat a szakmában, amely némi veszélyt jelenthet a DB-nek, a TRW. Ez a cég az elmúlt években elsősorban az egészségügyben és a távközlésben tevékenykedő cégekről szolgáltatott információkat. A TRW azonban az idén megjelent a biztosítási és a banki információs piacon is, amely ez idáig kizárólag a DB „vadászterülete" volt. Sőt a TRW olyan szolgáltatást is ajánl ügyfeleinek, amellyel a DB nem foglalkozik: a megrendelők részére — amennyiben azok megadják a vizsgálandó személy vagy cég nevét, címét és társadalombiztosítási számát — rövid időn belül részletes információkat szállít a kisvállalkozásokról, sőt az egyszemélyes vállalatokról is. Összességében azonban a TRW nem konkurencia, legfeljebb egy-egy részterületen szorongathatja meg a DB-t.

A Dun and Bradstreet forgalma és nyeresége a szakemberek véleménye szerint a következő években töretlenül fog bővülni. Ezt a megállapítást támasztja alá a cég részvényei árfolyamának alakulása, amely ugyancsak folyamatosan emelkedik. A DB nyugodtan nézhet a kilencvenes évek elé, évtizedünkben ugyanis megvalósította a több lábon állást. (A vállalat bevételeinek ma már csak 16 százaléka származik a céginformációs tevékenységből.) S az sem mellékes, hogy a világon töretlenül növekszik az igény a jól használható céginformációk, piaci elemzések, árutanulmányok, tőzsdei hírek és értékelések iránt — lehetőleg azonnali, elektronikus „szállítással".

GARA SZABOLCS

A mezőgazdasági alapanyag-termelés, a feldolgozás és a kereskedelem érdekellentétét úgy lehetne feloldani, ha a termelők tulajdonosi jogosítványait kiterjeszthetnék a vertikális folyamatok egészére. Ennek természetes útja lenne a vagyoni érdekeltségen alapuló társulás létrehozása. A legtöbb termelő részéről azonban ennek anyagi eszközök híján nincs reális lehetősége.

Korlátozott lehetőségek

Ennek a helyzetnek a felismerése alapján született kormányhatározat, amelyben a kormány a termelői követeléseknek megfelelően intézkedett a Gabona Tröszt megszüntetéséről, illetőleg a gabonavertikum szervezeti és érdekeltségi rendszerének korszerűsítéséről. E határozat alapján a Gabona Tröszt 1989. december 31-ével megszűnik, helyette az önállóvá váló gabonaipari vállalatok korlátolt felelősségű társasággá vagy részvénytársasággá alakulhatnak. Átalakulásukig ezeket a vállalatokat államigazgatási vállalatoknak jelölték ki.

A határozat kimondja, hogy a gabona-külkereskedelem továbbra is állami monopólium, és a gabonát kivételi listán tartják. Ennek alapvető oka a magyar gabona-külkereskedelem sajátos helyzete. Az exportra eladott — mintegy 1,5 millió tonna — gabona (döntően búza) 90 százalékának piacát államközi egyezmények szabályozzák. A búzaexport alapvetően a Szovjetunióba, Csehszlovákiába és az NDK-ba irányul.

Az exportárak nagyobb részét a rubel-, a barter- és dollárelszámolás szabályozza. Az exportnak csak 10 százaléka kerül igazi, dollárral fizető piacra. Tengeri kikötő híján és a magas szállítási költségek azonban behatárolják ezt az eladási lehetőséget.

A különleges igényeknek megfelelő céltermeltetéssel azonban növelni lehet a konvertibilis elszámolású piacokra irányuló gabonaexport mennyiségét.

Visszatartott osztalék

A Minisztertanács határozata arról is intézkedik, hogy az Agrimpex Rt. mellett termelőérdekeltséggel létrejövő gabonaforgalmazó vállalkozások saját külkereskedelmi szervezetüket is kialakíthatják.

Napjainkban azonban sajátos egyensúlytalanság alakult ki. Az Agrimpex Rt. — amely eddigi piaci tapasztalataival uralja a gabona-külkereskedelmet — érdekeinek megfelelően teljes gőzzel hozzálátott az áru lekötéséhez. Ez számára nyilvánvalóan létkérdés, hiszen piaci pozícióit a konkurencia megjelenése előtt könnyedén megerősítheti.

A gabona jelenlegi kedvező külpiaci helyzete, illetőleg kedvezetlen belföldi árpozíciója a termelők egy részét arra ösztönzi, hogy gabonáját exportálja. Ez nyilvánvalóan megosztja a termelőket, hiszen a külpiachoz — és ezen keresztül a magasabb árhoz — hozzájutók a többiekkel szemben előnyöket fognak élvezni. Piaci viszonyok közt ezt nem lehet megakadályozni. Ez a paradox helyzet remélhetőleg ki fogja kényszeríteni a belföldi és az exportgabonaárak együttmozgását.

Új helyzetet teremtett az 1989. évi XIII., az úgynevezett átalakulási törvény. Ez lehetővé teszi, hogy az élelmiszer-ipari ágazatba sorolt gazdálkodó szervezetek részvénytársasággá való átalakulásuk esetén a tervezett alaptőke 50 százaléka erejéig — befizetés nélkül — meghitelezett ideiglenes részvényt igényeljenek. A részvénytársaság az erre a részvényre jutó osztalékot nem folyósítja, hanem a részvény törlesztésére jóváírja. A meghitelezett ideiglenes részvény egyébként ugyanúgy viselkedik, mint a részvény, azaz forgatható, azon keresztül tulajdonosi jogosítványokat lehet gyakorolni stb. Amikor a törlesztések értéke eléri a részvény névértékét, az ideiglenes részvényt részvényre cserélik ki, és ettől az időponttól arra felvehető osztalék jár.

Pontatlan meghatározás

A részvénytársasággá átalakuló élelmiszeripari vállalat az alaptőke 50 százalékát az átalakulást megelőző öt év átlagában elért forgalmi részesedés arányában ajánlja fel a gazdálkodó szervezetek részére. A törvénynek ez a pontja ugyan nem teljesen világos (összekeveri, esetleg össze is adja a beszállítást és vásárlást), de feltehetőleg azt akarja kimondani, hogy a vállalattal kapcsolatban lévő termelők az előbb vásárolt módon részvénytulajdonosok lehetnek.

A Gabona Tröszt megszüntetése és a gabonaipari vállalatok önállóvá válása felveti, hogy azok alakuljanak termelői érdekeltségű részvénytársasággá. Elméletileg ugyan más társasággá, például korlátolt felelősségű társasággá is alakulhatnak, ez esetben azonban a termelők — pénzügyi eszközök híján — nem tudnának a kft.-ben lényeges nagyságrendű üzletrészt szerezni. Márpedig a termelőknek és a gabonaipari vállalatnak is az az érdeke, hogy kikerüljenek az államigazgatási irányítás alól.

Ennél talán csak az a fontosabb, hogy közvetlenül hozzáférhetnek az exportpiacokhoz. Erre utal a hivatkozott minisztertanácsi határozat, amely kimondja, hogy az

Gabonave

Túl nagy

Régóta gyürkőztek a gazdaságok a kedelem ellen. A Gabona Tröszt r mánydöntés, mondhatni a nagy kor hozta a tée

Sikértelenül

Bármennyire is csökken a jövedelme, ma is a búza a mezőgazdaság legfőbb pénzt hozó terménye. A több pénzhez azonban nem több, hanem jobb termés kell.

A termelők érdekeltségét az évi 15 — sőt a 16-18 millió tonnás — távlati tervkoncepciókhoz igazították. Mindegy, hogy milyen — csak búza legyen. Annak ellenére, hogy a molnárok, a pékek és gabonakereskedők állandóan figyelmeztettek a búza minőségének folyamatos romlására. A malomipar a gyenge búzából csak a más országrészekből származó jobb minőségű búza hozzákeverésével tud sütésre alkalmas lisztet készíteni. A szállítás és a keverés persze óriási költségeket jelent.

A minőség további romlásának megállítása érdekében 1988-ban elkerülhetetlenné vált a búza minősítési és árrendszerének megváltoztatása. Ez annyiból állt, hogy az „étkezési" búza kategóriáját két részre — malmi I. és malmi II-re — bontották, s mindkettőre konkrét beltartalmi értéket — nedves sikértartalom és sütőipari érték — írtak elő. Ezzel összhangban természetesen változott a búza felvásárlási ára is.

A termelőknek természetesen nem tetszett a szigorúbb minősítés, mert az ösztönzés is vérszegényre sikeredett, mivel 1988-ban csak kismértékű áremelést lehetett végrehajtani.

A két malmi minőségi kategória között az árkülönbség tonnánként még a 100 forintot sem érte el. Igaz, 1989-re a különbség megkétszereződött, de az alig 5 százalékos különbség még így sem ad elegendő ösztönzést a fajtaszerkezet kívánatos mértékű átalakításra. A jó minőségi fajták részarányának növelése pedig egyre inkább elengedhetetlen, mert a belföldi őrlési igénynek és az exportelőirányzatnak az idén is csak körülbelül a felét termelik meg első osztályú minőségi búzában.

Reális a veszélye annak, hogy 2 millió tonna, szinte kizárólag a szocialista országokba irányuló búzaexportunkkal szemben is szigorodni fognak a minőségi követelmények. (A nyugat-európai piacokról egyébként — részben minőségi okok miatt — búzaexportálóink már régen kiszorultak.)

Az átlagosan évi 6,5 millió tonnás búzatermésből az őrlési, az export- és a vetőmagigény kielégítése után fennmaradó mintegy 2,5 millió tonnát takarmányozásra használják. Ebből körülbelül 1,5 millió tonnát a mezőgazdasági üzemek közvetlen használnak fel. A többit a gabonaipari vállalatok vásárolták fel, túlnyomó részben étkezési (úgynevezett malmi II.) minőségben. Ezt a 0,8-1 millió tonna körüli mennyiséget a gabonaipar — konvertibilis elszámolású exportnyeresége terhére — „átminősítette", s takarmánybúza-áron értékesítette a mezőgazdasági nagy- és kisüzemek részére.

Az „átminősítés" azonban a Gabona Trösszttel együtt megszűnt. A megyei gabonaforgalmi és malomipari vállalatok önállóvá válása, átalakulása után ezt a gyakorlatot nem lehet tovább folytatni. Megszűnik az árkülönbözetnek az exportjövedelem terhére történő elszámolási lehetősége is.

Az ideális megoldás az lenne, ha a mezőgazdasági üzemek az őrlési és exportigényeknek megfelelő jó minőségű (a jelenlegi malmi I.-nek megfelelő beltartal-

AZ USA-BAN NÖVEKSZIK A MEGTAKARÍTÁSOK ARÁNYA

89. VII. 4

New York-i tudósítónktól:

Tovább növekszik az amerikaiak megtakarítási hajlandósága. Az amerikai kereskedelmi minisztérium jelentése szerint az Egyesült Államok polgárai adózott jövedelmük egyre nagyobb hányadát takarítják meg, és a statisztikák tanúsága szerint csillapodóban van az amerikaiak „legendás" vásárlási láza.

A megtakarítások 1987 óta folyamatosan növekednek, az idei esztendő első negyedévében megközelítették a hetvenes éveket jellemző viszonylag magas szintet. Az elmúlt hat hónapban az amerikaiak megtakarításai mintegy 50 milliárd dollárral növekedtek.

1973-ban rekordértéket ért el a megtakarítások aránya az adózott jövedelemhez képest. Ez az arány 9,3 százalék volt. A tizenhárom esztendővel későbbi mélypont 3,2 százalék volt. A kereskedelmi minisztérium előzetes becslése szerint az idei megtakarítási hányad meghaladhatja az 5 százalékot a tavalyi 4,2 százalékkal szemben. Amennyiben az előrejelzés pontos, az amerikaiak ez évi megtakarításainak összege elérheti a 120 milliárd dollárt. [Összehasonlításul: az USA bruttó nemzeti termékének (GNP) értéke 1988-ban meghaladta a 4500 milliárd dollárt.]

A minisztérium elemzői a megtakarítási hajlandóság növekedését több tényezővel magyarázzák. Mindenekelőtt igen vonzóak a magas kamatok. Ugyancsak fontos tényező, hogy a legjobban kereső negyvenes korosztály életszemléletében és életvitelében gyökeres változás megy végbe: a szüntelen vásárlás helyett mind nagyobb hangsúlyt kap az időskorra való „előtakarékosság". A megtakarítások bővülése nyomon követhető a kiskereskedelmi forgalom alakulásában is. Elsősorban a tartós fogyasztási cikkek iránt csökken a kereslet, s a korábbinál kevesebb a lakásépítés. Ez utóbbi összefügg azzal is, hogy az elmúlt 12 hónapban jelentősen emelkedett a lakásépítési kölcsönök kamata.

Japán előretörés az USA szabadalmi piacán

New York-i tudósítónktól:

1989. VII. 5

Az Egyesült Államok központi szabadalmi irodájának jelentése szerint 1983 óta jelentősen növekszik az országban a külföldiek által bejegyeztetett szabadalmak száma. Tavaly összesen 77.924 szabadalmat jelentettek be, ezek 48 százaléka külföldi volt. (1963-ban az USA-ban bejegyzett szabadalmaknak mindössze 18,6 százaléka volt külföldi.) Mindenekelőtt a japán cégek és feltalálók voltak tavaly igen aktívak a szabadalmi kérelmek területén. 1988-ban 16.158 szabadalmat jelentettek be az USA-ban, az egész évi „teljesítmény" 21 százalékát. (1975-ben a japánok részesedése még nem haladta meg a 9 százalékot.) A nyugatnémet cégek tavalyi részaránya 9 százalék volt, a britek az összes szabadalom 4, a franciák pedig 3 százalékát jegyezték be.

A szabadalmi iroda jelentése rámutat, hogy a bejegyzett amerikai szabadalmak nagyobbik része a high tech ágazatokra – félvezetők, számítógépek, száloptikák stb. gyártására – vonatkozik. Ezzel szemben a japán szabadalmak főleg a már meglévő technikák és technológiák továbbfejlesztését célozzák. A szigetországból származó és az Egyesült Államokban is bejegyzett szabadalmak elsősorban a közepes fejlettségű műszaki színvonalat testesítik meg.

Érdekesen alakul a legtöbb szabadalmat bejelentő és bejegyző vállalatok listája. 1978-ban a 10 legtöbb szabadalmat bejelentő cég közül mindössze három – a Bayer, a Siemens és a Hitachi – volt külföldi. A sort a General Electric és a Westinghouse vezette 820, illetve 488 szabadalommal. Tíz esztendővel később jelentősen megváltozott a céglista. Az USA-ban a 10 legtöbb szabadalmat bejelentő vállalat közül mindössze kettő, a General Electric és az IBM volt amerikai. Tavaly a Hitachi 907, a Toshiba 750, a Canon 723, a General Electric 690, a Fuji 589, a Philips 581, a Siemens 562, az IBM 549, a Mitsubishi 543, a Bayer pedig 442 szabadalmat jegyeztetett be az Egyesült Államokban.

Súlyos válságban a brazil állami acélipar

Brazília állami acélipara súlyos pénzügyi válságban van. A Companhia Siderurgica Nacional (CSN), az ország legnagyobb acélgyára számára kidolgozott szanálási kormányterv egyelőre zátonyra futott. A vállalat adósságai kereken 2,6 milliárd dollárt tesznek ki.

A szanálási terv az acéltermékek drágulását, szállítói követelések elengedését, adókedvezményeket irányzott elő, valamint a munkásság hátralékos bérköveteléseinek vállalati részvényekre való becserélését. Ezektől az intézkedésektől összesen 714 millió dollárt vártak, amivel az 1941 óta működő, és jelenleg legalább 20 ezer dolgozót foglalkoztató vállalatot fenyegető csődöt el lehetett volna kerülni.

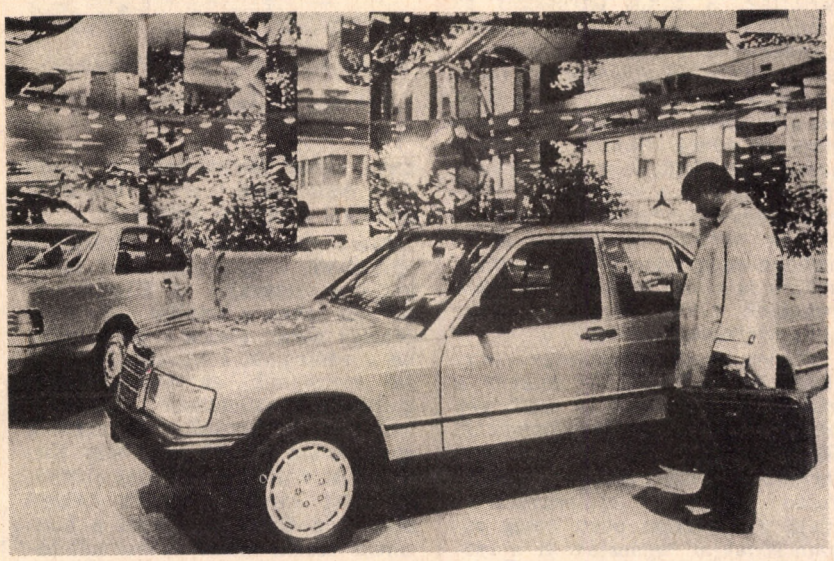
Nemcsak a CSN ül nyakig a pénzügyi nehézségekben. Az állami Siderbras acélholding más vállalatai is erősen el vannak adósodva: az 1988. december végi állapot szerint a Cosipa 1,54 milliárd, a Tubarao 922 millió, az Acominas pedig 393 millió dollárral tartozik különféle hitelezőknek. *(APA)*

A tőke „házhoz megy”

Amerikai befektetők stratégiája

Tárgyalások Magyarországon is

Az amerikai működőtőkét a világ legtöbb országában szívesen fogadják, s az USA vállalatai szívesen invesztálnak oda, ahol kedvező értékesítési és profitlehetőségekre számíthatnak. Évtizedünkben az amerikai cégek meglehetősen agresszívan terjeszkednek külföldön, s napjainkban több mint száz országban termelnek és nyújtanak különféle szolgáltatásokat külföldi leány- és vegyesvállalatai, valamint egyéb érdekeltségei. Nem kevés vád éri az amerikai vállalatokat odahaza „hazafiatlanságukért”, mert külföldön teremtenek új munkaalkalmakat és kiviszik a fejlett technológiát. A tőke viszont nem szentimentális, oda települ, ahol magas nyereséget hoz a befektetés.

MERCEDESEK NEW YORKBAN

A hazainál magasabb jövedelemért

A Harvard tanulmánya

Az amerikai vállalatok újabb külföldi beruházási hulláma évtizedünkben azzal jár, hogy ezek a cégek mindjobban „globalizálódnak”, teljesítményük és nyereségük nagysága mind kevésbé függ az amerikai gazdaság helyzetétől, a hazai piac keresletétől. A Colgate—Palmolive háztartás-vegyipari és kozmetikai vállalat például ma már több szappant, fogkrémet és egyéb tisztítószert ad el külföldön, mint az Egyesült Államokban.

1982-ben az amerikai vállalatok külföldi érdekeltségeinek vagyona mintegy 670 milliárd dollár volt, tavaly viszont már megközelítette a 800 milliárdot. Az elmúlt esztendőben az amerikai cégek 42 milliárd dollár értékű külföldi beruházást hajtottak végre, ez az összeg még 10 százalékát sem éri el az otthoni beruházásaiknak.

A külföldi érdekeltségek és beruházások számának, illetve összegének növekedése azzal is együttjár, hogy mind több műszaki és kereskedelmi szakember vállal munkát a leánycégeknél — a hazainál magasabb jövedelemért. Egyre több amerikai vállalat helyezi át kutatási és fejlesztési tevékenységét külföldi érdekeltségeihez, így a fejlesztők is mind nagyobb számban vándorolnak ideiglenesen külföldre, s az anyavállalatnál csökken a kutatási, fejlesztési tevékenység jelentősége. Persze ez a folyamat nem viharos gyorsasággal, hanem fokozatosan, szinte „észrevétlenül” játszódik le.

A nagy és a közepes méretű amerikai cégek „rájöttek”, hogy megfelelő kereslet esetén gazdaságosabb a termelést a helyszínre telepíteni, mint az igényeket a sok költséggel járó exporttal kielégíteni. A termelő tehát „házhoz megy”, s ma már egy-egy leányvállalat nemcsak egy-egy ország, hanem országcsoportok keresletét elégíti ki akár kozmetikai, akár gépipari termékben. A termelés áttelepítése az esetek többségében azért is előnyösebb a vállalatok számára az exporttal szemben, mert így nem kell megküzdeniük a piacra jutás különböző közvetlen és közvetett akadályaival. A Svájcban gyártott Estée Lauder-kozmetikumok például belföldi termékeknek számítanak, s a profit — illetve annak egy része — mégis a tengerentúli anyavállalathoz vándorol át...

A Harvard Egyetem egyik tanulmánya szerint az amerikai vállalatok globalizálódásának méreteit jól jellemzi, hogy a Ford, az IBM, a Motorola, az NCR és a többi óriáscég bevételeinek több mint 30 százaléka a külföldi termelésből, tehát nem az exportból származik. Ez az arány valószínűleg növekedni fog a nem távoli jövőben, hiszen az amerikai cégek idén beruházási rohamot indítottak a Közös Piac tagállamai irányába. A sietségnek az az oka, hogy „biztos ami biztos” alapon 1992-ig — az Egységes Közös Piac létrejöttének kezdetéig — minél több amerikai vállalat szeretne „kapun belül” lenni.

A legfőbb „adu”

Mintegy 15 évvel ezelőtt az amerikai cégek azért hajtottak végre beruházásokat Délkelet-Ázsia újonnan iparosodó országaiban, valamint Latin-Amerikában, mert az alacsony munkabérek jelentősen csökkentették a termelési költségeket, ugyanakkor fokozták a termékek versenyképességét. A profit jóval magasabb volt, mintha otthon termelték volna meg ugyanazt az árut. Persze a tőkekihelyezést követő importáradat egyik kellemetlen „mellékhatása” az volt, hogy egyre duzzadt az Egyesült Államok külkereskedelmi mérlegének hiánya.

Az újonnan iparosodó országokban az elmúlt 5 esztendőben számottevően emelkedtek a munkabérek (Dél-Koreában például több mint 130 százalékkal), s az ott levő amerikai érdekeltségek kénytelenek voltak fokozni a gépesítettséget. A munkaintenzív korszakot felváltja a technika, technológiaintenzív korszak, vagyis az amerikai vállalatok egyre több korszerű gépet, berendezést és eljárást telepítenek külföldi érdekeltségeikhez — elsősorban a fejlődő országokba. Nem kevés vád éri a globalizálódó vállalatokat azért, mert „jólétet visznek külföldre, lehetőséget adnak a helyieknek a legkorszerűbb technikák megismerésére és elsajátítására”. A fejlődő országok éppen az odatelepülő fejlett amerikai és japán technika révén támasztanak egyre nagyobb versenyt az USA-nak és Japánnak. (Dél-Koreában a japán és az amerikai autógyárak — némi túlzással — „saját sírjukat ásták meg”, a Hyundai kocsik ugyanis kezdik elárasztani az egész világot, árban és minőségben a maga kategóriájában komoly versenyt jelentenek az amerikai és a japán kocsiknak.) Figyelemre méltó változás megy végbe az amerikai működő tőke külföldi szervezeti formájában. 1980 előtt szinte kizárólag 100 százalékos amerikai érdekeltségeket alapítottak, a helyi tőkét gyakorlatilag nem vonták be a termelésbe és a szolgáltatásokba. A tekintélyes Conference Board felmérése szerint évtizedünkben az amerikai cégek mind szívesebben alapítanak vegyesvállalatot a „célországban”.

Az amerikai — és a külföldön ugyancsak szívesen terjeszkedő japán — vállalatok külföldi beruházásai ellen gyakran szót emelnek a hazai szakszervezetek, arra hivatkozva, hogy a „hazafiatlan” cégek más országokban teremtenek tömeges méretekben munkaalkalmakat. A legfőbb „adu” a külföldön invesztáló amerikai cégek számára az, hogy rámutatnak: a külföldön keletkezett profit döntő hányada visszakerül az Egyesült Államokba, végső soron tehát javítja a fizetési mérleget és növeli az ország vagyonát. Gyakran hivatkoznak arra is, hogy a legtöbb esetben a külföldi beruházásokból származó profit magasabb, mintha ugyanazt a tőkét odahaza invesztálták volna. Egyébként is nehezen készíthető olyan számítás, amely képes lenne egyszerre kimutatni a külföldi beruházások hatását az Egyesült Államok külkereskedelmi mérlegére, munkaerőpiacára, profitgyarapodására, fizetési mérlegének, valamint az amerikai munkabéreknek az alakulására. Ez utóbbi azért fontos, mert a szakszervezetek véleménye szerint a globalizálódás is közrejátszik abban, hogy az amerikai munkabérek stagnálnak, illetve csak kis mértékben emelkednek. A szakszervezetek szerint az amerikai vállalatok inkább a külföldi érdekeltségeknél foglalkoztatottak bérét emelik, az amúgy is magas amerikai munkabérek jelentősebb emelése ugyanis rontaná a versenyképességet mind a hazai, mind pedig a külpiacokon.

A legújabb adatok szerint az Egyesült Államokban működő amerikai cégek részvényeinek 93,8 százaléka van hazai tulajdonban, de növekszik a külföldi cégek tulajdonában levő részvények mennyisége. Nem kell azonban egyelőre tartani „Amerika kiárusításától”, de figyelemre méltó, hogy 1980 és 1988 között a külföldiek tulajdoni aránya az amerikai vállalati részvényekben 4,1-ről 6,2 százalékra növekedett. Ez is jelzi, hogy nemcsak az Egyesült Államok vállalatai globalizálódnak, hanem egyre több nyugat-európai és japán, valamint kanadai vállalat telepedik le.

Az export jó üzlet

Az előrejelzések szerint az évezred végéig dinamikusan fog növekedni az amerikai vállalatok külföldi beruházási tevékenysége. Jelentős érdeklődést mutat a tőke egyes szocialista országok (Szovjetunió, Lengyelország, Kína, Magyarország) iránt. A Szovjetunió és Kína esetében a hatalmas piac nyújtotta profitlehetőségek vonzóak, a kisebb szocialista országok pedig a jól képzett munkaerő és „hídfőállás” jellegük miatt váltanak ki érdeklődést.

Magyarországon még meglehetősen alacsony az amerikai működőtőke aránya, de az amerikai cégek részéről — különösen a külföldiek beruházásait szabályozó törvény megalkotása óta — fokozódó érdeklődés mutatkozik a közös vállalkozások iránt. Az év első hónapjaiban a magyar—amerikai vegyesvállalatok száma 20 körül alakult, de több tucat vegyesvállalati téma tárgyalása van előrehaladott állapotban. (Minden bizonnyal nagy „lökést” adna az amerikai működőtőke beáramlásának a magyar gazdaságba, ha az amerikai törvényhozás a magyarországi beruházások számára is biztosítaná az úgynevezett OPIC — Overseas Private Investment Corporation — garanciát, amely csökkenti az amerikai invesztorok nem gazdálkodási jellegű kockázatát. A szocialista országok közül jelenleg Jugoszlávia élvezi e garanciát.)

Az amerikai működőtőke fokozódó kiáramlása elősegíti a cégek globalizálódását, amely az előrejelzések szerint a következő évtizedben még inkább jellemző lesz az amerikai nagyvállalatokra. De az óriáscégeket ebben a folyamatban szorosan követik a közepes méretűek is, mert termékeiket igénylik a külpiacok, s mind inkább függetlenedni akarnak az amerikai gazdaság konjunktúrájának alakulásától. A világpiac ugyanis általában nagyobb nyereséget biztosít, mint a 230 millió fogyasztót számláló amerikai piac. S mint az elmúlt évtizedek példái mutatják, az amerikai vállalatok számára nem mindig a hazai értékesítés, valamint az export hozza a legnagyobb nyereséget.

GARA SZABOLCS

Kuba

Kábítás

Havannai megálló

„Nincs jogom az élethez... Ha kivégzőosztag elé állítanak, utolsó gondolataimat is Fidelnek szentelem, népünk nagy hősének, aki a forradalmat hozta el Kubának" — pattogtak a katonás szavak a fülledt havannai éjszakában a szigetország televíziójának műsorából. A hintaszékében a képernyő előtt hajnalig ringatózó kubai polgár az elmúlt napokban olyan programot kapott, ami példa nélküli az ország televíziózásának történetében. Milliók lesték estéről estére a közvetítést, s amikor a múlt hétfőn néhány perces áramkimaradás miatt megszakadt az adás, hatalmas tömeg tódult a falak közül az utcára, hogy rögvest véleményt cseréljen a látottakról.

Június 12-én robbant a bomba. Kuba második embere, Fidel testvére, Raul Castro bejelentette Diocles Torralba központi bizottsági tag, közlekedési miniszter letartóztatását. A Sierra Maestra forradalmi csoportjának legendás harcosát korrupcióval vádolták. Másnap a Granma című pártlap újabb szenzációval szolgált: őrizetbe vették Armando Ochoa Sanchez tábornokot (a „kubai Montgomeryt"), annak az öt főtisztnek az egyikét, akit az állami vezetés a kubai forradalom harmincéves története során a Köztársaság Hőse címmel tüntetett ki. Az általános elmarasztalás, a korrupció bűntettének említése mellett konkrét vádakat ekkor még nem tartalmazott a hírügynökségi közlemény. Néhány nappal később derült ki, hogy feketekereskedelemmel és a kábítószer-maffiával való együttműködéssel vádolják a népszerű tisztet. A tábornok mellett rács mögé került még többek között Patricio de la Guardia Font, az Angolába vezényelt kubai erők egykori tábornoka és ikertestvére, Antonio, aki belügyi ezredesként az amerikai gazdasági blokád áttörésére létrehozott „MC" titkos ügyosztály — egy Panamában működő importcég — vezetőjeként tevékenykedett. Őrizetbe vettek még további magas rangú belügyi tiszteket, valamint az ügyosztályvezető feleségét, akiről megtudhatjuk, hogy Torralba tábornok lánya.

A letartóztatások híre sokkolta a kubai lakosságot, s meglepetést keltett világszerte. A nemzetközi közvélemény élénken emlékszik még Fidel Castro dühös elutasító szavaira, amikor visszautasított minden vádat, hogy Kubát a kábítószer-kereskedelemmel összefüggésbe hozzák. A „havannai megállóval" kapcsolatos feltételezésekről vélekedve azt mondotta: „egyetlen kubai állampolgár, egyetlen magas rangú katonánk vagy funkcionáriusunk nem érdekelt az ügyben..." S ezek után jött a június közepi letartóztatási hullám, a nyári monstre per.

Ochoa tábornok igazi nemzeti hős, a kubai katona mintaképe volt. Fiatal tartalékosként csatlakozott a Batista ellen harcoló forradalmi egységekhez, s 1965-től már a párt központi bizottságának a tagja. A hatvanas évek végén tanácsadóként a venezuelai partizánmozgalmakat segíti, 1972-ben elkísérte Fidelt az afrikai katonai jelenlétet előkészítő utazásra, majd a moszkvai hadiakadémián tanult, Angolában a 12 ezres kubai sereg vezetője lett, ezután Etiópiában és Nicaraguában katonáskodott, végül fél évvel ezelőttig újra az angolai kubai alakulatok első embere. Amerikában élő egykori beosztottja jellemzése szerint: „Nem ivott, nem kártyázott, igazi katona volt, csak a hivatásának élt."

Nos, a szeplőtlen múlttal rendelkező tábornok bűntársaival együtt — a vádirat szerint — 1986 óta tizenöt alkalommal a kolumbiai Medellinből érkezett, összesen hat tonna kokain és marihuana Floridába továbbításában sebédkezett. A havannai hírügynökség szerint a főtiszt és a többi letartóztatott lakásán a 3,4 milliós vételárból összesen 1,1 millió dollárt meg is találtak. Ochoa tábornoknak, miként a vádirat felsorolja, angolai tevékenysége sem maradt tiszta: ott devizával üzletelt, ékszerekkel, elefántcsontokkal seftelt, fegyvereladásokban működött közre. Összegzésként az ügyész hazaárulás, kábítószer-kereskedelem, idegen államok számára nemzetbiztonsági adatok kiszolgáltatása vádja miatt kért halálos ítéletet a tábornokra.

A kábítószer-kereskedőkkel a kapcsolatot a de la Guardia ikrek tartották. A titkos ügyosztály az amerikai embargó kikerülésére szerveződött, s a kubai népgazdaság számára létszükségletet jelentő gyógyszerek, műszerek, technikai berendezések, számítógépek, amerikai termékek alkatrészeinek beszerzésével foglalkozott. A panamai iroda volt a helyszíne a kábítószer-kereskedelemből származó pénzek tisztára mosásának is. A hírügynökségi elemzések szerint a kokain és a marihuana is közvetítő országok révén került a kubai „importcikkek" sorába.

Milyen úton? Ez is érdekes történet. Kolumbiából — miként a vádirat megállapítja — repülőgép hozta az árut, s a foszforeszkáló úszómellénnyel ellátott, kábítószert tartalmazó zsákocskákat a pilóták kubai vizekre „ejtőernyőzték", majd a havannai parti őrség rohamcsónakjai halászták ki a csomagokat, s továbbították az alig 200 kilométerre levő floridai átvevőkhöz.

A kábítószer-maffia kubai kapcsolatáról a bíróság előtt az egyik vádlott, Jorge Martinez Valdés azt is elmondotta, hogy 1988 májusában Ochoa utasítására Medellinben járt, s a maffia főnökével, Pablo Escobarral tárgyalt, aki állítólag titokban viszonozta is a látogatást, s Kubában a kormány vendégházában szállt meg. A szigetország tranzitállam szerepkörére egyébként már korábban is sokan utaltak. Nemrégiben egy floridai bíróság előtt Reinaldo és Ruben Ruiz kubai emigránsok azt vallották, hogy kábítószert szállító Cessna—401 gépük katonai repülőtéren landolhatott Varaderóban, s a kubai

A KÁBÍTÓSZER ÚTJA (NEWSWEEK)

„Hamarabb fog elsüllyedni..."

parti őrség díszkíséretében vitték át Amerikába a kábítószert, amellyel aztán ott lebuktak...

Mese vagy valóság? — kérdezik egymástól a kubaiak, s ezt latolgatja a világsajtó is. Hiszen miközben sokan a sztálini idők koncepciós pereit idézik emlékezetükbe a vádiratok, a bizonyítási eljárás elemeinek, az önmarcangoló beismerő vallomások hallatán, nem feledkezhetünk meg arról a geopolitikai tényről sem, hogy Kuba az út végén, nyugalmas átrakóállomást kínálva, ideális helyen fekszik a Dél-Amerikából a kontinens északi felére vezető kábítószerláncon, s a gazdasági nehézségekkel, valutaínséggel küzdő ország vélhetően igencsak keresi a pénzszerzési formákat. Most pedig nem történt más — miként egy amerikai Kuba-szakértő véli —, mint annyi, hogy a puritán Castro észrevette, hogy a korrupció behálózza birodalmát, s még mielőtt végképp irányíthatatlanná vált volna az ügy, tisztogatásba kezd.

A tisztogatás egyébként az Ochoa-per egy másik vonatkozását is előtérbe hozza. Sokan úgy vélik, hogy jelentős belpolitikai feszültséggel jár az ötvenezres angolai haderő hazatelepítése. „Az olajdollárokkal fizetett katonaság — ahogyan a Neue Zürcher Zeitung írja — Kubába hazaérkezve munkanélküliséggel, alulfoglalkoztatottsággal, termelékenységi gondokkal, lakásproblémákkal, mindennapos megélhetési nehézségekkel találja magát szemben. A kubai haderő egyharmadát kitevő angolai egység győztes seregként tért haza, s könnyen lehet, hogy a jóléthez szokott, s ünnepelt katonái potenciális ellenzői lesznek a változásokra képtelen, gazdasági csődtömeget halmozó jelenlegi vezetésnek." Az eddigi személycserék és letartóztatások már jelzik, hogy megkezdődött a hatalmi harc: leváltották Jose Abrantes belügyminisztert, s helyét Abelardo Colome Ibarra foglalta el.

A peresztrojkát és a glasznosztyot igencsak mérsékelt lelkesedéssel fogadó Havanna az úgynevezett „kiigazítás" módszereit követve, valójában a sztálini gazdasági és belpolitikai modell alapján funkcionál, elutasítva a piacgazdálkodás minden elemét. „Hamarabb fog elsüllyedni az óceán mélyére a szigetünk, mintsem, hogy kinyissuk ajtónkat a kapitalizmus előtt" — vélte Raul Castro néhány héttel a Nagy Per előtt. Hasonló módon fogalmazott Juan Escalona Reugera vezérőrnagy, igazságügyminiszter, a katonai törvényszék ügyésze abban a vádbeszédében, amelyben a főbűnösöknek halálos ítéletet, a mellékszereplőknek pedig évtizedekig tartó szabadságvesztést javasolt. Az ügyész azt hangsúlyozta, hogy „a vádlottak az imperializmussal harcoló forradalom legfontosabb és néha egyetlen fegyverében: tekintélyében és szavahihetőségében okoztak súlyos kárt".

ÁRVAY SÁNDOR

EMLÉKEZTETŐ

Negyvenöt éve, 1944. július 20-án kísérelték meg náciellenes német tisztek a kudarccal végződő Hitler-ellenes merényletet. Gróf Stauffenberg vezérkari ezredes, a belső hadsereg vezérkari főnöke ezen a napon 12 óra 36 perckor tette le az időzített bombát a rastenburgi főhadiszállás tanácskozóbarakkja egyik asztalának lábához, Hitlertől két méternyire. Majd kiment az épületből és 200 méteres távolságból, útban repülőgépe felé, azt látta, hogy felrepül a tető, füst, láng tör elő az ablaknyílásokból. Az ezredes Berlinbe repült, hogy a megszervezett összeesküvés további lépéseinek megtételében társai segítségére legyen. Ám a berlini tisztek vártak még — nem tartották be az eredeti tervet, amely szerint 13 órakor fel kellett volna olvasni a rádióban egy kiáltványt Hitler haláláról, arról, hogy Beck tábornok az új államfő és Witzleben tábornagy a Wehrmacht parancsnoka.

Ám Hitlernek fantasztikus szerencséje volt. A mellette robbanó bomba jelentéktelen sérülést okozott csak neki, a barakkban csak két tábornok és egy ezredes halt meg, a sebesültek száma sem volt túl nagy. Hitler az eredeti terv szerint 14 óra 30 perckor fogadta a főhadiszállásra érkező Mussolinit.

Stauffenberg Berlinben a hadügyminisztérium Bendler Strasse-i épületében tartózkodott; együtt vele a náciellenes tiszti csoport több vezető alakja is azon gondolkodott, miként lépjenek tovább — ugyanis a délután folyamán néhány összeesküvő társuk előbb ingadozott, majd átállt a nácik oldalára.

Felettese, Fromm tábornok, aki maga is részes volt az összeesküvésben, úgy gondolta, a legjobb bizonyítéka Hitler-hűségének, ha négy társát (Stauffenberget, Olbrichtot, Merzet és Haeftent) egy hirtelenében kitalált „haditörvényszéki ítélet" alapján egy autó fényszórójának fényében a minisztériumi udvarban agyonlöveti. Beck tábornoknak egy revolvert adtak: legyen öngyilkos — de mivel Becknek ez nem sikerült, Fromm parancsára egy altiszt őt is tarkón lőtte.

A náciellenes tiszti szervezet egyik tagjával, Stülpnagel tábornokkal, aki Párizsban teljesített szolgálatot, Stauffenberg a minisztériumból még tudott telefonos beszélni.

Nem sikerült Stülpnagel öngyilkossága sem (csak a szeme világát vesztette el, megmentették az életnek, illetve a bíróságnak), mint ahogy kudarcot vallott a tiszti összeesküvés, és sikertelen volt a bombamerénylet is, akárcsak a féltucatnyi Hitler-ellenes, előbbi merénylet-kísérlet. A számonkérés elképesztő volt. Több mint hétezer embert tartóztattak le, 4980 kivégzést jelentettek be hivatalosan. (A legtöbb tisztet a plötzenseei börtön udvarán mészároskampóra akasztották és hagyták, hogy lassan fulladjanak meg.) Frommot, aki Stauffenberget és társait agyonlövette, szintén felakasztották.

A háború már régen elveszett, a nácik sorsa már megpecsételődött — ám Hitler még közel tíz hónapig élt.